

राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम
वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
आ.व. २०७७/०७८

नेपाल सरकार
राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति
खुमलटार, ललितपुर, नेपाल

राष्ट्रपति चुरे-तराइ मधेश संरक्षण विकास समिति
बहालवाला पदाधिकारीहरु

डा. किरण पौडेल
अध्यक्ष

कमला ओली सिवाकोटी
सदस्य

शशी कुमार शर्मा
सदस्य

डा. सुस्मिता ढकाल
सदस्य

भेषराज आचार्य
सदस्य

बद्रीराज ढुंगाना
सदस्य सचिव

राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम
वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
आ.व. २०७७/०७८

नेपाल सरकार

राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति

खुमलटार, ललितपुर, नेपाल

President Chure-Terai Madhesh Conservation Development Board

Khumaltar, Lalitpur, Nepal

www.chureboard.gov.np, email: info@chureboard.gov.np

फोन नं. : ०१-५५३१३११, ५५२६७७७, ५५३७३३०, फ्याक्स : ०१-५५३७५११

शीर्षक	: वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन २०७७/७८	
प्रकाशक	: राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	
प्रकाशित प्रति	: ६००	
प्रमुख संयोजन	: बट्टीराज हुंगाना	सदस्य-सचिव
संयोजन सहयोगी	: शरद बाबु पंगेनी राजन रेग्मी रामकृष्ण राजथला	उप-सचिव (प्रा.) उप-सचिव (प्रा.) उप-सचिव (प्रा.)
तथ्यांक संकलन तथा प्रतिवेदन तयार	: शंकरकुमार गिरी कर्णबहादुर पाण्डे रामवालक यादव विनायक मानन्धर	सहायक वन अधिकृत सहायक वन अधिकृत सहायक वन अधिकृत रेञ्जर
तथ्यांक उपलब्ध गराउने	: भिमबहादुर कालिकोटे शिव कुमार पोखरेल रामहरि पन्थ अजय कार्की भरत भट्ट राजमान श्रेष्ठ शुष्मा गिरी खड्का प्रेमनाथ पौडेल	उप-सचिव (प्रा.) उप-सचिव (प्रा.) उप-सचिव (प्रा.) उप-सचिव (प्रा.) उप-सचिव (प्रा.) स.भ.सं.अ स.भ.सं.अ भूगर्वविद्
मुद्रण	: मैत्री अफसेट प्रेस, मासंगल्ली, काठमाडौं	
आवरण फोटो	: जल पुनर्भरण पोखरी, बकैया ५, मकवानपुर	

प्राक्कथन

चुरे क्षेत्र प्राकृतिक र मानवीय कारणले संवेदनशील बनेको छ । यो सबै भन्दा पछि बनेको कान्छो पहाड कोमलो र वर्षाको पानीले सजिलै वगाउने र पहिरो जाने खालको छ । नेपालको हिमाल, महाभारत र चुरेवाट उत्पत्ति भएका १६४ ठूला, मझौला, साना नदी र खोल्सा-खोल्सीहरू चुरेको भूभाग हुंदै तराई-मधेश तर्फ बग्ने गर्दछन् । यी सबै नदीहरूको बहावको भार वहन गर्न सक्ने क्षमता चुरे जस्तो कमलो भौगर्भिक वनोट भएको भू-धरातलमा नहुनु स्वभाविकै छ । चुरे क्षेत्रमा भइरहेको वातावरणीय विनाश र सो को कारणले तराई-मधेशमा परेको नकारात्मक प्रभावलाई मध्येनजर गर्दै आ.व. २०६६/०६७ देखि नेपाल सरकारले पहिलो प्राथमिकता प्राप्त P1 आयोजनाको रूपमा तत्कालिन भू-तथा जलाधार संरक्षण विभाग मार्फत चुरे संरक्षण कार्यक्रमको थालनी गरेको पाइन्छ । यद्यपी राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना भएता पनि यसको कार्य क्षेत्र व्यापक भएको, चुरेको विनासबाट प्रभावित क्षेत्रहरू झन झन विस्तारित हुने क्रम बढ्दै गएको र कार्यान्वयनमा रहेको कार्यक्रमले सोचे अनुरूपको लक्षित प्रगति हासिल गर्न नसकेको दृष्टान्तलाई ध्यान दिई चुरे क्षेत्रको संवेदनशीलतालाई विचार गर्दै नेपाल सरकारले देशका ३७ वटा जिल्लामा फैलिएको १२.७८ प्रतिशत चुरे भू-भागलाई सिमांकन सहित वातावरण संरक्षण क्षेत्र घोषणा गरी २०७१ अषाढ २ गते राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिको गठन गरेको थियो ।

समिति गठन पश्चातको यो सातौं वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका हो । राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिबाट आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा चुरे क्षेत्र र यसको प्रभावित क्षेत्रमा पर्ने ३७ जिल्लाहरू मध्ये २९ जिल्लाका १९७ स्थानीय तहहरूको ४७ वटा नदी प्रणालीहरूमा कार्यक्रम कार्यान्वयन मुलत केन्द्रित रहेको थियो । आ.व. ०७५/७६ भन्दा अगाडी कार्यक्रमको प्रभावकारिता र कार्य अनुकूल क्षेत्रमा राष्ट्रपति चुरेका साझेदार निकायहरूको रूपमा साविकका वन विभाग, भू-तथा जलाधार संरक्षण विभाग, वनस्पति विभाग, कृषि विकास विभाग, पशु सेवा विभाग र सो अन्तर्गतका जिल्ला स्थित कार्यालयहरू, जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभागका डिभिजन कार्यालयहरू र सम्बन्धित कार्यालयहरूको क्षेत्रिय निर्देशनालयहरू मार्फत अनुगमन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहजीकरण एवम् सहयोग प्राप्त गरी कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । आ.व. २०७७/७८ मा नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्यमा उल्लेखित पक्षहरूलाई सम्बोधन गर्ने गरी चुरे क्षेत्रको संरक्षण गर्ने अभिप्रायले सम्पूर्ण चुरे क्षेत्रलाई समेटने गरी ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन ईकाईहरू मार्फत संरक्षणको कार्यक्रम संचालन भएको थियो । यसै गरी कार्यक्रम साझेदार निकायको रूपमा गत आ.व. मा झैं यस आ.व.मा पनि स्थानीय सामुदायिक वन र उपभोक्ता समूहहरूसंगको सहकार्यमा नेपाली सेनाको वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालयले हैसियत विग्रेका चुरे संरक्षण क्षेत्रका सिरहा, सप्तरी, सिन्धुली, दांग र सुस्ता पश्चिम नवलपरासी जिल्लाको क्षतिग्रस्त भूमि पुनरुत्थानका लागि वृक्षरोपण गरी हरियाली प्रवर्धनको कार्य सम्पन्न गरेको थियो ।

कार्यक्रमलाई प्रभावकारी, गुणात्मक, परिणाममुखी र पारदर्शी रूपमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय, जिल्लास्तरीय, क्षेत्रीय, विभागीय र समितिस्तरबाट समय समयमा नियमित अनुगमन तथा मुल्यांकन कार्य समेत भएको छ । तथापी चुरे क्षेत्रको संवेदनशीलता र यसको व्यापकताको आगाडी कार्यक्रम संचालन भएको सम्पूर्ण क्षेत्रमा अनुगमन गर्न साधन, स्रोत, समय र बजेटको सीमित अवस्थाको बाबजुद एकै समयमा अनुगमन गर्न नसकिएता पनि सम्भव भए सम्मका क्षेत्रहरूमा उपरोक्त निकायहरूबाट कुनै न कुनै रूपमा अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको थियो । आ.व. २०७७/७८ मा यस समितिलाई प्राप्त बजेटको आधारमा कार्यक्रमहरू

कार्यान्वयन गर्दा हासिल गरेको कुल भौतिक र वित्तीय प्रगति क्रमशः ९३.०१ र ८७.९३ प्रतिशत रहेको थियो । स्थापनाको सातौं वर्षको यस प्रगतिलाई उपलब्धिमुलक नै मान्दै आगामी आ.व.मा कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी संचालन र अनुगमनको माध्यमबाट शतप्रतिशत प्रगति हासिल गर्ने लक्ष्य यस समितिले राखेको छ । प्रस्तुत पुस्तकमा यस समितिबाट आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा संचालित कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन स्थितिको बारेमा यथासम्भव विस्तृत तथ्यांकहरू समावेश गरिएका छन् ।

माननीय वन तथा वातावरण मन्त्रीज्यू र श्रीमान सचिवज्यूबाट समेत यस समितिको क्रियाकलाप र कार्यक्रम संचालनमा भएको प्रगति बारे विशेष चासो लिनु भई समय समयमा महत्वपूर्ण निर्देशन प्राप्त भइरहेको अवस्था छ । संघीय संसदको वातावरण समितिबाट पनि यस समितिको कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था बारे छलफल तथा बैठकबाट जानकारी लिई समितिलाई आवश्यक र समयानुकूल निर्देशन प्राप्त भएको छ । यसै गरी अर्थ मन्त्रालयबाट पनि समयानुकूल बजेट श्रोतको बांडफांड, कार्य संचालन मार्गदर्शन लगायतका अन्य वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी समय समयमा निर्देशन र सहयोग प्राप्त हुने गरेको छ । राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समितिलाई विभिन्न निकायबाट प्राप्त हौसला, सद्भाव र सहयोगको लागि हामी हार्दिक आभार तथा धन्यवाद व्यक्त गर्दछौ ।

सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण, केन्द्र देखि स्थानीयस्तरसम्म परामर्श एवं सम्भव भएका क्षेत्रहरूमा स्थलगत अवलोकन र अध्ययन अनुसन्धान र अनुगमनको आधारलाई समेत समेटि यस समितिका कार्यक्रम कार्यान्वयन ईकाईहरू र जिल्लास्थित विषयगत कार्यालयहरू, सम्बन्धित स्थानीय तहहरू लगायत चुरे संरक्षण सम्बन्धी चासो राख्नु हुने सरोकारवालाहरूले उपलब्ध गराएको पृष्ठपोषण र प्राप्त तथ्य तथा तथ्यांकलाई समायोजन गरी यो पुस्तिकालाई अन्तिम रूप दिइएको छ ।

अन्त्यमा, समितिका कार्यक्रम र प्राप्त उपलब्धिहरू सम्बन्धमा जिज्ञासु सम्बन्धित सबै क्षेत्रका व्यक्तिहरू, जनसमुदायहरू, संघ संस्थाहरू, अनुसन्धानकर्ताहरू, शिक्षकहरू एवं विद्यार्थीहरूलाई प्रस्तुत तथ्यांकहरू धेरैहदसम्म उपयोगी र जानकारीमूलक हुने विश्वास गरिएको छ । पाठक वर्गबाट प्राप्त रचनात्मक सुझावहरूले आगामी दिनमा कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयनलाई थप प्रभावकारी बनाउने विश्वास यस समितिले लिएको छ । यो आर्थिक वर्षमा कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयन गर्ने कार्यमा संलग्न सम्पूर्ण स्थानीय समुदाय, जिल्ला, विभाग तथा मन्त्रालय र समितिका कर्मचारीहरूलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौ ।

यस पुस्तिकामा समावेश गरिएका तथ्यांकहरू बजेट विवरण तथा परिदृश्यहरू यथासम्भव यथार्थपरक छन्, कहीं कतै शब्द बिन्याश र भाषिक शुद्धता र थोरै चिन्तनको कमी हुन सक्दछ । अतः भाषिक शुद्धता तथा अन्य केही कमीकमजोरी तथा त्रुटी हुनगएको भए सो समेत औल्याइ दिइ हाम्रो प्रयासलाई आगामी दिनहरूमा अझ सुधार गर्ने कार्यमा निरन्तर सहयोग गरी मौका दिनुहुन सम्पूर्ण सुभेच्छुक तथा शुभचिन्तकहरूमा हामी हार्दिक अनुरोध गर्दछौ ।

यसै गरी प्रस्तुत पुस्तिका प्रकाशन योग्य बनाउने कार्यमा प्राविधिक रूपले निरन्तर योगदान पुर्याउनु हुने यस समितिका नीति, योजना तथा अनुगमन शाखाका प्रमुख उप-सचिव श्री शरद वावु पगेनी, अधिकृतद्वय शंकर कुमार गिरी र कर्णबहादुर पाण्डे एवम् रेन्जर विनायक मानन्धर लगायत अन्य सबै सहयोगी कर्मचारीहरूमा यो समिति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ ।

राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, खुमलटार, ललितपुर
२०७८, आश्विन

अध्यक्षको कलम

नेपाल भौगोलिक विविधताले भरिएको र भौगोलिक आधारमा हिमाली, पहाडी र तराई प्रदेशमा विभाजन गरिएको एक सुन्दर देश हो । तराई प्रदेशदेखि उत्तर र पहाडी प्रदेशदेखि दक्षिणमा रहेको, समुन्द्री सतहबाट १२० देखि १९७२ मीटरसम्म उचाई भएको, पूर्वदेखि पश्चिमसम्म फैलिएको, नेपालको उत्तरदेखि दक्षिण करिब ४५ कि.मि. सम्म चौडाई भएको दुन सहितको क्षेत्रलाई चुरे श्रृंखला वा चुरे क्षेत्र भनिन्छ । पश्चिममा पाकिस्तानको ईन्दुस नदीदेखि पूर्वमा भारतको ब्रम्हपूर नदीसम्म फैलिएको चुरे क्षेत्रलाई शिवालिक वा कान्छो पहाड भनेर पनि चिनिन्छ । नेपालको कुल भूभागमध्ये १२.७८ प्रतिशत ओगटेको यो पर्वत शृङ्खला पूर्व ईलामदेखि पश्चिम कन्चनपुरसम्म ३७ वटा जिल्लामा फैलिएको छ ।

नेपालको अन्न भण्डार मानिने तराई र बसोवास, खेतीपाती एवं जल भण्डारका हिसावले महत्वपूर्ण मानिने पहाडी भू-भागलाई जोड्ने मेरुदण्डको रूपमा चुरे शिवालिक पर्वत श्रृङ्खला रहेको छ । नेपाल सरकारको चौथो पन्चवर्षीय योजनादेखि चालु पन्ध्रौं योजना, वनविकास गुरु योजना, राष्ट्रिय संरक्षण नीति, नेपाल वातावरणीय नीति तथा कार्ययोजना समेतले चुरे क्षेत्रको संवेदनशीलताको संरक्षण र वातावरणीय सेवा एवं भूमिगत जल पुर्नभरणमा विशेष योगदान दिएको देखिन्छ ।

चुरे भावरदेखि तराईसम्मको कार्यक्षेत्र व्यापक छ । गर्नु पर्ने र नगरी नहुने कामहरूको दायरा निकै फराकिलो छ । स्रोत साधनको सिमितताभित्र रहेर पनि स्थापना भएको छोटो अवधिमा समितिले देखिने गरी आफ्नो काम सफलतापूर्वक अघि बढाएको छ । चुरे लक्षित संरक्षण कार्यक्रम आ.व. २०६६/६७ देखि सुरुवात भएको पाइन्छ । तथापि चुरेका समस्या वा विकासका सवालहरू बहु सरोकारवालाहरूसँग सम्बन्धित देखिएकाले सबै सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी अगाडि बढ्न आवश्यक देखिन्छ । यस विषयलाई मनन गरी २०७१ आषाढ २ गते चुरे क्षेत्रलाई संरक्षण क्षेत्र घोषणा गर्दै राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति गठन भएको र आ.व. २०७१/७२ देखि नै राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन हुँदै आएको छ ।

चुरे क्षेत्रको समग्र व्यवस्थापन गर्न र चुरे प्रभावित क्षेत्रका जनताहरूको जीविकोपार्जन र आर्थिक क्रियाकलापमा टेवा पुर्‍याउन मिति २०७४/०२/०४ को नेपाल सरकार (म.प.) को निर्णयबाट “चुरे-तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरु योजना २०७४” स्वीकृत भई कार्यक्रम कार्यान्वयनले गति लिएको अवस्था छ । निर्धारित लक्ष्य प्राप्तिको लागि गुरुयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन आवश्यक छ । चुरे संरक्षण एक बहु आयामिक विषय भएकोले एउटा निकायको प्रयासले मात्र संरक्षण गर्न सकिने विषय होइन, यसका लागि सबै सरोकारवालाहरूको सहयोगी भूमिका हुनु अत्यन्त आवश्यक देखिन्छ ।

हामी समिति स्थापनाको आठौं र २० वर्षे गुरुयोजनाको पहिलो ५ वर्षको कार्यक्रमको समाप्तिमा छौं, तसर्थ चुरे लक्षित कार्यक्रममा लगानी भएको खर्चलाई मध्यनजर राखी सञ्चालित कार्यक्रमहरूको प्रारम्भिक समीक्षा जरुरी भइसकेको छ । स्थायी संरचनाको अभाव, जनशक्तिको अपर्याप्तता, साधन स्रोतको कमी, विश्वव्यापी महामारी COVID-19 का बाबजुद समितिको ईच्छाशक्ति र यसमा चासो राख्ने सबै सरोकारवालाहरूको सहयोग र समन्वयले विगत आ.व.हरूमा जस्तै आ.व. २०७७/७८ मा पनि कार्यक्रम कार्यान्वयनमा उत्साहप्रद उपलब्धि हासिल भएको छ ।

अन्त्यमा, यो प्रगति प्रतिवेदन आ.व. २०७७/७८ को कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था र स्रोत व्यवस्थापन बारेको यथार्थ स्थितिको झलक हो । चुरे संरक्षण जस्तो गहन जिम्मेवारी लिई कार्यक्रम कार्यान्वयनको प्रभावकारिता तथा यसको गौरवलाई अक्षुण्ण राख्न क्रियाशील हुनु हुने समिति सदस्यहरू, सदस्य-सचिव, विभिन्न क्षेत्रका तथ्याङ्कहरू एकीकृत गरी पुस्तकको आकार दिनु हुने यस समितिका नीति तथा योजना शाखाका कर्मचारीहरूका साथै सबै सहयोगी, साझेदार तथा सरोकारवालाहरूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

डा.किरण पौडेल
अध्यक्ष

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

दुई शब्द

हिमालय पर्वत श्रृंखलाको सबैभन्दा तलतिर महाभारत पहाडको श्रृंखला भन्दा पनि दक्षिणी भागमा पूर्व-पश्चिम भई फैलिएर रहेको हौचो र कमलो पर्वतीय प्रणालीलाई नेपालको सन्दर्भमा चुरे अथवा शिवालिक भनेर चिनिन्छ जसको आफ्नै विशिष्ट जैविक, पर्यावरणीय, जलचक्रीय तथा सामाजिक एवं आर्थिक महत्व रहेको छ । यो पर्वतीय श्रृंखला करिब १ करोड ५० लाख वर्ष पहिले माथिबाट बगेर आएको गेगानहरू थुप्रिएर बनेको साथै दुईवटा प्रमुख भौगर्भिक दरारहरू Main Frontal Thrust (MFT) र Main Boundary Thrust (MBT) को बीचमा रहेको भू-भाग नै चुरे क्षेत्र हो । नेपालमा चुरे क्षेत्र पूर्व ईलाम देखि पश्चिम कन्चनपुर सम्म ३७ वटा जिल्लामा फैलिएको छ ।

देशको कूल भू-भागको १२.७८ प्रतिशत क्षेत्रमा फैलिएर रहेको चुरे र तराई मधेश क्षेत्र समेतका गरी कूल जम्मा ३७ जिल्लामा देशको कूल जनसंख्याको झण्डै ६० प्रतिशत जनताको बसोवास रहेकोछ । चुरे क्षेत्र बलौटे ढुंगा, माटेढुंगा, संगुटिका लगायतका अत्यन्त कोमल चट्टानहरूबाट बनेको कारण यो क्षेत्र बढ्दो क्षयिकरणको अवस्थामा रहेको छ । यस क्षेत्रको संरक्षण र दीगो व्यवस्थापनका निम्ति विशेष योजना र कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन आवश्यक छ । चुरे पहाड र सांघुरा खोंचहरू, दुन उपत्यका, भावर र तराई मधेशलाई एउटै भू-परिधिको रूपमा लिई त्यसै अनुरूप संरक्षण र व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ । यही कुरालाई मध्यनजर राख्दै समग्र चुरे क्षेत्रको संरक्षण गर्नुपर्ने दायित्व बोध गरी चुरे संरक्षणको काम बहुआयामिक, बहुपक्षीय र बहुसरोकारवालाहरूसंग सम्बन्धित विषय भएकोले यसको संरक्षण र विकासका कामहरू समन्वयात्मक र प्रभावकारी रूपले संचालन गर्न नेपाल सरकारको मिति २०७१ साल असार २ गतेको निर्णयबाट “राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति” गठन भई आ.व. २०७१/७२ देखि राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम संचालन भईरहेको छ ।

राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा संचालित राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम हाल आठौं वर्षमा निरन्तर चलिरहेको छ । संरक्षणका हिसावले ७ वर्ष त्यति लामो अवधि होईन तथापी उपलब्ध सिमित स्रोत साधन र थोरै जनशक्तिद्वारा यस कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट प्राप्त भएका उपलब्धीहरूलाई सन्तोषजनक नै मान्नु पर्दछ । आ.व. २०६६/६७ देखि नै चुरेको संरक्षण र दिगो व्यवस्थापनका निम्ति राज्यको तहबाट विशेष ध्यान दिई कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको भएता पनि माथिल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्र बीचको अन्तरसम्बन्धलाई विशेष रूपमा सम्बोधन गर्न नसक्दा आशातित रूपमा उपलब्धी हासिल हुन सकिरहेको छैन । त्यसैले चुरेको संरक्षण तथा व्यवस्थापनको निम्ति तीनै तहका सरकार र सरोकारवालाहरू बीचको समन्वय र सहकार्यबाट नै चुरे तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना, २०७४ ले परिकल्पना गरेका उद्देश्य हासिल हुनसक्छन् । आ.व. २०७७/७८ सम्ममा यस समितिका ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन ईकाईहरूबाट २० वर्षे गुरुयोजनाको पहिलो ५ वर्षमा सम्पन्न गर्नुपर्ने ६४ वटा नदी प्रणालीहरू मध्ये ४७ वटा नदी प्रणालीहरूमा संरक्षणका कार्यहरू कार्यान्वयन भईरहेका छन् ।

राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रमको लागि नेपाल सरकारद्वारा विगत ७ वर्षमा रु १२ अर्ब ४ करोड ८९ लाख १३ हजार विनियोजित (संशोधित) बजेटबाट रु १० अर्ब ८१ करोड ८६ लाख ८९ हजार रुपैयाँ चुरे क्षेत्रको संरक्षण र चुरेको विनाशबाट उत्पन्न समस्या निवारण कार्यमा लगानी भएको छ । यसबाट नदी प्रणालीमा आधारित चुरेको उपल्लो तटीय र तल्लो तटीय क्षेत्रको रूपमा तराई मधेशमा क्षतिग्रस्त भूमि पुनरुत्थान, खोला किनारा संरक्षण र तटबन्ध निर्माण, हरियाली प्रवर्धन, जलपुनर्भरण पोखरी निर्माण, सिमसार तालतलैया संरक्षण, चुरे क्षेत्रका समुदायको कृषि प्रणालीमा सुधार एवं जीविकोपार्जन सम्बन्धी विभिन्न क्रियाकलापहरू संचालन भईरहेका छन् । जसको फलस्वरूप चुरे-तराई मधेशको संरक्षण तथा दिगो व्यवस्थापन कार्यमा सकारात्मक प्रभाव परेको छ ।

आ.व. २०७७/७८ मा यस समितिलाई प्राप्त राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रमको स्वीकृत वार्षिक विकास कार्यक्रम अन्तरगत संचालन भएका क्रियाकलापहरूको समष्टिगत झलक दिने र सम्बन्धित सरोकारवालाहरू, साझेदार निकायहरू तथा संरक्षणमा चासो राख्ने विभिन्न पेशागत समूह लगायतका सबैका निम्ति पनि उपयोगी र सार्थक सिद्ध हुने अभिप्रायले यो “वार्षिक प्रगति पुस्तिका, २०७७/७८” प्रकाशन गरिएको हो ।

अन्त्यमा, COVID-19 विश्वव्यापी महामारीको नकारात्मक प्रभावका बावजूद यस समिति र मातहतका कार्यक्रम कार्यान्वयन ईकाईहरूबाट भएको अथक प्रयासस्वरूप यस आ.व.को भौतिक तथा वित्तीय प्रगतिको अवस्था अत्यन्त उत्साहप्रद छ । तथ्यांक संकलन, विश्लेषण तथा लेखन गरी पुस्तिकालाई प्रकाशन योग्य बनाउने कार्यमा सहयोग गर्नु हुने यस समितिका अधिकृत कर्मचारीहरू शंकर कुमार गिरी, कर्णबहादुर पाण्डे र रेञ्जर विनायक मानन्धर एवं पुनरावलोकन कार्यमा सरसल्लाह प्रदान गर्नु हुने उप-सचिव (प्रा.) शरद वावु पंगेनी लगायत सबै सहकर्मी कर्मचारीहरूमा हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

बद्विराज ढुंगाना
सदस्य सचिव

विषय सूची

खण्ड-१	१
आयोजनाको परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि.....	१
१.२ आयोजनाको लक्ष्य	२
१.३ उद्देश्यहरू.....	३
१.४ संगठनात्मक स्वरूप तथा व्यवस्था	३
१.५ कार्य क्षेत्र.....	४
१.६ समितिका जिम्मेवारीहरू	७
१.७ आयोजना अवधि.....	८
१.८ आयोजनाको लागत	८
१.९ बजेटको श्रोत.....	८
१.१० आयोजनाका मुख्य मुख्य कार्यहरू.....	८
१.११ आयोजना स्थापनाकालदेखि हालसम्मको समग्र प्रगति.....	११
१.१२ आयोजना कार्यन्वयनमा देखापरेका समस्याहरू	१२
१.१३ समस्या समाधानका उपाय तथा प्रयासहरू.....	१२
१.१४ भावी कार्यदिशा.....	१३
खण्ड-२	१४
वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन २०७७/७८	१४
२.१ पृष्ठभूमि.....	१४
२.२ कार्यक्रम संचालन तथा कार्यान्वयन निकायहरू.....	१५
२.३ आ.व. २०७७/७८ मा कार्यक्रम संचालन भएका नदी प्रणालीहरू	१५
२.४ नीति तथा कार्यक्रमको प्रगति.....	२३
२.५ वार्षिक कार्यक्रम अनुसार सम्पन्न भएका मुख्य मुख्य क्रियाकलापहरू.....	२४
अ) नदी प्रणाली अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू	२४
क) गल्छी, पहिरो/ खहरे रोकथाम.....	२४
ख) जैविक वातावरणीय हिसावले अति संवेदनशील वन क्षेत्रको पुनरोत्पादन संरक्षण ...	२४
ग) तारबार सहित वृक्षरोपण	२४
घ) ताल तलैया संरक्षण तथा व्यवस्थापन.....	२४
ङ) नदी नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य	२५

च)	एकीकृत संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरी नमूना नदी प्रणाली व्यवस्थापन.....	२५
छ)	फलफुल खेती विस्तार.....	२५
ज)	बाँस/घाँस/अम्रिसो तथा अन्य विरुवा रोपण तथा व्यवस्थापन.....	२६
झ)	भिरालो जग्गामा बहुवर्षीय (फलफुल) खेती.....	२६
ञ)	भूमिगत जल पुनर्भरण र सतह मुनिको पानी उपयोग (चुरे तथा भावरक्षेत्रमा)	२६
ट)	रेन वाटर/रन अफ हार्वेस्टिङ्ग ड्याम.....	२६
ठ)	सिंचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत	२६
ड)	हरित पेटी निर्माण.....	२७
आ)	नदी प्रणाली बाहेकका कार्यक्रम	२७
क)	कृषि वन प्रणालीको प्रवर्धन	२७
ख)	क्षतिग्रस्त भूमि पुनरुत्थान.....	२७
ग)	चिउरी खेति विस्तार तथा प्रवर्द्धन.....	२८
घ)	चुरे क्षेत्रको नदी प्रणालीहरूको Sand मोडल तयार गर्ने.....	२८
ङ)	चुरे सम्बन्धी अध्ययन तथा सूचना केन्द्र स्थापना.....	२८
च)	नदी प्रणाली स्तरीय एकीकृत स्रोत व्यवस्थापन (पन्च वर्षीय) योजना तर्जुमा..	२८
छ)	नर्सरी/पोलीहाउस/ग्रीन हाउस/सेडहाउस निर्माण	२९
ज)	पर्यापर्यटन क्षेत्र प्रवर्धन	२९
झ)	बाँसको कलमी विरुवा उत्पादन / खरिद तथा वितरण	२९
ञ)	बुंग खोला खगेरी कोरिडोर निर्माण	२९
ट)	वन विरुवा उत्पादन/खरिद तथा वितरण.....	३०
ठ)	वरण्डाभार वन क्षेत्रमा तालहरू निर्माण गरी भूमिगत जल कोरिडोर निर्माण....	३०
ड)	हरित रोजगारी तथा आयआर्जन	३०
इ)	चुरे संरक्षण तथा व्यवस्थापनसंग सम्बन्धित विषयमा अनुसन्धान कार्यक्रमहरू	३१
ई)	प्रचार प्रसार सम्बन्धी कार्यक्रम.....	३२
क)	वार्षिक क्यालेण्डर प्रकाशन तथा वितरण.....	३२
ख)	प्रेस क्लिपिंग संकलन तथा प्रकाशन.....	३३
ग)	चुरे संरक्षण सम्बन्धी सन्देशमूलक सामाग्री खरिद तथा वितरण (टिसर्ट)	३३
घ)	चुरे संरक्षण सम्बन्धी श्रव्य दृश्य सामाग्री तयारी तथा प्रसारण.....	३३
ङ)	चुरे संरक्षण सम्बन्धी जिगल प्रसारण (स्थानिय एफ.एम.बाट).....	३३
च)	चुरे संरक्षण सम्बन्धी टेलिभिजन बहस तथा प्रसारण	३३
छ)	चुरे संरक्षण सम्बन्धी ब्रोसर, पर्चा, पम्पलेट, पोस्टर, स्टिकर तयारी तथा वितरण..	३३

ज)	चुरे डायरी उत्पादन तथा वितरण	३४
झ)	चुरे संरक्षण सम्बन्धित सन्देशमूलक सामग्री प्रकाशन (विभिन्न पत्रपत्रिकामा)	३४
ञ)	चुरे सम्बन्धी वक्तृत्वकला र पुरस्कार.....	३४
ट)	चुरे संरक्षण सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको फोटो फ्रेम तयारी तथा वितरण	३४
ठ)	चुरे संरक्षण सम्बन्धी लेख रचना प्रकाशन	३४
ड)	प्रचारप्रसार सामग्री उत्पादन तथा प्रकाशन, वितरण	३४
ढ)	चुरे संरक्षण सम्बन्धी सूचनामूलक इलेक्ट्रोनिक होर्डिङ्ग बोर्ड.....	३५
ण)	टि.भि मार्फत प्रचार प्रसार.....	३५
त)	रेडियो मार्फत प्रचार प्रसार	३५
थ)	होर्डिङ्ग बोर्ड निर्माण	३५
द)	संरक्षण सम्बन्धी प्रचार प्रसार सामग्री उत्पादन तथा वितरण	३५
उ)	तालिम, गोष्ठी, भ्रमण तथा बैठक सम्बन्धी कार्यक्रम.....	३५
	आ.व. २०७७/७८ मा सम्पन्न तालिम, गोष्ठी, भ्रमण तथा बैठकहरू	३६
ऊ)	विविध कार्यक्रमहरू	३७
क)	चुरे दिवस (इकाई स्तरीय).....	३७
ख)	चुरे संरक्षण तथा व्यवस्थापनसङ्ग सम्बन्धित सोधपत्र को निम्ति सहयोग	३७
ग)	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका प्रकाशन	३७
घ)	नीति, नियम, कार्यनीति, मार्गदर्शन, निर्देशिका तयारी तथा प्रकाशन.....	३७
२.६	अनुगमन तथा पृष्ठपोषण.....	३८
२.७	कार्यक्रम कार्यान्वयन निकायलाई टेवा तथा सहयोग.....	३८
२.८	समितिको प्रशासनिक तथा व्यवस्थापकीय कामको प्रगति	३८
२.९	बेरुजु फछ्यौट.....	३९
२.१०	रोजगारी श्रृजना.....	३९
२.११	कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरू.....	३९
क)	प्राविधिक जनशक्तिको कमी.....	३९
ख)	भौतिक पूर्वाधारको कमी.....	४०
ग)	बैदेशिक श्रोतको रकम समयमा निकास नहुनु.....	४०
घ)	कोभिड १९	४०
सन्दर्भ सामाग्रीहरू.....		४०
अनुसूची १		
आ.व. २०७७/७८ को कार्यक्रम तथा प्रगतिको अवस्था		४१

अनुसूची २	
बेरूजुको विवरण	५४
अनुसूची ३	
समितिको हालसम्मको मुख्य मुख्य उपलब्धीहरू.....	५५
अनुसूची ४	
समिति र कार्यान्वयन निकायहरूको एकमुष्ट निकाशा, खर्च र प्रगतिको अवस्था.....	५७
अनुसूची ५	
आ.व. २०७१/७२ देखि २०७७/७८ सम्मको वित्तीय प्रगति	५८
अनुसूची ६	
राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू	६१
कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरू.....	६३
आ.व. २०७७/७८ मा सम्पन्न क्रियाकलापका झलकहरू	६७

तालिकाहरूको सूची

तालिका १ चुरे वातावरण संरक्षण क्षेत्र.....	४
तालिका २ २०७७/०७८ सम्म सम्पन्न मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरू	९
तालिका ३ आयोजनाको वार्षिक तथा समग्र प्रगति	११
तालिका ४ आ.व. २०७७/७८ मा नदी प्रणाली अनुसार विनियोजन र खर्चको अवस्था.....	१५
तालिका ५ २०७७/७८ को नीति तथा कार्यक्रमको प्रगति	२३
तालिका ६ आ.व. २०७७/७८ मा सम्पन्न अध्ययन अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यक्रमहरू	३१
तालिका ७ आ.व. २०७७/७८ मा सम्पन्न तालिम, गोष्ठी, भ्रमण तथा बैठकहरू	३६
तालिका ८ २०७७/७८ मा श्रृजित रोजगारीको विवरण	३९

आयोजनाको परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

चुरे पर्वत हिमालय भूखण्डको दक्षिणमा अवस्थित झण्डै १ करोड ५० लाख वर्ष अगाडि नदीजन्य, ढुङ्गा तथा बालुवा थुप्रिएर बनेको सबैभन्दा कान्छो पहाड हो । पश्चिममा पाकिस्तानको इन्दुस नदीवाट शुरु भइ पूर्वमा भारतको ब्रह्मपुत्र नदीसम्म फैलिएको यो पर्वतको लम्वाई २४०० कि.मि. रहेको छ । नेपालको महाभारत र तराइ-मधेशको बीचमा अवस्थित समुद्र सतहदेखि १२० मिटर (सप्तरी जिल्लाको साविक ठेलिया गा.वि.स.-९ बरालगाउँ नजिक) देखि १९७२ मिटर (कैलाली जिल्लाको साविक सहजपुर गा.वि.स.मा पर्ने भासुको पहाड) सम्मको उचाइमा रहेको चुरे पर्वत अपवादबाहेक ठाउँअनुसार १५-२० कि.मि.सम्मको चौडाइमा पश्चिम महाकालीदेखि पूर्व मेचीसम्म झन्डै ८०० किलोमिटर लम्वाईमा फैलिएको छ । झापाको साविक शान्तिनगर गा.वि.स. र इलामको साविक इरुटार गा.वि.स.को सिमानामा टिमाइ खोलाको खोंचमा यसको चौडाई ३५० मिटरभन्दा पनि कम देखिन्छ । महाभारत पर्वत श्रृङ्खलाबाट बग्दै आउने तथा चुरे क्षेत्रबाटै उत्पत्ति भएका नदी प्रणालीबाट निर्माण भएका सुर्खेत, दाङ-देउखुरी, चितवन र त्रियुगा (उदयपुर) उपत्यकाहरू चुरे भू-भागका अङ्गहरू हुन् । नेपालको चुरे भूखण्डले देशको झण्डै १३ प्रतिशत क्षेत्रफल ओगटेको छ । चुरे र भिन्नमधेशमा ३६ लाख जनसंख्या वसोवास गर्ने गर्दछन् जुन नेपालको कूल जनसंख्याको १४ प्रतिशत रहेको छ । चुरे क्षेत्र पूर्व इलामदेखि पश्चिम कन्चनपुरसम्म ३७ जिल्लामा फैलिएकोछ ।

चुरे प्राकृतिक र मानवीय कारणले संवेदनशील बनेको छ । यो क्षेत्र सबैभन्दा पछि बनेको कान्छो कमलो पहाड भएको र वर्षाको पानीले सजिलै बगाउने र पहिरो जाने खालको छ । नेपालको हिमाल, महाभारत र चुरेबाट उत्पत्ति भएका १६४ ठूला, मझौला, साना नदी र खोल्सा-खोल्सीहरू चुरेको भू-भाग हुदै तराई-मधेशतर्फ बग्ने गर्छन् । यी सबै नदीहरूको वहावको भार वहन गर्न सक्ने क्षमता चुरे जस्तो कमलो भौगर्भिक वनौट भएको जमिनमा नहुनु स्वाभाविकै छ । वर्षाको पानीलाई रोकेर जमीन मुनी सहज रूपमा शोष्न सक्ने क्षमता चुरे पर्वतमा प्रयाप्त छैन । उल्लेखित कारणहरूले गर्दा प्राकृतिक रूपमै चुरे पहाडमा पहिरो जाने, माटो बग्ने र वर्षातमा दक्षिण तर्फ तराई-मधेशमा वाढी आउने गरेको पाइन्छ । प्राकृतिक रूपमै कमजोर चुरे पर्वतमा मानवीय क्रियाकलापले गर्दा थप संवेदनशिलता बढाएको छ । वनको अनियन्त्रित कटानी र अतिक्रमण, अव्यवस्थित वसोवास र अवैज्ञानिक कृषि प्रणाली, वस्तुभाउको खुला चरिचरण, डढेलो, नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, बालुवा आदि) को अत्यधिक उत्खनन्, जथाभावी बाटोघाटो र विकास निर्माणले गर्दा चुरे पर्वतको संवेदनशिलता झनै बढेको छ ।

चौथो पञ्चवर्षीय योजनादेखि पन्ध्रौ योजना, वन विकास गुरुयोजना, राष्ट्रिय संरक्षण रणनीति, नेपाल वातावरणीय नीति तथा कार्ययोजना, दीर्घकालिन कृषि योजनाले चुरेक्षेत्रको संवदनशीलताको संरक्षण र वातावरणीय सेवा एवं भूमिगत जलपुर्नरभरण आदिमा पुर्याउने योगदानलाई दृष्टिगत गर्दै कार्यक्रम कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिएको पाइन्छ ।

चुरे लक्षित चुरे संरक्षण कार्यक्रम आ.व. २०६६/६७ देखि शुरुवात भएको पाइन्छ तथापी चुरेका समस्या वा विकासका सवालहरु बहुसरोकावालाहरुसंग सम्बन्धित रहेको र सबै विषयगत र सबै सरोकारवालाहरुसंगको समन्वय र सहकार्य आवश्यक देखिएकाले एकीकृत कार्यक्रम कार्यान्वयन नीति जरुरी देखियो । यसलाई महसुस गरी बहुसरोकारवाला पक्षहरु (Multidisciplinary Team) रहने संरचना सहित नेपाल सरकारले २०७१ आषाढ २ गते चुरे क्षेत्रलाई वातावरणीय संरक्षण क्षेत्र घोषणा गरी राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति गठन भएको र आ.व. २०७०/७१ देखि राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा कार्यक्रम संचालन हुँदै आएको छ । नेपाल सरकार (मन्त्रीपरिषद्) को मिति २०७४/०२/०४ को निर्णयबाट चुरे क्षेत्रको समग्र व्यवस्थापन गर्न “चुरे-तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना” स्विकृत भई कार्यान्वयनमा रहेको अवस्था छ । विगत वर्षहरुमा राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण साविकका साझेदार निकायका विभिन्न विषयगत कार्यालयहरुबाट गरिएको थियो भने आ.व. २०७५/७६ मा सम्बन्धित स्थानीय तहहरु र प्रदेशका उद्योग, पर्यटन वन तथा बातावरण मन्त्रालय समेतबाट कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिएको थियो । आ.व. २०७६/७७ को नीति तथा कार्यक्रम र बजेट बक्तव्यमा उल्लेख भए बमोजिम चुरे क्षेत्रलाई समेट्ने गरी ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई मार्फत कार्य संचालन हुने गरी नेपाल सरकार मन्त्रीपरिषद्को मिति २०७६/०४/०६ को निर्णयबाट यस समिति अन्तर्गत ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईको लागि अस्थायी दरबन्दी स्वीकृत गरी नयाँ संगठन संरचना पश्चात गत आ.व. २०७६/७७ देखि नै उल्लेखित कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरुबाट नदी प्रणाली व्यवस्थापन योजनाले निर्दिष्ट गरेको क्षेत्रमा कार्यक्रम कार्यान्वयन भइरहेको छ ।

चुरे पर्वतसंगै दक्षिणमा जोडिएका भावर, तराई तथा मधेश भू-भाग र यो भू-खण्डमा आश्रित नेपालको झण्डै ६० प्रतिशत जनसंख्यालाई चुरे पर्वतले विभिन्न वातावरणीय सेवाहरु प्रदान गर्दछ । चुरे पहाड भावर, तराई र मधेशको अभिन्न जलाधार हो । चुरे तराई-मधेशको एकीकृत र समग्र व्यवस्थापनमा नीतिगत, कानूनी, संस्थागत, कार्यक्रमगत, स्रोतजन्य र व्यवस्थापकीय मुद्दाहरु रहेका छन् । “चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई” भन्ने चुरे समिति स्थापनाकालको मूलनारालाई सार्थकता दिन गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरेबमोजिमको आर्थिक स्रोत र मजबूत संगठनको भरपर्दो व्यवस्था हुने हो भने माथि उल्लेख गरिए झैं चुरे संरक्षणको गहन दायित्व व्यहोरी राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको उत्कृष्ट लहरमा राख्न सकिने हुन्छ ।

१.२ आयोजनाको लक्ष्यः

चुरे क्षेत्रको प्राकृतिक स्रोत संरक्षण, दिगो व्यवस्थापन, पारिस्थितिकीय सेवाको सम्बर्धनद्वारा गरिबी न्युनिकरण एवम समृद्ध नेपालको राष्ट्रिय लक्ष्यमा टेवा पुर्याउने ।

१.३ उद्देश्यहरू

१. चुरे विनासलाई नियन्त्रण र यसबाट तल्लो तटिय क्षेत्रमा परिरहेको नकारात्मक असर र जोखिमलाई न्युनिकरण गर्न अति सम्वेदनशील नदी प्रणालीहरूमा भू-तथा जलाधार संरक्षण, नदी नियन्त्रण, वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण तथा विकासको साथै स्थानीय जनताहरूको जीविकोपार्जनको लागि सघन रूपमा कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने,
२. पानीका मुहानहरू संरक्षण गर्ने र भूमिगत जलस्तरमा सुधार ल्याउने,
३. वन अतिक्रमण नियन्त्रण र यसको व्यवस्थापन गरी वन क्षेत्र पुनर्स्थापना गर्ने,
४. बाढी, पैहो, नदी कटानको नियन्त्रण र पानीको श्रोत संरक्षण गरी कृषि उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने,
५. नदी उकास जमीनमा हरियाली प्रवर्धनको लागि कृषि वन र जडीबुटीको खेती गरी स्थानीयहरूको जीविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउने,
६. चुरेको वन माथिको चाप घटाउन वैकल्पिक उर्जाका श्रोतहरू बढाउने,
७. ढुंगा गिट्टी उत्खनन, चरिचरन, आगलागी र वसाई सराईको प्रभावको अध्ययन र यस्ता प्रभाव न्युनिकरणका लागि सुझाव सहितको प्रतिवेदन तयार गर्ने,
८. चुरे क्षेत्रको समग्रमा संरक्षण र दिगो विकासको लागि २० वर्षे गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरे बमोजिम प्रभावकारी रूपमा कार्यक्रम संचालन गर्ने, चुरे संरक्षणसंग सम्बन्धित निर्देशिका तथा कार्यविधि पुनरावलोकन गर्ने,
९. विभिन्न स्तरमा संचालित कार्यक्रमहरूको सार्वजनिक परिक्षण, प्रगति समिक्षा र संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने परिपाटीको विकास गरी कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्ने,
१०. चुरे संरक्षणको महत्वबारे जनचेतना अभिवृद्धि तथा चुरे क्षेत्रको संरक्षण र विकासमा लागेका सरोकारवाला निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,

१.४ संगठनात्मक स्वरूप तथा व्यवस्था

परिवर्तित व्यवस्थालाई अंगिकार गर्दै वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा रहेको राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिको सांगठनिक संरचनामा परिवर्तन भएको छ । अहिले केन्द्रमा राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिको कार्यालय र कार्यान्वयन तहमा ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू संचालनमा रहेका छन् । केन्द्रमा समितिको नेतृत्वमा प्रशासकीय प्रमुखका रूपमा सदस्य-सचिव, ५ वटा शाखाहरू रहेका छन् भने ५ वटै कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरूको नेतृत्वमा उप-सचिव (प्रा) रहने व्यवस्था छ ।

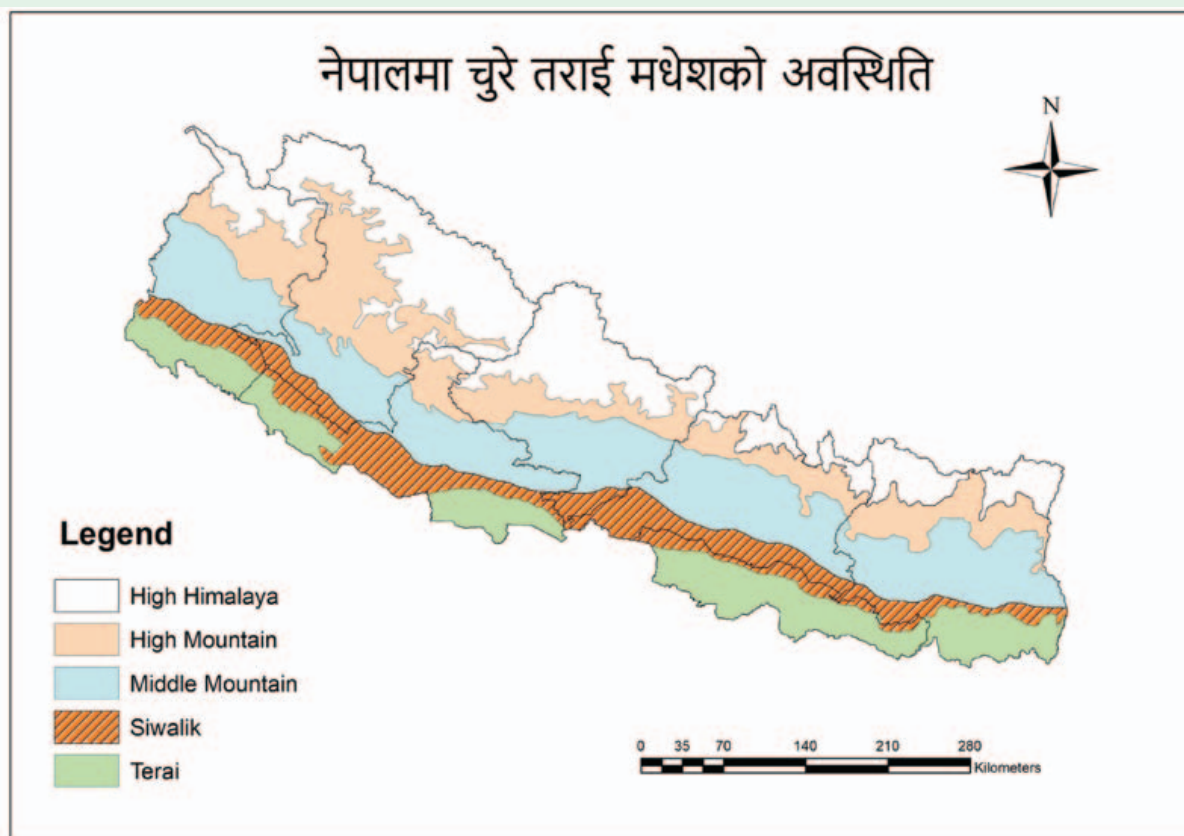
१.५ कार्य क्षेत्र

नेपाल सरकार (मन्त्रीपरिषद्) को मिति २०७१/०३/०२ को निर्णय अनुसार वातावरण संरक्षण क्षेत्र कायम गरिएको क्षेत्र (साविकको ३६ जिल्ला र ४३० स्थानीय निकाय) को हालको अवस्था यस प्रकार रहेकोछ ।

तालिका १: चुरे वातावरण संरक्षण क्षेत्र

क्र.सं.	जिल्ला	गा.पा.	न.पा.	उ.म.न.पा.	म.न.पा.	क्षेत्रफल (हे.)
	प्रदेश-१					
१	इलाम	६	४			३८९८२.१०
२	झापा	७	८			१९१२५.००
३	मोरंग	८	८	१	१	१८६६६.१०
४	सुनसरी	६	४	२		१०३६४.००
५	धनकुटा	३	३			५६१.००
६	भोजपुर	७	२			६३.००
७	उदयपुर	४	४			१२६८६०.००
	जम्मा	४१	३३	३	१	२१४६२१.२०
	प्रदेश-२					
८	सप्तरी	१०	८			२३६०४.००
९	सिरहा	१०	७			२१०४५.००
१०	धनुषा	११	६	१		३४०५७.००
११	महोत्तरी	४	११			१६२८८.००
१२	सर्लाही	१०	११			२३४९३.००
१३	रौतहट	१५	३			९९७७.४०
१४	बारा	७	५	२		२०५२६.५०
१५	पर्सा	११	३		१	५७३२४.३०
	जम्मा	७८	५४	३	१	२०६३१५.२०
	प्रदेश-३					
१६	सिन्धुली	२	७			१४३४९७.००
१७	काभ्रे	८	५			७४५.४०
१८	ललितपुर	३	२		१	५९१.००
१९	मकवानपुर	८	१	१		१४०२९७.१०
२०	चितवन	१	५		१	१८८८५८.००

क्र.सं.	जिल्ला	गा.पा.	न.पा.	उ.म.न.पा.	म.न.पा.	क्षेत्रफल (हे.)
	प्रदेश-४					
२१	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	४	४			१९५००.००
२२	तनहुँ	६	४			५६२.२०
		१०	८			२००६२.२०
	प्रदेश-५					
२३	पाल्पा	८	२			२५०९८.४०
२४	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम)	४	३			१०३६३९.००
२५	रुपन्देही	१०	५	१		२३५०५.३०
२६	कपिलवस्तु	४	६			२२३८६.३०
२७	अर्घाखाँची	३	३			४६६१६.४०
२८	प्युठान	७	२			३०५२.००
२९	दाङ्ग	७	१	२		२४८१४१.००
३०	बाँके	६	१	१		८०८७२.००
३१	बर्दिया	२	६			७०१३२.००
	जम्मा	५१	२९	४		६२३४४२.४०
	प्रदेश-६					
३२	सल्यान	७	३			३२६४९.००
३३	सुर्खेत	४	५			११४६४०.००
	जम्मा	११	८			१४७२८९.००
	प्रदेश-७					
३४	डोटी	७	२			३७८९.००
३५	कैलाली	६	६	१		१४४९५०.००
३६	कञ्चनपुर	२	७			२३३०८.४०
३७	डडेल्धुरा	२	५			३८४९०.००
	जम्मा	१७	२०	१		२१०५३७.४०
	कुल जम्मा	२३०	१७२	१२	४	१८९६२५५.९०

समितिको गठन आदेश तथा चुरे-तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना, २०७४ बमोजिम राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिको कार्यक्षेत्र रहेको चुरे क्षेत्रको अन्य विवरण निम्नानुसार रहेको छः

- क्षेत्रफल तथा जनसंख्या
 - ❖ चुरे वातावरण संरक्षण क्षेत्र :- १८९६२५५.९० हेक्टर, जनसंख्या-३६,८६,०५६ (सिमाना क्षेत्रहरूमा आंशिक क्षेत्र परेतापनि गाउँपालिकाको वडाको पुरै जनसंख्या लिएको)
 - ❖ समितिको कार्य क्षेत्र (चुरे संरक्षण क्षेत्र, भावर, तराई-मधेश) जनसंख्या:-१,४४,७४,७०५
- निकुन्ज तथा आरक्षको संख्या तथा क्षेत्रफल : संख्या -६, क्षेत्रफल -३४२९ बर्ग कि.मि.
- कूल नदी/जलाधार प्रणालीको संख्या: १६४

१.६ समितिका जिम्मेवारीहरू

समितिको गठन आदेशमा तोकिए बमोजिम समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार रहेको छः

- (क) चुरे क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नीति तथा रणनीति तर्जुमा गर्ने,
- (ख) चुरे क्षेत्र र चुरे क्षेत्रको उपल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्र बीचको सम्बन्ध स्थापित हुने गरी व्यवस्थापन कार्ययोजना बनाउने र कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (ग) चुरे क्षेत्रका जोखिमयुक्त र अति संवेदनशील क्षेत्रहरू पहिचान गरी संरक्षणका योजनाहरू बनाउने र सोको कार्यान्वयन गर्ने गराउने,
- (घ) चुरे क्षेत्रको प्राकृतिक स्रोत र साधनलाई कम क्षति पुग्ने गरी विकास योजना सञ्चालन गर्न त्यस्ता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निकायसंग समन्वय गर्ने,
- (ङ) चुरे क्षेत्रको संरक्षणका लागि स्थानीय समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, गराउने तथा तिनको सहयोग परिचालन गर्ने गराउने,
- (च) चुरे क्षेत्रको संरक्षण गर्न आवश्यक पर्ने प्राविधिक तथा वित्तीय स्रोत जुटाउने,
- (छ) समितिले स्वीकृत गरेका योजना र कार्यक्रमको कार्यान्वयन पक्षको तोकिए बमोजिम अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने,
- (ज) समितिका नीति र योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन गर्दा सम्बन्धित निकाय र संघ-संस्थाहरूसँग आवश्यक समन्वय कायम गर्ने,
- (झ) नेपाल सरकारले तोकेका अन्य कार्य गर्ने ।

१.७ आयोजना अवधि :

शुरु अवधि: आ.व. २०७१/७२ (आ.व. २०७१/७२ देखि सालबसाली कार्यक्रमको रूपमा शुरु भएको), संशोधित कार्यतालिका (२० वर्ष अवधिको चुरे-तराई मधेस संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना, २०७४) बमोजिम: आ.व. २०७४/७५ देखि आ.व. २०९३/९४ सम्म सालबसाली कार्यक्रमको रूपमा रहने ।

१.८ आयोजनाको लागत:

शुरु लागत अनुमान (आ.व. २०७१/७२ देखि आ.व. २०७३/७४ सम्म सालबसाली रूपमा ३ आ.व.मा विनियोजन भएको) रु. ५०७.५९९५ करोड,

संशोधित अनुमान (२० वर्ष अवधिको चुरे-तराई मधेस संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना, २०७४ बमोजिम) आ.व. २०७४/७५ देखि आ.व. २०९३/९४ सम्मको लागि प्रस्तावित २०७२ सालको मूल्यमा रु. २४९७०.१९६ करोड,

यस कार्यक्रमको लागि आ.व. २०७७/०७८ को शुरुमा जम्मा रु. १५५.७३ करोड बजेट विनियोजित भएकोमा अन्तिम थप तथा संशोधनबाट रु. १८२.७७५९ करोड कायम भएको ।

१.९ बजेटको श्रोत:

आ.व. २०७७/०७८ मा विनियोजित रु १८२.७७५९ (संशोधित सहित) करोडमध्ये रु. ५३.१४ करोड आइडीए तर्फको बैदेशिक श्रोतको रकम रहेकोमा रु. ५०.१०९३३५१ करोड नेपाल सरकारको श्रोतमा परिवर्तन भई रु. ३.०३०६५४९ करोड आइडीए तर्फको बैदेशिक श्रोतमै कायम रहेको ।

१.१० आयोजनाका मुख्य मुख्य कार्यहरू :

नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०७४/०२/०४ को निर्णयबाट स्वीकृत चुरे-तराई मधेस संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना, २०७४ बमोजिम आयोजनाबाट सम्पन्न गरिने मुख्य मुख्य कार्यक्रम तथा कार्यक्रमका क्षेत्रहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

१. प्राकृतिक स्रोत क्षय/ह्रास न्यूनीकरण,
२. वातावरण स्थिरीकरण र उत्पादकत्व वृद्धि,
३. जोखिम प्रभाव न्यूनीकरण,
४. एकीकृत नदी प्रणाली स्रोत व्यवस्थापन पूर्वाधार,
५. उपल्लो जलाधार क्षेत्रका भू-स्खलनग्रस्त क्षेत्र स्थिरीकरण,
६. नदी कटान तथा डुबानबाट हुने क्षति न्यूनीकरण,
७. वन क्षेत्र बाहिर वन विकास (Tree outside Forest),

८. नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि विस्तार,
 ९. नवीकरणीय ऊर्जा एवम् बायोब्रिकेट तथा सुधारिएको चुल्हो प्रविधि विकास,
 १०. अन्तर विषयगत क्षेत्र,

गुरुयोजनाले नक्साङ्कन गरेको चुरे क्षेत्रबाट वा यस क्षेत्र भएर बहने १६४ नदीप्रणालीहरूमध्ये पहिलो ५ वर्षको लागि ६४ वटा नदी प्रणालीहरू प्राथमिकीकरण भए अनुरूप आ.व. २०७७/७८ मा चुरे क्षेत्र भएर बहने ४७ वटा नदी प्रणाली क्षेत्र भित्र कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू मार्फत स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम संचालनको लागि कार्यक्रम स्वीकृत भई चुरे संरक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको थियो ।

नदी प्रणाली र अन्तर्गतका क्षेत्रहरूमा आ.व. २०७१/०७२ देखि २०७७/०७८ सम्म गरिएका मुख्य मुख्य कार्यहरूको लक्ष्य र प्रगतिको अवस्था निम्न तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका २: २०७७/०७८ सम्म सम्पन्न मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरू

क्र.सं.	मुख्य कार्यक्रम	इकाइ	लक्ष्य	प्रगति
१	गल्छी पहिरो तथा खहरे रोकथाम	गोटा	११०९	१०८९
२	नदी तथा खोला किनारा व्यवस्थापन	कि.मि.	२७३.५६	२३९.७८
३	तारबार सहित बाँस तथा अन्य प्रजाति खरिद तथा रोपण	हेक्टर	१९६६	१७९८.९४
४	अति संवेदनशील क्षेत्र (HOT SPOT) संरक्षण	हेक्टर	१९१०	१८२४.४५
५	क्षतिग्रस्त सार्वजनिक भूमि पुनरुत्थान	हेक्टर	२५४	२४०
६	नदी उकास जग्गा संरक्षण तथा वृक्षरोपण	हेक्टर	६७९	६३१
७	नदी किनारा हरित पेटी विकास	हेक्टर	१९६.६९	१२२.१७
८	नदी प्रणालीको खाली सार्वजनिक पर्ति जग्गामा वृक्षरोपण	हेक्टर	२१४१	१९४५
९	नर्सरी मर्मत सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन	गोटा	२४५	२४१
१०	गुणस्तरीय विरुवा तथा बीउ व्यवस्थापन	हजार	३०३६४	२८८६९.६४
११	बाँसको विरुवा उत्पादन तथा खरिद	हजार	८५९	७२३.८०
१२	बाँस/अग्निसो/अन्य विरुवा रोपण तथा व्यवस्थापन	हेक्टर	१९	१८

क्र.सं.	मुख्य कार्यक्रम	इकाइ	लक्ष्य	प्रगति
१३	भिरालो कृषि भूमिमा बहुवर्षीय बाली विस्तार	हेक्टर	१३३	१०७
१४	फलफुलको विरुवा खरिद तथा वितरण	हजार	८३३.४८	५११.८९
१५	कृषि वन प्रवर्धन	गोटा	१२०	९०.२०
१६	भूमिगत जल पुर्नभरण, पोखरी निर्माण तथा संरक्षण	गोटा	५९१	५३९
१७	तालतलैया तथा सिमसार व्यवस्थापन	गोटा	७६	६५
१८	रेन वाटर रन अफ हार्वेस्टिंग ड्याम	गोटा	१९४	१७०
१९	पर्यापर्यटन प्रवर्धन र विकास	गोटा	५५	५१
२०	जल पुनर्भरण / संरक्षण पोखरी निर्माण	वटा	२२	१८
२१	साना सिँचाई तथा सहकारी सिँचाई	गोटा	१४६४	१३६५
२२	भू स्खलन उपचार कार्य	प्याकेज	१६४	१६१
२३	स्पर, स्टड तथा चेकड्याम निर्माण	गोटा	९६४	८४६
२४	तटबन्ध निर्माण	कि.मि.	११०	९८.८५
२५	जडिबुटी रोपण तथा विस्तार	हेक्टर	३००	२७८
२६	पानी मुहान संरक्षण तथा कुवा उत्खनन्	गोटा	६०७	५४८
२७	पहिरो रोकथाम नियन्त्रण (नमुना स्थल विकास)	स्थान	८	७
२८	पशुपंक्षी विक्री केन्द्र	गोटा	३३	३१
२९	माहुरी घर तथा गोला वितरण	गोटा	१९८	१७६
३०	७४४ स्थानिय तह अनुसार वन जलाधारहरुको नक्सांकन	प्याकेज	१	१
३१	गाई, भैंसी, बाखा, बाँगर तथा कुखुराको गोठ, खोर तथा डुड सुधार	गोटा	५३६६	५५४१
३२	गुरुयोजना तयार तथा प्रकाशन	पटक	१	१
३३	चुरे क्षेत्रमा रहेको Invasive Alien प्रजातिको नक्शांकन	प्याकेज	१	१

क्र.सं.	मुख्य कार्यक्रम	इकाइ	लक्ष्य	प्रगति
३४	चुरेको वन श्रोत माथिको स्थानीयको निर्भता अध्ययन	जिल्ला	२	२
३५	माछा पोखरी निर्माण	हेक्टर	४१	३४
३६	चुरे क्षेत्रमा अवस्थित जोखिमयुक्त वस्तिहरूको पहिचान एवं नक्शांकन	पटक	१	१
३७	वनस्पति उद्यान निर्माण	गोटा	११	१०
३८	वनस्पति प्रजातिको प्रदर्शनी स्थल निर्माण तथा व्यवस्थापन	गोटा	२२	२२
३९	सहकार्यमा बायोग्यास निर्माण तथा अनुदान	घरधुरी	१९९४	१९१७

कार्यक्रम कार्यान्वयन अवधिमा लक्ष्य अनुरूप शत प्रतिशत प्रगति हासिल हुन नसक्नुका कारणहरू:

- आ.व. २०७४-०७५ सम्म Line Agency मार्फत कार्यक्रम संचालन भएकोमा ती निकायहरूको आफ्नै कार्यक्रम समेत हुँदा चुरे संरक्षण कार्यक्रम समान प्राथमिकता नपरी प्रगति कम हुन गएको ।
- आ.व. २०७५/०७६ मा स्थानिय तह मार्फत कार्यक्रम कार्यान्वयन भएकोमा स्थानिय तहहरू भर्खरै स्थापना भइ संस्थागत भइ नसकेकोले कार्यक्रम सञ्चालनमा दुविधा भइ कार्यान्वयन पक्ष कमजोर रही अन्तिम लेखा परिक्षणको प्रतिवेदन समेत प्राप्त हुन नसकेको ।
- आ.व. २०७६/७७ र २०७७/७८ मा महामारी रोग COVID-१९ को बन्दाबन्दीले स्थलगत रूपमा कार्य गर्न कठिन भइ लक्ष्य अनुसार प्रगति हासिलमा समस्या परेको ।

१.११ आयोजना स्थापनाकालदेखि हालसम्मको समग्र प्रगति :

तालिका ३ आयोजनाको वार्षिक तथा समग्र प्रगति

(रु. करोडमा)

आ.व.	शुरुमा स्वीकृत	संशोधित	खर्च	स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार वार्षिक प्रगति प्रतिशत		गुरुयोजना २०७४ अनुसार समग्र प्रगति प्रतिशत	
				खर्च	भौतिक	भौतिक	खर्च
२०७१/०७२	९९.३८	१२४.६४	११६.००	९३.०६	९३.०६	०.४६	०.४६
२०७२/०७३	१९६.८२	१९६.४३	१७७.६३	९०.४३	९०.४३	०.७१	०.७१
२०७३/०७४	१८८.३९	१८४.७३	१७२.३३	९३.२९	८९.०४	०.६६	०.६९
२०७४/०७५	१९१.०३	१८२.४८	१६१.०१	८८.२३	९२.९६	०.६८	०.६४

आ.व.	शुरुमा स्वीकृत	संशोधित	खर्च	स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार वार्षिक प्रगति प्रतिशत		गुरुयोजना २०७४ अनुसार समग्र प्रगति प्रतिशत	
				खर्च	भौतिक	भौतिक	खर्च
२०७५/०७६	१६९.९७	१६६.६४	१५२.६९	९९.६३	९५.०७	०.६३	०.६९
२०७६/०७७	१७३.६९	१६७.९९	१४९.४९	८४.६३	९९.९९	०.६९	०.५७
२०७७/०७८	१५५.६३	१८२.७८	१६०.७२	८७.९३	९३.०९	०.६८	०.६४
जम्मा	११७४.९	१२०४.८९	१०८९.८७	८९.७९	९२.९	४.४४	४.३३

१.१२ आयोजना कार्यान्वयनमा देखापरेका समस्याहरू

- चुरे तराई मधेस संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरेका योजना कार्यक्रम संचालन गर्न पर्याप्त साधन (जनशक्ति, बजेट र कानुनी संरचना) हुन नसक्नु ।
- राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेस संरक्षण विकास समिति स्थापनाको लक्ष्य अनुरूपका स्थायी प्रकृतिको संरचनाको कमि हुनु ।
- चुरेको प्रभावकारी संरक्षण गर्न एकीकृत प्रणाली अनुरूप चुरे संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यान्वयनका लागि “चुरे संरक्षण तथा व्यवस्थापन ऐन” को अभाव हुनु ।
- चुरे क्षेत्रको एकीकृत विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा संलग्न सबै सरोकारवालाहरूको समान प्राथमिकतामा पर्न नसक्नु आदि ।

१.१३ समस्या समाधानका लागि गरिएका उपाय तथा प्रयासहरू

- राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेस संरक्षण कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन पर्याप्त साधन र श्रोतको लागि सम्बद्ध निकायसंग निरन्तर छलफल र समन्वय भइ रहेको ।
- आ.व. २०७६/०७७ को नीति तथा कार्यक्रम र बजेट बक्तव्यमा उल्लेख भए बमोजिम नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्)को मिति २०७६/०४/०६ को निर्णय अनुसार चुरे क्षेत्रलाई समेट्ने गरी ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू स्थापना भई कार्य संचालन भईरहेको ।
- चुरे क्षेत्रको एकीकृत विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा संलग्न सबै सरोकारवालाहरूको समान प्राथमिकतामा पार्नको लागि सम्बन्धित सरोकारवाला तथा माथिल्लो निकायसंग समन्वयका लागि अनुरोध गरिएको साथै समितिबाट सम्पादित हुने कार्यक्रमको लागि स्थानीय तह र प्रदेशमा छलफल, प्रचार प्रसार र अभिमुखीकरण गोष्ठी जस्ता कार्यक्रमबाट चुरे संरक्षण सम्बन्धी क्रियाकलापहरू निरन्तर सञ्चालन भइ रहेको ।

१.१४ भावी कार्यदिशा

समग्र चुरे क्षेत्रको संरक्षण तथा विकासका लागि गठन भएको राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिले पाएको जिम्मेवारी अनुरूप दीगो रूपमा समग्र चुरे क्षेत्रको संरक्षण र विकास गर्नका लागि आधारभूत रूपमा निम्न कार्यहरू गर्नु पर्ने देखिएको छ :

- चुरे संरक्षण गुरु योजना म.प.को मिति २०७४/०२/०४ मा स्वीकृत भई गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरे बमोजिम चुरे क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापनको लागि १६४ वटा नदी प्रणालीमा प्राथमिकताको आधारमा क्रमवद्ध रूपमा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- चुरे तराई-मधेशको एकीकृत र समग्र व्यवस्थापनमा नीतिगत, कानूनी, संस्थागत, कार्यक्रमगत, स्रोतजन्य र व्यवस्थापकीय मुद्दाहरू रहेका छन् । “चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई” भन्ने दूरदृष्टीका साथ नेपाल सरकारद्वारा २०७४ जेष्ठमा स्वीकृत २० वर्षे राष्ट्रपति चुरे तराई-मधेश संरक्षण र व्यवस्थापन गुरुयोजनाले प्रस्ताव गरे बमोजिमको रकम सालवसाली रूपमा उपलब्ध गराउन तथा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न सुदृढ संस्थागत संरचना र एकीकृत कानूनको तयारीका लागि पहल गरिनेछ ।
- समितिको मौजूदा सांगठनिक संरचनालाई संघ, प्रदेश र सम्बन्धित स्थानीय निकायहरूसंग सहकार्य र संयोजन हुने गरी पुनसंरचनाको काम गर्नुपर्नेछ । संघीय संरचनाको मर्म अनुकूल हुने गरी चुरे तराई-मधेशको संरक्षण र व्यवस्थापनको अधिकार जिम्मेवारी, कर्तव्य र जवाफदेहीता संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकारहरूले सहकार्य र समन्वयात्मक ढङ्गले गर्ने गरी विभाजन गर्नु पर्ने छ । समितिलाई सालवसाली रूपमा प्राप्त हुने कार्यक्रमहरू समिति, कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई र नेपाली सेनाद्वारा कार्यान्वयन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइने छ ।
- गुरु योजनाले परिकल्पना गरे बमोजिम चुरे-तराई मधेशको संरक्षण र व्यवस्थापनको लागि समग्र राष्ट्रिय ऐन तथा प्रदेश र संवन्धित स्थानीय निकायमा यस सम्बन्धी विशेष कानूनको आवश्यकता रहेको छ । अध्ययनले नदीजन्य उत्पादनहरू जस्तै: ढुङ्गा र बालुवाको उत्खनन् र विक्रिवितरणमा मात्र नीजि क्षेत्रको भूमिका देखिएकोले चुरे तराई-मधेशको संरक्षण र व्यवस्थापनमा नीजि क्षेत्रलाई जिम्मेवार बनाउदै उनीहरूको लगानी प्रवर्धन गर्ने नीति लिइने छ । नेपालको कूल भूभागको झण्डै २७ प्रतिशत भूखण्ड रहेको चुरे भावर तराई मधेश संरक्षण र व्यवस्थापन गर्न ठूलो धनराशी आवश्यकता पर्ने हुँदा थप आर्थिक स्रोतहरू जुटाई चुरे-तराई मधेशमा माटो र पानी संरक्षण तथा व्यवस्थापनबाट पर्ने प्रभावको वैज्ञानिक लेखाजोखा र आंकलन गर्न दीर्घकालीन अनुगमनका लागि प्रणालीगत, प्राविधिक र खोजमुलक वैज्ञानिक अनुसन्धानको संरचना र संयन्त्रको स्थापना गर्न आवश्यक पहल गरिने छ ।

खण्ड - २

वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन २०७७/७८

२.१ पृष्ठभूमि

चुरे क्षेत्रमा भइरहेको वातावरणीय विनाशको कारण तराई-मधेशमा परेको नकारात्मक प्रभावलाई मध्यनजर गर्दै आ.व. २०६६/०६७ देखि नेपाल सरकारको पहिलो प्राथमिकता प्राप्त (P१) आयोजनाको रूपमा तत्कालिन भू तथा जलाधार संरक्षण विभाग मार्फत चुरे संरक्षण कार्यक्रमको थालनी गरेको चुरे संरक्षण कार्यक्रम राष्ट्रिय गौरवको कार्यक्रमको रूपमा आ.व. २०७१/०७२ देखि २०७४/०७५ सम्म साविकका वन विभाग, भू तथा जलाधार संरक्षण विभाग, वनस्पति विभाग, कृषि विकास विभाग, पशु सेवा विभाग र सो अन्तर्गतका जिल्ला स्थित कार्यालयहरू, जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण विभागका डिभिजन कार्यालयहरू र सम्बन्धित कार्यालयहरूको निर्देशनालयहरू लगायतका साझेदार निकायहरू मार्फत संचालन हुँदै आएकोमा सो अवधिमा औसतमा भौतिक प्रगति ९१.३७ प्रतिशत र वित्तीय प्रगति ९१.२५ प्रतिशत हासिल भएको थियो ।

आ.व. २०७५/०७६ माचुरे क्षेत्र र यसको प्रभावित क्षेत्रमा पर्ने ३७ जिल्लाहरू मध्ये ३१ जिल्लाका ९३ स्थानीय तह अन्तर्गत २९ वटा नदी प्रणालीहरूमा केन्द्रित रही ७ वटै प्रदेशका उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयहरू र ९३ स्थानीय तहहरू मार्फत संचालन भएको थियो । उक्त अवधिमा भौतिक प्रगति ९५.०७ प्रतिशत र वित्तीय प्रगति ९१.६३ प्रतिशत भई हालसम्मकै उत्कृष्ट प्रगति हासिल भएको देखिन्छ ।

आ.व. २०७६/०७७ को नीति तथा कार्यक्रम र बजेट बक्तव्यमा उल्लेख भए बमोजिम नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७६/०४/०६ को निर्णयबाट सम्पूर्ण चुरे क्षेत्रलाई समेट्ने गरी यस समिति अन्तर्गत स्थापना भएका ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू, नेपाली सेनाको वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालय र समितिबाट चुरे-तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरे अनुसारका ३० वटा नदी प्रणाली र अन्तर्गतका क्षेत्रमा कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको थियो । उक्त आ.व.मा कोभिड १९ को समस्याको बावजुद समग्रमा भौतिक तर्फ ९१.११ प्रतिशत र वित्तीय तर्फ ८४.६३ प्रतिशत प्रगति हासिल भएको थियो ।

आ.व. २०७७/०७८ मा पनि कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू, नेपाली सेनाको वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालय र समितिबाट चुरे-तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरे अनुसारका ४७ वटा नदी प्रणाली र अन्तर्गतका क्षेत्रमा कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको थियो । यस आ.व.मा पनि कोभिड १९ को समस्या यथावत रहेको अवस्थामा समग्रमा भौतिक तर्फ ९३.०१ प्रतिशत र वित्तीय तर्फ ८७.९३ प्रतिशत प्रगति हासिल भएको थियो ।

वार्षिक प्रगति प्रतिवेदनको यस खण्डमा आ.व. २०७७/७८ मा सञ्चालन भएका कार्यक्रमहरूको प्रगतिको विश्लेषणात्मक विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.२ कार्यक्रम संचालन तथा कार्यान्वयन निकायहरू

राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति कार्यक्रम कार्यान्वयनको मुख्य जिम्मेवार निकाय हो । गत विगत वर्षहरूमा एकीकृत कार्यक्रम तर्जुमामा सहभागी भई जिम्मेवारी बाँडफाँड गरिएका तत्कालिन सबै विषयगत मन्त्रालयका विभागहरू, क्षेत्रिय निर्देशनालयहरू र जिल्लास्थित निकायहरूबाट कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने गरेकोमा राज्यको पुनर्संरचनाको क्रममा ७५३ स्थानीय तह र ७ वटा प्रदेशहरूको रूपमा नेपालको भौगोलिक विभाजन भए पश्चात चुरे संरक्षण क्षेत्रमा पर्ने ४१८ स्थानीय तह र ७ वटा प्रदेश मध्ये २९ जिल्लामा पर्ने ४७ नदी प्रणाली भित्रका १९७ स्थानीय तह (गा.पा./न.पा./उ.म.न.पा./म.न.पा.) हरूमा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू र नेपाली सेना (वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालय) मार्फत कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने गरी कार्यक्रम तथा बजेट विनियोजन भई कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको थियो ।

क) राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति अन्तर्गतका कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू

- कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई, लम्की (कैलाली)
- कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई, बुटवल (रूपन्देही)
- कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई, भरतपुर (चितवन)
- कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई, जनकपुर (धनुषा)
- कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई, सलकपुर (मोरंग)

ख) नेपाली सेना (वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालय, जङ्गी अड्डा, भद्रकाली)

२.३ आ.व. २०७७/७८ मा कार्यक्रम संचालन भएका नदी प्रणालीहरू

तालिका ४: आ.व. २०७७/७८ मा नदी प्रणाली अनुसार विनियोजन र खर्चको अवस्था

क्र. सं.	नदी प्रणाली नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	विनियोजित बजेट	संशोधित बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
२	रतुवा नदी प्रणाली	मोरङ	लेटाङ्ग न.पा. मिक्लाजुंग गा.पा. पथरी शनिश्चरे न.पा. रतुवामाई न.पा. सुन्वर्शी न.पा. उर्लाबारी न.पा.	२७०००.०	२७०००.००	२९३५६.८९	७९.१०

क्र. सं.	नदी प्रणाली नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	विनियोजित बजेट	संशोधित बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
३	बिरिग नदी प्रणाली	इलाम झापा मोरंग	चुलाचुली गा.पा. मान्सेबुंग गा.पा. दमक न.पा. गौरादह न.पा. कमल गा.पा. मिक्लाजुंग गा.पा. रतुवामाई न.पा. उर्लाबारी न.पा.	२९१००.०	२६२८६.००	२२५०७.५१	८५.६३
४	लोदिया नदी प्रणाली	इलाम झापा	माई न.पा. कन्काई न.पा. शिवसताक्षि न.पा.	२६०५०.०	२२१८४.००	२०८२६.४६	९३.८८
५	बुढी नदी प्रणाली	इलाम झापा	माई न.पा. कन्काई न.पा. शिवसताक्षि न.पा.	२०३००.०	२०३००.००	१६१११.०३	७९.३६
६	सुनसरी नदी प्रणाली (सर्दु सेउती खोला)	सुनसरी सुनसरी	धरान उ.म.न.पा. बराहा न.पा.	४३७००.०	२४०५२.००	२१७१३.७६	९०.२८
७	त्रियुगा-२ कंग हडिया सिवाई नदी प्रणाली	उदयपुर	त्रियुगा न.पा. चौदण्डीगढी न.पा.	२३५००.०	१९१६४.००	१७७०७.१०	९२.४०
८	खाडो नदी प्रणाली	सप्तरी	राजविराज न.पा. रुपनी गा.पा. शम्भुनाथ न.पा.	४५३३२.०	४०७७६.००	३७५५८.३८	९२.११
९	बलान नदी प्रणाली	सप्तरी सिरहा उदयपुर	बलान बिहुल गा.पा. सुरुंगा न.पा. लहान न.पा. सखुवानन्करकट्टी गा.पा. उदयपुरगढी गा.पा.	२२०००.०	१७७९८.००	१७२३८.७९	९६.८६
१०	बताहा नदी प्रणाली	उदयपुर सिराहा	कटारी न.पा. मिर्चैया न.पा. करजनाहा न.पा. कल्याणपुर न.पा.	१७४००.०	१७४००.००	१६७६४.२८	९६.३५

क्र. सं.	नदी प्रणाली नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	विनियोजित बजेट	संशोधित बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
११	लोहन्द्रा नदी प्रणाली	सिराहा मोरंग	धानपालथान गा.पा. रंगेली न.पा. बेलबारी न.पा. ग्रामथान गा.पा. जहाद गा.पा. कटहरी न.पा. केराबारी गा.पा. लेटांग न.पा. सुन्दरहरैचा न.पा. विराटनगर न.पा. उ.म.न.पा	२६९९३.०	२१६९१.००	१९७६९.२३	९१.१४
१२	खडक नदी प्रणाली	उदयपुर सिरहा	त्रियुगा न.पा. शम्भुनाथ न.पा. धनेश्वर न.पा. बेलीछापेनी गा.पा. खडक न.पा. बोर्डबसेनि न.पा.	१५६७५.०	१५६७५.००	१५३६०.३३	९७.९९
१३	महुली-सुन्दरी नदी प्रणाली	उदयपुर सप्तरी	चौदण्डी न.पा. त्रियुगा न.पा. कन्चनरुप न.पा. अग्निसैर कृष्णसर्वन गा.पा. हनुमान न.पा. कंकालीनि न.पा. तिरहुत न.पा. रुपनी गा.पा.	१६३७५.०	१३१८२.००	१२३५४.९०	९३.७३
१४	बिहुल नदी प्रणाली	उदयपुर सप्तरी	त्रियुगा न.पा. खडक न.पा. बलान बिहुल गा.पा. बोर्डबसेनि न.पा. सुरंगा न.पा. धनेश्वरि न.पा.	१६७७५.०	१६७७५.००	१५९६८.४३	९५.१९

क्र. सं.	नदी प्रणाली नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	विनियोजित बजेट	संशोधित बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
१५	मेची नदी प्रणाली	झापा	वित्तामोड न.पा. मेची न.पा. भद्रपुर न.पा. अर्जुनधारा न.पा. हल्दीवारी गा.पा. बुद्धशान्ति गा.पा. रंग गा.पा., सुर्योदय न.पा.	८०००.०	८०००.००	७८३७.४७	९७.९७
	का.का.ई. सलकपुर जम्मा			३६२५००.०	३९४५८३.०	२८५४७८.७	९०.७५
१६	जलाद नदी प्रणाली	धनुषा	गणेशमान चारनाथ न.पा. क्षिरेस्वरनाथ न.पा. धनुषाधाम न.पा.	२४६७५.०	२४६७५.००	२४३०९.००	९८.५२
१७	बिगही औरही नदी प्रणाली	धनुषा	बटेस्वोर गा.पा. क्षिरेस्वरनाथ न.पा. लक्ष्मीनिया गा.पा. मिथिला न.पा.	२६३८५.०	२६३८५.००	२५९३७.००	९८.३०
१८	रातु नदी प्रणाली	महोत्तरी धनुषा	बर्दिबास न.पा. गौशाला न.पा. बटेस्वोर गा.पा.	२६९२०.०	२६९२०.००	२५९९३.००	९६.४५
१९	लखनदेही नदी प्रणाली	सर्लाही	हरिपुर न.पा. हरिवन न.पा. लालबन्दी न.पा.	२९८६०.०	२९८६०.००	२९४०९.००	९८.४६
२०	बागमती-४ नदी प्रणाली	सिन्धुली	मरिन गा.पा. हरिहरपुरगढी गा.पा. कमलामाई न.पा.	२३६६५.०	२३६६५.००	२२८७२.००	९६.६५
२१	बागमती नदी प्रणाली-चाँदी खोला (हर्दिया)	रौतहट	चन्द्रनिगाहापुर न.पा. वृन्दावन न.पा.	२२८६२.०	२२८६२.००	२२५००.००	९८.४२
२२	मराहा नदी प्रणाली	महोत्तरी	गौशाला न.पा. बर्दिबास न.पा. सोनाम गा.पा. औरही न.पा. सम्शी गा.पा. कमलामाई न.पा.	१७६००.०	१७६००.००	१६८७४.००	९५.८८

क्र. सं.	नदी प्रणाली नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	विनियोजित बजेट	संशोधित बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
२३	बकैया नदी प्रणाली	रौतहट	बौधिमाई न.पा. देवाहि गोनाही न.पा. गुजरा न.पा. गौर न.पा. इशनाथ न.पा. कठरिया न.पा. माधव नारायण न.पा. मौलापुर न.पा. पारोहा न.पा. फतुवा विजयपुर न.पा. राजदेवी न.पा. राजपुर न.पा. यमुनामाई गा.पा.	१७२२५.०	१७२२५.००	१५४७७.००	८९.८५
	का.का.ई. जनकपुर जम्मा			१८८३९२.०	१८८३९२.०	१८२५६३.०	९६.९१
२४	बकैया नदी प्रणाली	पर्सा	बकैया गा.पा. हेटौडा उ.म.न.पा. निजगढ न.पा.	२४९५५.०	२४९५५.००	२४३९५.००	९७.७६
२५	तिलावे नदी प्रणाली	चितवन	बिरगंज म.न.पा. पर्सागढी न.पा. सखुवापर्सेनी गा.पा.	१७०७५.०	१७०७५.००	१२६६५.००	७४.१७
२६	पूर्वी राप्ती - ४ लोथर	चितवन	राप्ती न.पा.	१९५७५.०	१९५७५.००	१९३८६.००	९९.०३
२७	रिउ नदी प्रणाली	पर्सा	माडी न.पा. ठोरी गा.पा.	३२८४५.०	३२८४५.००	१९५००.००	५९.३७
२८	दुधौरा नदी प्रणाली	बारा	जितपुर सिमरा उ.म.न.पा कलैया उ.म.न.पा फेटा गा.पा विश्रामपुर गा.पा प्रसौनी गा.पा परवानीपुर गा.पा हेटौडा उ.म.न.पा.	१८७७५.०	१८७७५.००	१६६५९.००	८८.७३

क्र. सं.	नदी प्रणाली नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	विनियोजित बजेट	संशोधित बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
२९	पूर्वी राप्ति-६ नदी प्रणाली (उपल्लो कयर)	चितवन	भरतपुर म.न.पा. रत्ननगर न.पा. खैरहनी न.पा. कालिका न.पा. इच्छा कामना गा.पा. राप्ती न.पा.	१४०४०.०	१४०४०.००	९२४१.००	६५.८२
३०	अरुण नदी प्रणाली	नवलपरासी (पुर्व)	मध्यविन्दु न.पा हुप्सिकोट गा.पा	११८५१.०	११८५१.००	१०७७४.००	९०.९१
	का.का.ई. भरतपुर जम्मा			१३९११६.०	१३९११६.०	११२६२०.०	८०.९५
३१	पच्छिम राप्ति-५ नदी प्रणाली (गुरुङ्ग)	दाङ	गढवा गा.पा राजपुर न.पा.	१८८४५.०	१८८४५.००	१७८१०.२४	९४.५१
३२	सखौरा-रोहिणी नदी प्रणाली (घोडाहा)	रुपन्देही नवलपरासी (पश्चिम)	देवदह न.पा. बुटवल उ.म.न.पा तिलोत्तमा न.पा रोहिणी गा.पा ओमसतिया गा.पा सिद्धार्थ न.पा सुनवल न.पा.	१९५१०.०	१६२१०.००	१५८२५.९२	९७.६३
३३	बाणगंगा नदी प्रणाली	कपिलवस्तु अर्घाखाँची	बाणगंगा न.पा. बुद्धभूमि न.पा. सितगंगा न.पा.	१९०५०.०	१९०५०.००	१७७३२.२२	९३.०८
३४	पश्चिम राप्ती ६ नदी प्रणाली	अर्घाखाँची दाङ	सितगंगा न.पा. लमही न.पा. राप्ती गा.पा.	१८०००.०	१८०००.००	१७९२७.३७	९९.६०
३५	भलुही नदी प्रणाली	नवलपरासी पाल्पा	बर्दघाट न.पा. विनयी त्रिवेणी गा.पा. रामग्राम न.पा. सुनवल न.पा. माथागढी गा.पा.	१२५००.०	१०९५०.००	१०५६१.८१	९६.४५

क्र. सं.	नदी प्रणाली नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	विनियोजित बजेट	संशोधित बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
३६	राप्ती ९ महतिनी नदी प्रणाली	दाङ	लमही न.पा. राजपुर गा.पा.	१८४००.०	१८४००.००	१७६३७.४४	९५.८६
३७	रंसिंह नदी प्रणाली	अर्घाखाँची कपिलवस्तु दाङ	सितगंगा न.पा. शिवराज न.पा. बुद्धभूमि न.पा. गढवा गा.पा.	१६४००.०	१६४००.००	१४९३९.४६	८६.२२
३८	बबई-९ नदी प्रणाली (शारदा)	बर्दिया सल्यान सुर्खेत	बबई गा.पा. कालिमाटी गा.पा. शारदा न.पा. बंगाद कुपिन्डे गा.पा. भेरीगंगा न.पा. गुर्भाकोट न.पा.	१५०००.०	१५०००.००	१४२९४.१५	९५.२९
	का.का.ई. बूटवल जम्मा			१३७७०५.०	१३२८५५.०	१२५९२८.६	९४.७९
३९	बबई नदी प्रणाली	बर्दिया	गुलेरिया न.पा. मधुवन न.पा. ठाकुरबाबा न.पा. बारबर्दिया न.पा.	२२३००.०	२२३००.००	२१७१८.५६	९७.३९
४०	निकास खोला नदी प्रणाली	सुर्खेत	बिरेन्द्रनगर न.पा.	१३५००.०	१३५००.००	१३४८१.३६	९९.८६
४१	भेरी १ नदी प्रणाली गोचे	सुर्खेत	भेरीगंगा न.पा. वीरेन्द्रनगर न.पा.	१३८००.०	१३८००.००	१३७७२.५१	९९.८०
४२	पुन्तुरा नदी प्रणाली	डडेल्धुरा	आलिताल गा.पा. परसुराम न.पा.	२६१००.०	२६१००.००	२५६८७.००	९८.४२
४३	महाकाली नदी प्रणाली जोगबुढा	कंचनपुर	महाकाली न.पा.	३४१००.०	३४१००.००	३२६४९.६३	९५.७५

क्र. सं.	नदी प्रणाली नाम	जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	विनियोजित बजेट	संशोधित बजेट	खर्च	खर्च प्रतिशत
४४	सुर्मा कटेनी नदी प्रणाली लिकमा	कैलाली	गौरिगंगा न.पा. कैलारी गा.पा. मोहन्याल गा.पा.	२७२००.०	२७२००.००	२६८०८.३३	९८.५६
४५	काँन्द्रा नदी प्रणाली	कैलाली	भजनी न.पा. घोडाघोडी न.पा. मोहन्याल गा.पा.	२३१००.०	२३१००.००	२२९६५.५१	९९.४२
४६	खुटिया नदी प्रणाली	कैलाली	गोदावरी न.पा. धनगढी उ.म.न.पा गौरिगंगा न.पा. चुरे गा.पा.	१६९००.०	१६९००.००	१६७५८.६४	९९.१६
४७	मोहना नदी प्रणाली	कैलाली कंचनपुर	धनगढी उ.म.न.पा गोदावरी न.पा. लालझाडी गा.पा. कृष्णपुर न.पा. पुनर्वास न.पा.	२१०००.०	२०९७६.००	१९२३७.१७	९१.७१
४८	पश्चिम राप्ति १० (राप्ति) नदी प्रणाली			१००००.०	१००००.००	९६६७.५१	९६.६८
	का.का.ई. लम्की, कैलाली			२०८०००.०	२०७९७६.०	२०२७४६.२	९७.४९
	गाउँपालिका	५७	उप-महानगरपालिका		१०		
	नगरपालिका	१२८	महानगरपालिका		२		
			स्थानीय तह जम्मा		१९७		

२.४ नीति तथा कार्यक्रमको प्रगति

तालिका ५ २०७७/७८ को नीति तथा कार्यक्रमको प्रगति

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा न.	बजेट बक्तव्यको बुँदा नं	क्रियाकलाप	इकाई	लक्ष्य	प्रगति	प्रगति प्रतिशत	कैफियत
१२३	११६	विरुवा उत्पादन/खरिद तथा वितरण	हजार	२५०	२५०	१००.००	
१२३	११६	कृषि वन प्रणाली प्रवर्धन	हेक्टर	१२०	९०.२	७५.१७	
१२९	१२३	पर्यापर्यटन क्षेत्र प्रवर्धन कार्यक्रम	वटा	१३	१२	९२.३१	
१२९	१२३	चुरे क्षेत्रमा अव्यवस्थित जोखिमयुक्त वस्तिहरूको पहिचान एवं नक्शांकन	पटक	१	१	१००.००	
१२९	१२३	तालतलैया/ सिमसार संरक्षण तथा व्यवस्थापन	वटा	२७	२६	९६.३०	
१२९	१२३	गल्छी, पहिरो, खहरे रोकथाम	वटा	१३८	१३८	१००.००	
१२९	१२३	नदी तथा खोला किनारा स्थिरिकरण/व्यवस्थापन (स्पर, डाइक, बायो इन्जिनियरिंग समेत)	कि.मि.	२३	२३.६९	१०३.००	
१२९	१२३	भूमिगत जल पूनर्भरण र सतहमुनिको पानी उपयोग	वटा	५६	५६	१००.००	
	१२५	विश्व विद्यालयको समन्वयमा विश्व विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन अनुसन्धानका लागि सहयोग	जना	१०	९	९०.००	
		जम्मा				९५.२०	

२.५ वार्षिक कार्यक्रम अनुसार सम्पन्न भएका मुख्य मुख्य क्रियाकलापहरू

अ) नदी प्रणाली अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू

क) गल्छी, पहिरो/ खहरे रोकथाम

चुरे क्षेत्रमा सतही, रिल (धर्से), गल्छी तथा खहरे जस्ता भू-क्षयको अत्यधिक समस्या रहेको छ । यस्ता समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत उपचारात्मक रूपमा प्याकेज छनौट गर्दा सरल, दीगो र उपभोक्ताले सजिलै संचालन तथा कार्यान्वयन, मर्मत सम्भार गर्न सक्ने प्रकृति र वानस्पतिक संरचना/वायो-इन्जिनियरिङ्ग प्रविधिलाई प्राथमिकता दिई वनस्पति तथा स-साना संरचना, पानी निकास, कम खर्चिलो भू-संरक्षण प्रविधि, ईन्जिनियरिङ्ग संरचना, घाँस, बाँस, हाँगा लगायत संरक्षण वृक्षरोपण जस्ता क्रियाकलापहरू गरी १३८ वटा गल्छी, पहिरो खहरे नियन्त्रण गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा नदी प्रणाली व्यवस्थापन योजनाले तोकेको स्थानहरूमा तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा थप हुन गएका २० स्थान समेत गरी १५८ बटै स्थानहरूमा स्थानीय तह तथा लाभग्राही समुदायको सहभागितामा कार्य सम्पन्न भएको ।

ख) जैविक वातावरणीय हिसावले अति संवेदनशील वन क्षेत्रको पुनरोत्पादन संरक्षण

चुरे क्षेत्रमा रहेका वन क्षेत्र अन्तर्गत जैविक वातावरणीय एवम् भू-स्खलनको हिसावले अति संवेदनशील रहेका वन क्षेत्र (Hot Spot) हरूमा तारवार गरी संरक्षण गर्ने, सम्बृद्धि वृक्षरोपण गर्न र सो क्षेत्रमा पुनरोत्पादन क्षमता बढाई संरक्षण गरी वन क्षेत्रको विकास गर्न यो कार्यक्रम राखिएको हो ।

बाढी, पैहो र भू-स्खलन रोकथामको लागि संरक्षण गर्नु पर्ने वन क्षेत्र, अतिक्रमित वा अतिक्रमणको चपेटामा पर्न सक्ने वन क्षेत्र, कमसल हैसियतको वन क्षेत्र, पुनरोत्पादन तथा चरिचरनबाट संरक्षण गर्नु पर्ने वन क्षेत्र तथा जैविक विविधता प्रवर्द्धन हुन सक्ने क्षेत्र समेतका उपयुक्त क्षेत्रमा ११७ हेक्टरमा तारवार सहित पुनरोत्पादन संरक्षण गर्ने लक्ष्य रहेकोमा ११६.७२ हेक्टर क्षेत्रमा कार्य सम्पन्न भएको ।

ग) तारवार सहित वृक्षरोपण

चुरे-तराई क्षेत्रमा चरिचरनको ठूलो समस्या तथा जंगली जनावरहरूको अनियन्त्रित आवागमन हुने भएकोले यस्ता स्थानहरूमा भए गरेका वृक्षरोपण कार्यको लगानी अनुरूप प्रतिफल नआउने / नदेखिने भएकोले त्यस्ता क्षेत्रहरूमा भूक्षय न्यूनिकरणमा टेवा पुग्ने, नदी उकास तथा खेर गएका जग्गा वा क्षतिग्रस्त जग्गाहरूमा तारवार सहितको वृक्षरोपणबाट हरियाली कायम गरीराखे उद्देश्यले १२५ हेक्टरमा तारवार सहित वृक्षरोपण गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा ९८.३२ हेक्टरमा तारवार गरी वृक्षरोपण गर्ने कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।

घ) ताल तलैया संरक्षण तथा व्यवस्थापन

चुरे भावर तथा तराई क्षेत्र अन्तर्गत सतही पानीको स्रोत तथा भूमिगत जल पुनर्भरण (Ground water

recharge) को माध्यमका रूपमा रहेका विभिन्न ताल तलैयाको संरक्षण कार्य संचालन गर्न यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस अन्तर्गत जैविक विविधता, सांस्कृतिक महत्व र पर्यटकीय सम्भावना समेत भएका माटो संरक्षण, हरियाली प्रवर्धन, पानीको स्रोत र संचितिमा प्रभाव पार्ने र स्थानीय रोजगारी प्रवर्धन गर्ने खालका चुरे-तराई मधेस क्षेत्रमा रहेका सिमसारहरूको नक्शांकन प्राथमिकताको आधारमा क्रमशः संरचना निर्माण, जिर्णोद्धार, संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने गरिन्छ ।

गत आ.व.को शुरुमा २७ स्थानमा ताल तलैया संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा पछि थप भएको २ समेत २९ स्थानमा स्थानीय तहको समन्वयमा कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।

ड) नदी नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य

चुरे क्षेत्रबाट निस्केका नदीहरूबाट सम्बन्धित करिडोरमा हुने भू-क्षय समस्या जस्तै नदी किनारा कटान, क्षयीकरण जस्ता समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न यो कार्यक्रम राखिएको हो । यसमा नदी /खोला किनारा स्थिरकरण / नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्दा छनौट गरीएका नदी प्रणालीमा नदी बहावको लागि प्राविधिक रूपले आवश्यक पर्ने नदीको बहाव क्षेत्र नघट्ने गरी नदी प्रणाली एकीकृत श्रोत व्यवस्थापन योजनाले तोकेको स्थानमा सोही योजनाले तोकेका प्रकृतिको कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने गरिन्छ । विभिन्न नदीहरूको किनारामा २३ कि.मि. नदी नियन्त्रण गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा आ.व.को अन्त्यमा कार्यक्रम थप भई ३२.२७ कि.मि. लक्ष्य कायम भएकोमा ३०.०४ कि.मि.मा बायो-इन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको साथै तटबन्ध, स्पर र चेकड्याम तथा प्राविधिक रूपमा आवश्यक पर्ने लंचिग एप्रोन, स्पर, स्टड आदि निर्माण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको ।

च) एकीकृत संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरी नमूना नदी प्रणाली व्यवस्थापन

हालसम्म नदी प्रणाली व्यवस्थापनमा गरिने सबै प्रकारका कार्यक्रमहरू एउटै नदी प्रणालीमा एकीकृत रूपमा कार्यान्वयन गरी नमूना नदी प्रणालीको रूपमा व्यवस्थापन गरेको अवस्था नभएकोले खाँडो नदी प्रणालीका शाखा/प्रशाखाहरू मध्ये कुनै एक शाखा/प्रशाखालाई लिई त्यसमा भू-संरक्षणका लागि कम खर्चिलो भू-संरक्षणका प्रविधिहरू मध्ये सकेसम्म धेरै प्रविधिहरू प्रयोग गरेर एकीकृत संरक्षण कार्यक्रम संचालन गरी नमूना नदी प्रणालीको रूपमा व्यवस्थापन गर्नका लागि राखिएको यो कार्यक्रमबाट ४ स्थानमा तटबन्ध निर्माण तथा पहिरोको फेंद तथा गल्छीहरूमा RCC चेकड्याम निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।

छ) फलफुल खेती विस्तार

चुरे क्षेत्र अन्तर्गत खाली रहेका सरकारी, सार्वजनिक तथा नीजि जग्गामा फलफुल खेती विस्तार गरी भू-क्षय नियन्त्रणको साथसाथै रोजगारी र उत्पादनमा वृद्धि गरी स्थानीयको जीविकोपार्जनमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले राप्ती ९, महतिनी, पच्चिम राप्ति-५ (गुरुङ्ग) र बबई-९ (शारदा) नदी प्रणाली १९,९९८ वटा फलफुलका विरूवा वितरण तथा रोपण गरी फलफुल खेती विस्तार गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा व्यक्तीका

निजी जग्गा तथा वन क्षेत्रको खाली जग्गामा लगाउन १४,७०० वटा विरूवा रोपण गरी फलफुल खेती विस्तार कार्य भएको ।

ज) बाँस/घाँस/अम्रिसो तथा अन्य विरूवा रोपण तथा व्यवस्थापन

चुरे भावर तथा तराई क्षेत्रमा रहेका १९ हेक्टर क्षतिग्रस्त तथा नदी उकास क्षेत्रहरूमा बाँस, घाँस, अम्रिसो लगायतका विरूवाहरू रोपण गरी क्षतिग्रस्त जमिनको पुनर्स्थापना तथा नदी कटान नियन्त्रण र हरियाली कायम गर्न राखिएको यो कार्यक्रम अन्तर्गत १९ हेक्टर क्षतिग्रस्त तथा नदी उकास क्षेत्रहरूमा बाँस, घाँस, अम्रिसो लगायतका विरूवाहरू रोपण कार्य सम्पन्न भयो ।

झ) भिरालो जग्गामा बहुवर्षीय (फलफुल) खेती

चुरे क्षेत्रमा रहेका (सरकारी, सार्वजनिक तथा निजी) जग्गामा बहुवर्षीय (फलफुल) खेती गरी भू-क्षय नियन्त्रणको साथसाथै रोजगारी र उत्पादनमा वृद्धि गरी सिमान्तकृत कृषकहरूको जीविकोपार्जनमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले ८ हेक्टरमा बहुवर्षीय (फलफुल) खेती गर्ने गरी राखिएको यो कार्यक्रम अनुसार लक्ष्य बमोजिम प्रगति हासिल भएको ।

ञ) भूमिगत जल पुनर्भरण र सतह मुनिको पानी उपयोग (चुरे तथा भावरक्षेत्रमा)

चुरे तथा भावर क्षेत्रका विभिन्न ५६ स्थानमा पानीको संचय र उपयोग गर्नका साथै जमिन भित्रको पानीको सतह माथि उठाउने खालका संरचनाहरू निर्माण गर्न / पोखरी निर्माण व्यवस्थापन तथा जलपुनर्भरण कार्य गर्नका लागि राखिएको यो कार्यक्रम अन्तर्गत विभिन्न ५६ स्थानमै कार्य सम्पन्न भएको ।

ट) रेन वाटर/रन अफ हार्वेस्टिङ्ग ड्याम

वर्षातको पानीको बहाव कम गरी माटो, गिट्टी, ग्रेगर, बालुवा बगन नदीन चुरे पहाडको भिरालो स्थानमा पानी बग्ने खोल्सीको तलतिर श्रृङ्खलावद्ध रूपमा बाँध बनाई पानीलाई रोक्ने तथा पानी बग्ने खोल्सीहरूमा छेकबाँधहरू बनाई चुरेको उपल्लो क्षेत्रहरूबाट खोला, खहरे तथा गल्लीहरूबाट बग्ने पानी र माटो Trap गरी Runoff लाई न्यूनीकरण गर्दै Sedimentation Load लाई कम गरी तल्लो क्षेत्रमा हुने कटान र पुरिनेकार्य न्यूनीकरण गर्न राखिएको यस कार्यक्रमबाट स्थापना कार्यकालको चुरेको मूल नारा “चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई” कार्यन्वयन हुने अभिप्रायले विभिन्न ६ स्थानमा रेन वाटर/रन अफ हार्वेस्टिङ्ग ड्याम निर्माण गर्ने कार्यक्रम राखिएकोमा ६ स्थानमा कार्य सम्पन्न भएको ।

ठ) सिंचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत

चुरे भू-परिधि क्षेत्रमा रहेका पुराना सिंचाई कुलो तथा मुहानहरू मर्मत वा क्षमता वृद्धि वा नयाँ सिंचाई कुलोहरू निर्माण गरी सिंचित क्षेत्र विस्तार गरी भू-उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न सहयोग पुर्याउनका लागि सिस्तानी कुलो (राप्ति नगरपालिका), गनारी कूलो (दंगीशरण-५), सिंचाई कुलो (सैनामैना नगरपालिका वडा नं १), सिंचाई कुलो (वाणगंगा नगरपालिका वडा नं. ८ बोडगाउँ) र मुरधनी कुलो (सैनामैना

नगरपालिका वडा नं २) निर्माण तथा मर्मत/सुधार गर्ने कार्यक्रम राखिएकोमा ५ वटै स्थानमा कार्य सम्पन्न भएको ।

ड) हरित पेटी निर्माण

ठूलो लगानीमा तटबन्ध निर्माण गरे पछि नदी उकास जग्गा मध्ये सार्वजनिक वा वन क्षेत्रको जग्गा अतिक्रमण हुने, निजी जग्गा भए पुनः खेतीपाती शुरू हुने तथा खुला चरिचरन हुने गर्दा कतिपय तटबन्ध भत्किने गरेका छन् । वर्षाको भेल थुप्रै नसकी तटबन्ध तोडिएर गाउँबस्ती र खेतीमा बाढी पस्ने गरेको पाईएको छ । यस्ता जग्गाहरुमा नदी नालाहरुको प्राकृतिक बहाव, सीमा र मापदण्डलाई असर पर्ने गरी भूमिको प्रयोग गर्न नपाइने गरी हरियाली अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०६९ ले सडक, पोखरी र खोलाको दायाँ-बायाँ हरित पेटी निर्माणको लागि प्रोत्साहन गर्ने नीति लिएको छ । सोही नीतिमा नदी नालाहरुको प्राकृतिक बहाव, सीमा र मापदण्डलाई असर पर्ने गरी भूमिको प्रयोग गर्न नपाइने व्यवस्था मिलाइने उल्लेख भएकोछ । गत आ.व.मा ७१.६९ हेक्टर क्षेत्रमा हरित पेटिका निर्माण गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा स्वीकृत कार्यक्रममा तोकिएको स्थानको स्थानीय तहको समन्वयमा ४५.४७ हेक्टर क्षेत्रमा मात्र हरित पेटिका निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।

आ) नदी प्रणाली बाहेकका कार्यक्रम

क) कृषि वन प्रणालीको प्रवर्धन

चुरे क्षेत्र भई वगने नदी प्रणालीको नदी उकास जग्गाको क्षेत्र तथा खेर गईरहेको नीजि एवं सार्वजनिक जग्गामा एकीकृत रूपले वन तथा कृषि प्रजातिका विरुवा रोपण गर्न अभिप्रेरित गरी सिमान्तकृत तथा न्यून आयस्तर भएका किसानको लागि आय आर्जनमा अभिवृद्धि तथा जीवन स्तरमा सुधार गर्दै समग्र चुरे क्षेत्रको संरक्षणमा टेवा पुर्‍याउन यो कार्यक्रम राखिएको हो । आ.व. २०७७/७८ मा विभिन्न ६ स्थानमा ११५.२ हेक्टरमा कृषि वन प्रणालीको प्रवर्धन गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा ५ स्थानमा ८५.२ हेक्टरमा मात्र कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।

यसै गरी समृद्धिका लागि वन कार्यक्रम तर्फ कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई लम्की, रतुवामाई वन विकास परियोजना केरखा झापा र सागरनाथ वन विकास परियोजना अन्तर्गतमा ३० हेक्टर जग्गामा नमूना कृषि वन कार्यक्रम रहेकोमा २५ हेक्टरमा मात्र कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।

ख) क्षतिग्रस्त भूमि पुनरुत्थान

वनसंग जोडिएको वा नजोडिएको चुरे क्षेत्रको सार्वजनिक जग्गा अतिक्रमित हुने वा अव्यवस्थित उपयोगले क्षतिग्रस्त हुने गरेको छ । चुरे क्षेत्रमा बढ्दो वन विनास, खुल्ला चरिचरण, डढेलो इत्यादिका कारणले चुरे पहाडहरु क्षतिग्रस्त भएका छन् । चुरे क्षेत्रको माटो संरक्षण, हरियाली प्रवर्धन र पानीको स्रोत र संचितिमा प्रभाव पार्ने र स्थानीय रोजगारी प्रवर्धन गर्ने गरी क्षतिग्रस्त जग्गाहरुको पुनरुत्थान गर्ने उद्देश्यले राखिएको यो कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाली सेनाको वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालय जङ्गी अड्डा

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

भद्रकाली मार्फत सिराहा जिल्लाको मान्ठादेवी सामुदायिक वन, दाङ जिल्लाको जनकल्याण र नेवारिकोट सामुदायिक वन र नवलपरासी जिल्लाको सितापोखरी सामुदायिक वनमा रहेको १३६ हेक्टर क्षतिग्रस्त भूमी पुनरुत्थान गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा सबै स्थानमा कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।

ग) चिउरी खेति विस्तार तथा प्रवर्द्धन

चुरे क्षेत्रमा चिउरी खेति विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालनका लागि तोकिएको क्षेत्रमा प्राकृतिक रूपमा चिउरी प्रजातिका वोटविरुवा भएका र सो को विस्तार गर्ने सम्भावना भएका स्थानहरूमा रहेका सामुदायिक, सार्वजनिक तथा नीजि जग्गाहरूमा मौजुदा चिउरी सरक्षण सम्वर्द्धन र नया विरुवाहरू रोपण मार्फत चिउरी खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन गरी भूक्षय नियन्त्रणको साथसाथै रोजगारी र उत्पादनमा वृद्धि गरी खासगरी स्थानीय सिमान्तकृत वर्गको जीविकोपार्जनमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले सितगंगा न.पा., अर्घाखाँची र पंचपुरी, सुर्खेतमा लक्ष्य बमोजिम २० हेक्टरमा चिउरी खेति विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम सम्पन्न भएको ।

घ) चुरे क्षेत्रको नदी प्रणालीहरूको Sand मोडल तयार गर्ने

यसमा कुनै क्षेत्रको भू-भाग लाई समेटेर त्यसलाई सकेसम्म निश्चित स्केलमा ल्याई एक मोडल तयार गरिन्छ । वर्तमान अवस्थाम यसलाई ३D Terrain Model पनि भनिन्छ । चुरे क्षेत्रको केही वा सबै भू-भागको भौगोलिक अवस्थाको बारेमा एकै स्थानबाट जानकारी लिन सकिने गरी Sand मोडल तयार गरी अनुसन्धान, योजना तयारी तथा कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्न र कार्यान्वयन निकायबाट सम्पादन गरिएका कार्यक्रमहरूको बारेमा छिटोछरितो रूपमा जानकारी प्रदान गर्न सहज गराउने उद्देश्यले यो कार्यक्रम अनुसार वालुवा, सिमेन्ट, गत्ताकागज, प्लास्टर अफ पेरिस, काठ, Composite Materials तथा अन्य त्यस्तै सामग्रीहरू प्रयोग गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई अन्तर्गतका चुरे क्षेत्रका नदी प्रणालीहरूको Sand मोडल तयार गरिएको ।

ङ) चुरे सम्बन्धी अध्ययन तथा सूचना केन्द्र स्थापना

चुरे सम्बन्धी सूचना, जानकारीहरू तथा अध्ययन सामग्रीहरू एउटै स्थानमा सहज रूपमा उपलब्ध हुने गरी वन विज्ञान अध्ययन संस्थान हेटौँडाको म्यूजियम (संग्राहलय) भवनको कक्षमा स्थापित सूचना केन्द्रमा चुरे सम्बन्धी अध्ययन तथा सूचना केन्द्र स्थापनाका लागि आवश्यक सामग्री तथा फर्निचर खरिद तथा निर्माण कार्य गर्नका लागि राखिएको यो कार्यक्रम अनुसार वन विज्ञान अध्ययन संस्थान हेटौँडाको सहकार्यमा चुरे सम्बन्धी अध्ययन तथा सूचना केन्द्र स्थापना भएको छ ।

च) नदी प्रणाली स्तरीय एकीकृत स्रोत व्यवस्थापन (पन्च वर्षीय) योजना तर्जुमा

चुरे-तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना २०७४ ले चुरे भू-परिधिबाट बग्ने मेचीदेखि महाकालीसम्मका सबै नदीहरूलाई १६४ वटा नदी प्रणालीमा विभाजन गरेको छ । समितिमा विद्यमान स्रोत, साधन र मानवीय क्षमता समेतको सीमितताले गर्दा पहिलो ५ वर्षमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

गरी छनोट भएका ६४ वटा नदी प्रणालीहरू मध्ये आ.व. २०७६/७७ सम्म एकीकृत प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनको अवधारणा अनुरूप ३७ वटा नदी प्रणालीहरूको पञ्च वर्षीय एकीकृत स्रोत व्यवस्थापन योजना तयार गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । गत आ.व.मा थप १७ वटा नदी प्रणालीहरूको पञ्च वर्षीय एकीकृत स्रोत व्यवस्थापन योजना तयार गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा मेची, चिसाङ्ग, महुली, खडक, बिहुल, बडहर-गागन, झिम, खुटिया र मछेली-दोंदा गरी जम्मा १० वटा नदी प्रणालीहरूको मात्र पञ्च वर्षीय एकीकृत स्रोत व्यवस्थापन योजना तयार भई कूल ४७ नदी प्रणालीहरूका पञ्च वर्षीय एकीकृत स्रोत व्यवस्थापन योजना तयार भएका छन् ।

छ) नर्सरी/पोलीहाउस/ग्रीन हाउस/सेडहाउस निर्माण

कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई अन्तर्गतमा हुने वृक्षरोपण तथा विरुवा वितरण गर्ने कार्यमा गुणस्तरीय विरुवा उत्पादन गर्न सिचाईको स्थायी व्यवस्था, नर्सरी सुरक्षाको लागि स्थायी तारबार वा पर्खाल, ओभरहेड वाटर ट्याङ्क, स्टोर हाउस, कम्पोष्ट पिट, सेडहाउस, ग्रिन हाउस, हरेक बेडमा पाईप जडान गरी स्प्रिङ्कल सिचाईको व्यवस्था, वत्तीको व्यवस्था समेतका सुविधा उपलब्ध भएका स्थायी प्रकृतिका नर्सरी निर्माण गर्न राखिएको यो कार्यक्रमबाट ५ बटै कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई अन्तर्गतमा नर्सरी निर्माण भएका छन् ।

ज) पर्यापर्यटन क्षेत्र प्रवर्धन

यस कार्यक्रममा जैविक विविधता, सांस्कृतिक महत्व, पर्यटकीय सम्भावना र स्थानीय स्तरमा महत्वपूर्ण स्थलको रूपमा देखिएका चुरे-तराई मधेस क्षेत्रमा रहेका स्थानहरूको प्राथमिकताका आधारमा निर्माण, जिर्णोद्धार तथा संरक्षण गर्ने गरिन्छ । गत आ.व.मा १३ स्थानमा पर्यापर्यटन क्षेत्र प्रवर्धन गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा स्वीकृत कार्यक्रममा तोकिएको स्थानको स्थानीय तहको समन्वयमा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरूबाट १२ स्थानमै कार्यक्रम सम्पन्न भएपनि बंशगोपाल कुशेश्वर महादेव, हेटौडा-६, मा पर्यापर्यटन प्रवर्धन कार्य सम्पन्न हुन सकेन ।

झ) बाँसको कलमी विरुवा उत्पादन / खरिद तथा वितरण

चुरे भावर तथा तराई क्षेत्रमा रहेका क्षतिग्रस्त तथा नदी उकास क्षेत्रहरूमा बाँसका कलमी विरुवाहरू रोपण गरी क्षतिग्रस्त जमिनको पुनर्स्थापना तथा नदी कटान नियन्त्रण र हरियाली कायम गर्न ५० हजार वटा बाँसको कलमी विरुवा उत्पादन / खरिद तथा वितरण कार्यक्रम राखिएकोमा बाँसका कलमी विरुवा एकै सिजनमा तयार गर्न सकिने अवस्था नरहेको र खरिदका लागि पर्याप्त संख्यामा गुणस्तरीय विरुवा उपलब्ध नाभएकोले ३८,५०० वटा कलमी विरुवा मात्र खरिद गरी वितरण कार्य सम्पन्न भयो ।

ञ) बुंग खोला खगेरी कोरिडोर निर्माण

चितवन जिल्लाको वरणडाभार क्षेत्रमा वुङखोलाका कारण त्यसको दक्षिणी भूभागमा रहेको कालिका नगरपालिका अन्तर्गतको वस्ती क्षेत्रमा वर्षादको समयमा गिट्टी, वालुवा र धमिलो पानीको वहावको कारण खेतवारी तथा वस्ती विनास कम गर्न खोला किनारमा तटबन्ध, वन क्षेत्रमा रहेको खाली जमिन

(महत्वपूर्ण वनस्पती र सालको रुख नभएको स्थान) मा पानी संकलन पोखरी वा वस्ती क्षेत्रलाई बाढीवाट जोगाउनको लागि आवश्यकता अनुसार माटोको बाँध तयार गर्नको लागि प्राविधिक निरीक्षणवाट उपयुक्त ठहरिएको भू संरक्षण संवन्धी प्राप्त प्राविधिकहरूको प्रयोग गरी त्यसको व्यवस्थापनका अतिरिक्त त्यस खोलाको वर्षादको भेललाई त्यसको पश्चिम पट्टि रहेको खोल्सामा र अन्त्यमा खगेरी खोलामा विसर्जन गर्ने कार्यका लागि राखिएको यो कार्यक्रम स्थानीय कालिका नगरपालिका र रत्ननगर नगरपालिका तथा अन्य सहयोगी संस्थाहरू समेतको सहयोगमा सम्पन्न भएको ।

ट) वन विरुवा उत्पादन/खरिद तथा वितरण

चुरे क्षेत्रमा खाली रहेको वन क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्न, जनसमुदायको जग्गामा विरुवा रोपण गरी रुखले ढाकेको क्षेत्रको विस्तार गर्न कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू मार्फत विरुवा उत्पादन वा खरिद गरी समुदायमा आधारित वन, सरकारद्वारा व्यवस्थित वन, सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गामा वृक्षारोपण, चुरे दिवस, वातावरण दिवस, वन महोत्सव जस्ता कार्यक्रम तथा सर्वसाधारणहरूलाई नीजि जग्गामा वृक्षारोपणका लागि वितरण गर्न २ लाख ५० हजार विरुवा उत्पादन/खरिद तथा वितरण कार्यक्रम राखिएकोमा लक्ष्य वमोजिमका विरुवा उत्पादन/खरिद कार्य सम्पन्न भई वितरण कार्य भईरहेको ।

ठ) वरण्डाभार वन क्षेत्रमा तालहरू निर्माण गरी भूमिगत जल कोरिडोर निर्माण

प्राकृतिक तथा मानवीय विनासवाट असर परेको वरण्डाभार क्षेत्रमा भूमिगत पानीका श्रोतको पुनर्स्थापनाका लागि वन क्षेत्रमा रहेका घोलहरूलाई एकातर्फवाट बन्द गरी पानी संचित गरी तालहरू निर्माण गर्ने, पुराना ताल तथा पोखरीहरू मर्मत संभार गर्ने, सिंचाईका संरचना तथा तालहरूलाई एक आपसमा जोड्ने नहरहरू तयार गर्ने, तालहरूको पानी भरण क्षमता वृद्धि एवम सिंचाई मैत्री र वातावरणीय किसिमवाट समेत उपयुक्त हुने गरी सौन्दर्यकरण गर्ने, ताल र खोला किनारमा तटबन्ध निर्माण गर्ने, बाढी नियन्त्रण तथा पानी संकलनका लागि उपल्लो जलाधार क्षेत्रमा माटोको बाँध तयार गर्ने, खाली ठाउँहरूमा वृक्षारोपण गर्ने लगायत भू-संरक्षण संवन्धी अन्य उपयुक्त प्राविधिक अवलम्बन गर्ने कार्यक्रम राखिएकोमा माटोको बाँध, कल्भर्ट तथा पानीको निकास निर्माण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको ।

ड) हरित रोजगारी तथा आयआर्जन

चुरे क्षेत्रमा रहेका परम्परागत रूपमा खेतीपाती गरी जीविकोपार्जन गरी रहेका आदिवासी जनजातीको वाहुल्यता रहेका क्षेत्रहरूमा रहेका सुख्खा, भिरालो र खाली जमिनमा सामुदाय स्तरमा बेसार, अम्रिसो, अदुवा खेति प्रवर्धन र बजारीकरण जस्ता हरित रोजगारी मूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी भू-क्षय नियन्त्रणको साथसाथै रोजगारी र उत्पादनमा वृद्धि गरी स्थानीय सिमान्तकृत वर्गको जीविकोपार्जनमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई भरतपुर अन्तर्गतका ७ वटा नदी प्रणालीहरूमा राखिएको यो कार्यक्रम ६ वटा नदी प्रणालीहरूमा सम्पन्न भएको छ ।

इ) चुरे संरक्षण तथा व्यवस्थापनसंग सम्बन्धित विषयमा अनुसन्धान कार्यक्रमहरू

चुरे-तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना, २०७४ ले तोकेका विभिन्न उद्देश्यहरूलाई सम्बोधन गर्नको लागि तालुक मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोग समेतको समन्वयमा विभिन्न विषयमा अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी १४ वटा प्रतिवेदन तयारी गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा गत विगत वर्षहरूमा सम्पन्न भई भुक्तानी बाँकि रहेका ५ वटा कार्यक्रमहरू थप भई कूल १९ वटा प्रतिवेदनहरू तयार गर्ने लक्ष्य निर्धारण हुन आएकोमा १५ वटा प्रतिवेदन तयार भई समितिमा पेश हुन आएको ।

तालिका ६: आ.व. २०७७/७८ का अध्ययन अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यक्रमहरू

क्र.सं.	अध्ययन अनुसन्धानको विषय/क्षेत्र	इकाई	परिमाण	
			लक्ष्य	सम्पन्न
१	वाणगंगा नदी-प्रणालीमा चुरे कार्यक्रमको प्रभाव आंकलन	पटक	१	-
२	नारायणी पूर्वको चुरे क्षेत्रमा वन अतिक्रमणको अध्ययन अनुसन्धान तथा प्रतिवेदन तयारी (प्रदेश नं. १, २ र ३)	पटक	२	२
३	चुरे क्षेत्रमा विकास निर्माणकालागि कोरिडोर ताक्ने कार्यको लागि अनुसन्धान	पटक	१	-
४	धनुषाधाम संरक्षित वन अन्तर्गत Mini Zoological Garden को लागि सम्भाव्यता अध्ययन	क्षेत्र	१	१
५	चुरे क्षेत्रमा अवस्थित जोखिमयुक्त वस्तिहरूको पहिचान एवं नक्शांकन (पुर्व, मध्य र पश्चिम मध्ये एक)	संख्या	१	१
६	चुरे क्षेत्रमा भएका घाँस (कुश, काँश, खर, शिरु, बांबियो आदि) को क्षेत्र पहिचान अध्ययन र नक्शांकन	पटक	१	१
७	क्षतिग्रस्त भूमिको पुनरुत्थान अध्ययन (नारायणी पूर्व र पश्चिम)	पटक/ संख्या	२	२
८	चुरे क्षेत्रको भौगर्भिक अध्ययन तथा नक्साङ्कन	पटक	१	१
९	नदीजन्य पदार्थको मौज्जात मापन कार्य (प्रदेश नं. १, ३, ४, ६ र ७ मध्ये कुनै तीनमा)	प्रदेश	३	१

१०	रूपन्देहि जिल्लाको सुखा खोलामा तटबन्ध सम्बन्धी अध्ययन	क्षेत्रफल/स्थान	१	१
११	Stock measurement and projection of Harvesting Riverbed materials from the River systems of chure-Terai Region of Province Two	पटक	१	१
१२	Stock measurement and projection of Harvesting Riverbed materials from the River systems of chure-Terai Region of Province Five	पटक	१	१
१३	Identification with spatial Location of most sensitive areas in chure along with prescription for protection and management to different types of sensitive areas	पटक	१	१
१४	Scoping of Development Works in Chure Region (To identify the development corridor in Chure region)	पटक	१	१
१५	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषबाट विगतमा गरिएको Faunal Diversity in chure region of Nepal विषयको अध्ययन अनुसन्धान कार्यको भुक्तानी बाँकि	पटक	१	१
	जम्मा		१९	१५

ई) प्रचार प्रसार सम्बन्धी कार्यक्रम

वन, वन्यजन्तु, जैविक विविधता र वातावरणको संरक्षण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न, सफल कार्यक्रमहरूको प्रचार प्रसार गर्न, वन पैदावारमा आत्मनिर्भर बनाउन, उपभोक्ताहरूको जीविकोपार्जनमा थप सहयोग गर्न, संचार जगतको आधुनिकतासंग समन्वय गरी कार्यालयबाट भएका कार्यहरूको सूचना प्रसारणलाई छिटो छरितो बनाउन विभिन्न किसिमका प्रचार प्रसार सामग्री उत्पादन, वितरण तथा प्रसारण गर्ने गरिन्छ । प्रचार प्रसार सामग्री उत्पादन, वितरण तथा प्रसारण गर्दा स्थानीय परिवेश तथा भाषालाई प्राथमिकता दिने गरिएको छ ।

क) वार्षिक क्यालेण्डर प्रकाशन तथा वितरण

राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समितिका कार्यक्रमहरूको प्रचार प्रसार गरी चुरे क्षेत्रमा भएका गतिविधि, फोटो लगायत विवरण समावेश गरिएका वार्षिक क्यालेण्डर ६२५० प्रकाशन गरी चुरे क्षेत्रका सरोकारवालाहरू समक्ष वितरण गरिएको ।

ख) प्रेस क्लिपिंग संकलन तथा प्रकाशन

राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समितिको चुरे संरक्षण संबन्धी गुरुयोजनाले मार्गनिर्देशन गरे अनसार चुरे संबन्धी विभिन्न गतिविधिहरू एकमुष्ट संकलन तथा प्रकाशन गरी सो को अभिलेखलाई दस्तावेजको रूपमा राख्ने उद्देश्यले राखिएको यो कार्यक्रम अनुसार सेवा प्रदायक (प्रेस काउन्सिल नेपाल) संग संझौता गरी चुरेका विभिन्न विषयक (वन, वातावरण, पानी मुहान संरक्षण) आदि संग संबन्धित दैनिक, अर्धसाप्ताहिक, साप्ताहिक, पाक्षिक तथा मासिक पत्रपत्रिकाहरूमा प्रकाशित सामग्रीहरू संकलन गरी रङ्गमेल मार्फत दैनिक रूपमा प्राप्त गरी दस्तावेजका रूपमा समितिमा सुरक्षित राख्नुका साथै प्राप्त जानकारी मूलक सूचनाहरू चुरे संरक्षणको लागि प्रयोग गरिएको ।

ग) चुरे संरक्षण सम्बन्धी सन्देशमूलक सामाग्री खरिद तथा वितरण (टिसर्ट)

राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समितिका कार्यक्रमहरूको प्रचार प्रसारको लागि चुरे सम्बन्धी जानकारी मूलक सन्देश समावेश गर्ने लक्ष्यका साथ राखिएको यो कार्यक्रममा १००० थान टिसर्ट तयार पश्चात उक्त टिसर्ट खरिद गरी चुरे क्षेत्रका सरोकारवालाहरू समक्ष वितरण गरिएको ।

घ) चुरे संरक्षण सम्बन्धी श्रव्य दृश्य सामाग्री तयारी तथा प्रसारण

चुरे संरक्षण संबन्धी सफल अभ्यासका गतिविधिहरूलाई सरोकारवाला (स्थानीय वासिन्दा) समक्ष पुऱ्याई जनचेतना वृद्धि समेत गरी चुरे संरक्षणमा जनताको योगदान वृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ श्रव्य दृश्य सामाग्री तयार गरी टेलिभिजनबाट प्रसारण गरिएको ।

ङ) चुरे संरक्षण सम्बन्धी जिगल प्रसारण (स्थानीय एफ.एम.बाट)

स्थानीय भाषामा तयार गरिएका चुरे संरक्षण संबन्धी विभिन्न सूचनाहरू सन्देशहरू विभिन्न स्थानीय एफ.एम.बाट ४० पटक प्रसारण गरी स्थानीय वासिन्दा समक्ष पुऱ्याई चुरे संरक्षणमा जनताको योगदान वृद्धि गर्ने कार्य गरिएको ।

च) चुरे संरक्षण सम्बन्धी टेलिभिजन बहस तथा प्रसारण

चुरे संरक्षणमा देखिएका सफल प्रयास र समस्याहरू सरोकारवालासंग प्रतिकृया लिई व्यक्तिहरू बीच आपसी छलफल गराई राष्ट्रिय टेलिभिजन मार्फत प्रसारण गराइएको ।

छ) चुरे संरक्षण सम्बन्धी ब्रोसर, पर्चा, पम्पलेट, पोस्टर, स्टिकर तयारी तथा वितरण

चुरे क्षेत्रमा संचालित समितिका विभिन्न सफल अभ्यास चुरे क्षेत्रको विशेषता चुरे संरक्षणका स्थानीय प्रविधि जनसरोकारका विविध पक्ष तथा फोटाहरू संलग्न गरी प्रचार सामाग्री तयारी गर्ने तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई मार्फत स्थानीय तहसम्म चुरेका कार्यक्रम तथा संरक्षण उपायहरू प्रचार प्रसार गर्न १०००० थान चुरे संरक्षण सम्बन्धी ब्रोसर, पर्चा, पम्पलेट, पोस्टर, स्टिकर तयार गरी सरोकारवालालाहरूमा वितरण भईरहेको ।

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

ज) चुरे डायरी उत्पादन तथा वितरण

राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समितिका कार्यक्रमहरूको प्रचार प्रसार गर्ने हेतुले चुरे क्षेत्रमा भएका गतिविधिहरू समावेश गरी ५०० थान चुरे डायरी प्रकाशन तथा चुरे क्षेत्रका सरोकारवालाहरू समक्ष वितरण कार्य भएको ।

झ) चुरे संरक्षण सम्बन्धित सन्देशमूलक सामग्री प्रकाशन (विभिन्न पत्रपत्रिकामा)

चुरे क्षेत्रभित्र रहेका सरोकारहरूलाई जनचेतना वृद्धि गर्न विभिन्न सन्देशमूलक सामग्रीहरू तयार गरी विभिन्न पत्रपत्रिकाहरूमा ५० पटक प्रकाशन गरिएको ।

ञ) चुरे सम्बन्धी वक्तृत्वकला र पुरस्कार

संरक्षणका सिकाईको क्रममा चुरे दिवस वा संरक्षण सम्बन्धी अन्य दिवसको अवसर पारी चुरे क्षेत्रका सरकारी तथा सामुदायिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका विचमा चुरे संरक्षण सम्बन्धी वक्तृत्वकला प्रतियोगिता आयोजना गरी विद्यार्थीहरूमा वन, वन्यजन्तु, जैविक विविधता र वातावरणको संरक्षण सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न राखिएको यो कार्यक्रम अनुसार चुरे दिवस २०७८ को अवसरमा १ पटक चुरे सम्बन्धी वक्तृत्वकला प्रतियोगिता गरी पुरस्कार वितरण गरिएको ।

ट) चुरे संरक्षण सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको फोटो फ्रेम तयारी तथा वितरण

राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समितिबाट सञ्चालन भएका चुरे संरक्षण सम्बन्धी उल्लेखनीय क्रियाकलापहरूका बारेमा सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउनका लागि फोटोग्राफरद्वारा फोटो लिई ८५ वटा फोटो फ्रेम तयार गरी वितरण गरिएको ।

ठ) चुरे संरक्षण सम्बन्धी लेख रचना प्रकाशन

चुरे क्षेत्रमा संचालित समितिका विभिन्न सफल अभ्यास चुरे क्षेत्रको विशेषता चुरे संरक्षणका स्थानीय प्रविधि जनसरोकारका विविध पक्ष समेटिएका १७ वटा लेख रचनाहरू तयार गरी कार्यालयबाट प्रकाशन गरिने पुस्तिकाहरू तथा स्थानीय स्तरमा प्रकाशन हुने पत्र पत्रिकामा प्रकाशन गरिएको ।

ड) प्रचारप्रसार सामग्री उत्पादन तथा प्रकाशन, वितरण

चुरे क्षेत्रमा संचालित समितिका विभिन्न सफल अभ्यास चुरे क्षेत्रको विशेषता चुरे संरक्षणका स्थानीय प्रविधि जनसरोकारका विविध विषय तथा फोटाहरू संलग्न गरी पम्पलेट, पोस्टर, ब्रोशियर, वार्षिक प्रगति पुस्तिका /Activities Profile प्रकाशन, ब्याग खरिद जस्ता प्रचार सामग्री तयारी गर्ने तथा स्थानीय तहसम्म चुरेका कार्यक्रम तथा संरक्षण उपायहरू प्रचार प्रसार गर्ने कार्यका लागि कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई जनकपुरबाट ३०० वटा सामग्री तयार तथा खरिद गरी वितरण भएको ।

ढ) चुरे संरक्षण सम्बन्धी सूचनामूलक इलेक्ट्रोनिक होडिङ्ग बोर्ड

चुरे क्षेत्रमा संचालित सफल अभ्यासहरू, चुरे क्षेत्रको विशेषता, चुरे संरक्षणका स्थानीय प्रविधि तथा जनसरोकारका विविध विषयहरू समावेश गरिएको सन्देश तथा चित्रहरू (Slide) तयार गरी सो को विद्युतीय प्रविधिबाट प्रचार प्रसार (Display) गरी सरोकारवाला जानकारी गराउनका लागि कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई जनकपुर र भरतपुरबाट २ वटा इलेक्ट्रोनिक होडिङ्ग बोर्ड तयार गरिएको ।

ण) टि.भि मार्फत प्रचार प्रसार

चुरे संरक्षण संबन्धी सफल अभ्यासका गतिविधिहरूलाई सरोकारवाला (स्थानीय वासिन्दा) समक्ष पुऱ्याई जनचेतना बृद्धि समेत गरी चुरे संरक्षणमा जनताको योगदान वृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ विभिन्न टि.भि मार्फत ४४ पटक प्रचार प्रसार गरिएको ।

त) रेडियो मार्फत प्रचार प्रसार

चुरे संरक्षण संबन्धी विभिन्न सूचनाहरू स्थानीय भाषामा तयार गरी विभिन्न स्थानीय एफ.एम./रेडियोबाट स्थानीय वासिन्दा समक्ष पुऱ्याई चुरे संरक्षणमा जनताको योगदान वृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ विभिन्न रेडियोहरूबाट ४४ पटक प्रचार प्रसार गरिएको ।

थ) होर्डिङ्ग बोर्ड निर्माण

चुरे क्षेत्रमा संचालित सफल अभ्यासहरू, चुरे क्षेत्रको विशेषता, चुरे संरक्षणका स्थानीय प्रविधि तथा जनसरोकारका विविध विषयहरू समावेश गरिएका ४ वटा सन्देशमूलक होर्डिङ्ग बोर्ड निर्माण गरी सबैले सहजरूपमा देख्न सक्ने स्थानमा राखी सरोकारवालाहरूलाई चुरे संरक्षण सम्बन्धी जानकारी गराइएको ।

द) संरक्षण सम्बन्धी प्रचार प्रसार सामग्री उत्पादन तथा बितरण

चुरे क्षेत्रमा संचालित समितिका विभिन्न सफल अभ्यास चुरे क्षेत्रको विशेषता चुरे संरक्षणका स्थानीय प्रविधि जनसरोकारका विविध विषय तथा फोटाहरू संलग्न गरी प्रचार सामग्री तयारी गर्ने तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई मार्फत स्थानीय तहसम्म चुरेका कार्यक्रम तथा संरक्षण उपायहरू प्रचार प्रसार गर्नका लागि ६ पटक प्रचार प्रसार सामग्री उत्पादन तयार गरी सरोकारवालालाई वितरण गरिएको ।

उ) तालिम, गोष्ठी, भ्रमण तथा बैठक सम्बन्धी कार्यक्रम

कार्यक्रम कार्यान्वयन निकायहरूले अर्थ मन्त्रालयबाट प्राप्त बजेट सीमा, मध्यमकालिन खर्च संरचना, क्षेत्रगत मार्गदर्शन र राष्ट्रिय योजना आयोगको मार्गदर्शन तथा "चुरे तराई मधेस संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना, २०७४" एवम् एकीकृत नदी प्रणाली व्यवस्थापन योजनाले प्रस्ताव गरेका र विभिन्न सरोकारवाला निकाय तथा क्षेत्रबाट अति आवश्यक रूपमा माग भएका नदीप्रणाली बाहेकका कार्यक्रमहरू समेत समावेश गरी नदी प्रणालीहरूको कार्यक्रम, नदी प्रणाली बाहेकका कार्यक्रम, सामाजिक परिचालन

"चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई"

सम्बन्धी कार्यक्रम र कार्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन खर्च सम्बन्धी कार्यक्रम समेत समेटी वार्षिक कार्यक्रम तयारी गर्नका लागि योजना तर्जुमा गोष्ठी, कार्यक्रम कार्यान्वयन निकायबाट सम्पन्न भए गरेका आर्थिक एवं भौतिक गतिविधिहरूका प्रगती विवरण, कार्य सम्पादनको क्रममा अभ्यास गरिएका असल सिकाइहरू एवं आइपरेको समस्या तथा समस्या समाधानका लागि गरिएका प्रयासहरू समेतका विवरणहरूका सम्बन्धमा समय समयमा समीक्षा गरी पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न र उक्त पृष्ठपोषणको आधारमा संस्थागत सुधारका उपायहरू पहिचान गर्न कार्यान्वयन इकाई तथा केन्द्रस्तरमा प्रगति समिक्षा गोष्ठी, योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनलाई सहज गराउनका लागि समन्वय बैठक तथा गोष्ठी र चुरे क्षेत्र संरक्षण सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूलाई ज्ञान, सिप र जानकारी गराउन विभिन्न प्रकारका तालिम, गोष्ठी, अन्तरक्रिया, अभिमुखीकरण जस्ता कार्यक्रमहरू गर्ने गरिन्छ ।

आ.व. २०७७/७८ मा यसप्रकारका तालिम, गोष्ठी, भ्रमण तथा बैठकहरू ६४ पटक सम्पन्न गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा कोभिड १९ को समस्याको बावजुद ५२ पटक सम्पन्न गरियो ।

आ.व. २०७७/७८ मा सम्पन्न तालिम, गोष्ठी, भ्रमण तथा बैठकहरू

तालिका ७ आ.व. २०७७/७८ मा सम्पन्न तालिम, गोष्ठी, भ्रमण तथा बैठकहरू

(रकम रु. लाखमा)

क्रसं	विवरण	इकाई	लक्ष्य		प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
१	नदी प्रणाली स्तरीय वार्षिक योजना तर्जुमा कार्यक्रम	नदी प्रणाली	२९	१२.५	२२	७.२५
२	चुरे सम्बन्धी नदी-प्रणाली स्तरीय अभिमुखीकरण	पटक	८	८.	८	०
३	क्लस्टर स्तरीय समन्वय, प्रगती समिक्षा गोष्ठी	क्षेत्र	१	१.	१	०
४	कम खर्चिलो भू-संरक्षण प्रविधि तालिम (उपभोक्ता समूहलाई)	पटक	५	१०.५	३	६.२६
५	चुरे संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम	पटक	७	३२.	७	१९.८९
६	अन्तरप्रदेश समन्वय गोष्ठी	पटक	१	४	१	४
७	योजना गोष्ठी	पटक	२	३	२	०८९
८	चुरे संरक्षण कार्यविधि, मापदण्ड सम्बन्धी अन्तरक्रिया	पटक	२	४	२	०
९	चुरे दिवस इकाई स्तरीय गोष्ठी	पटक	२	२	२	२

क्रसं	विवरण	इकाई	लक्ष्य		प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
१०	केन्द्रस्तरीय समन्वय बैठकहरू	पटक	३	७५	०	०
११	केन्द्र स्तरीय प्रगति समिक्षा गोष्ठी	पटक	३	४	३	०२
१२	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी	वटा	१	३	१	३
	जम्मा		६४	९१५	५२	४३४९

उ) विविध कार्यक्रमहरू

क) चुरे दिवस (इकाई स्तरीय)

प्रत्येक वर्ष आषाढ २ गतेलाई चुरे दिवसको रूपमा मनाउने गरिन्छ । ५ वटै कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाई अन्तर्गत प्रचार प्रसार गोष्ठी, वृक्षरोपण, विरुवा वितरण लगायत अन्य प्रचार प्रसार कार्य गरी चुरे संरक्षणमा जनचेतना बढाउन राखिएको यो कार्यक्रम सबै इकाईहरूमा सम्पन्न भएको छ ।

चुरे दिवसको अवसरमा समितिको आयोजनामा Virtual Webinar कार्यक्रम सञ्चालन भएको थियो भने सम्माननीय प्रधानमन्त्रि केपि ओली, वन तथा वातावरण मन्त्रालयका माननीय मन्त्री नारद मुनी राना र माननीय राज्यमन्त्री आशा कुमारी विक तथा समितिका अध्यक्ष डा किरण पौडेलवाट चुरे दिवस २०७८ को अवसरमा सन्देश जारी भएको थियो ।

ख) चुरे संरक्षण तथा व्यवस्थापनसङ्ग सम्बन्धित सोधपत्रको निम्ति सहयोग

चुरे तराई-मधेश संरक्षणमा उपयोगी हुन सक्ने शोधपत्र तथा शैक्षिक अनुसन्धानका लागि विश्व विद्यालयको समन्वयमा विश्व विद्यालयमा अध्ययनरत १० जना विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन अनुसन्धानका लागि सहयोग उपलब्ध गराउन राखिएको यो कार्यक्रमबाट ९ जना विद्यार्थीहरू लाभान्वित भएका छन् ।

ग) वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका प्रकाशन

समिति र अन्तर्गतका कार्यान्वयन निकायहरूले सम्पादन गरेका स्विकृत वार्षिक कार्यक्रमहरू तथा अन्य कार्यहरूलाई अभिलेखीकरण गर्न राखिएको यो क्रियाकलापबाट आ.व. २०७६/०७७ को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका ४०० थान प्रकाशन गरी वितरण गरियो ।

घ) नीति, नियम, कार्यनीति, मार्गदर्शन, निर्देशिका तयारी तथा प्रकाशन

राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि समितिलाई आवश्यक नयाँ तथा मौजुदा नीति, नियम, कार्यनीति, मार्गदर्शन, निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू निर्माण, संशोधन तथा परिमार्जन गर्ने कार्यका लागि राखिएको यो कार्यक्रमबाट कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७७, चुरे संरक्षण क्षेत्रमा विकास निर्माण

गर्दा अबलम्बन गर्नुपर्ने कार्यविधि तथा मापदण्ड, २०७७ तथा २०७६ फल्गुण ६ मा सम्पन्न चुरे संरक्षण सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्यशाला गोष्ठीको प्रतिवेदन तयारी तथा प्रकाशन कार्य भएको ।

२.६ अनुगमन तथा पृष्ठपोषण

केन्द्रबाट प्रत्येक क्षेत्रमा बोर्डका अध्यक्ष तथा सदस्यहरूलाई जिम्मेवारी तोकिए अनुसार पटक पटक सम्बन्धित स्थानीय तह तथा जिल्लाहरू एवम् कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरूको अनुगमन गरी पृष्ठपोषण दिने काम भएको । कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरूबाट समेत आ-आफ्नो क्षेत्रमा भए गरेको कार्यहरूको स्व-अनुगमन गरिएको ।

२.७ कार्यक्रम कार्यान्वयन निकायलाई टेवा तथा सहयोग

समिति अन्तर्गतका पाँचवटै कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू (सलकपुर मोरङ्ग, जनकपुर धनुषा, भरतपुर चितवन, बुटवल रुपन्देही र लम्की कैलाली) तथा नेपाली सेनाको वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालयलाई टेवा पुग्ने गरी सहयोग र सहजीकरण गर्ने कार्य बिगत आवहरूमा जस्तै यस आ.व.मा पनि जारी रहेको ।

२.८ समितिको प्रशासनिक तथा व्यवस्थापकीय कामको प्रगति

क. संगठन संरचना तथा नियमावलीहरू

- ❖ समितिको हालको संगठन तथा दरवन्दी संरचना (केन्द्रस्तर) वमोजिम पदाधिकारीहरू सहित ६५ जनाको दरवन्दी रहेकोमा यो पुस्तिका तयार गर्दाको समयमा कार्यरत पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको विवरण अनुसूची ६ मा दिइएको छ ।
- ❖ नेपाल सरकार (मप) बाट मिति २०७६/०४/०६ मा निर्णय भए वमोजिम समिति अन्तर्गतका ५ वटै कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरूमा उप-सचिवको नेतृत्वमा विभिन्न पदका १२ जना कर्मचारीको अस्थायी संगठन तथा दरवन्दी संरचना रहेको छ । हाल कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण पनि अनुसूची ६ मा समावेश गरिएको छ ।

ख. भौतिक सम्पत्ती

१. समितिको केन्द्रीय सचिवालय, खुमलटार, ललितपुरमा रहेको ।
२. कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू क्रमशः मोरङ्गको सलकपुर, धनुषाको जनकपुर, चितवनको भरतपुर, रुपन्देहीको बुटवल र कैलालीको लम्कीमा स्थापना भइ संचालनमा रहेका ।
३. यस समिति र अन्तर्गत गरी नेपाल सरकारबाट हस्तान्तरण भै प्राप्त भएको जम्मा १५ वटा जीप, १६ वटा मोटरसाइकल र ६ वटा स्कुटर रहेको ।
 - १५ वटा सवारी साधन (जीप) मध्ये ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईमा १/१ वटा र समिति (केन्द्र)मा १० वटा सवारी साधन रहेको ।

- १६ वटा मोटरसाइकल मध्ये ९ थान केन्द्रमा, कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाइहरू सलकपुरमा १ थान, जनकपुरमा १ थान, भरतपुरमा २ थान, बुटवलमा १ थान र लम्कीमा २ थान रहेको ।
- ६ वटा स्कूटर मध्ये ४ थान केन्द्रमा, १ थान सलकपुरमा र १ थान भरतपुरमा रहेको ।

२.९ बेरुजु फछ्यौट

आ.व. २०७७/०७८ मा गत विगत वर्ष देखिको बेरुजु रू ६,००,१५,०००/- मध्ये रू १,६०,६३,०००/- बेरुजु सम्परिक्षण भइ २६.७६ प्रतिशत प्रगति भएको छ। आ.व. २०७९/०७२ देखि २०७६/०७७ सम्मको बेरुजुको विवरण अनुसूची २ मा दिइएको छ ।

२.१० रोजगारी श्रृजना

राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट आ.व. २०७७/७८ मा श्रृजित रोजगारीको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका ८: २०७७/७८ मा श्रृजित रोजगारीको विवरण

सि.नं.	निकाय	रोजगारी श्रृजना (श्रमदिन)	सि.नं.	निकाय	रोजगारी श्रृजना (श्रमदिन)
१	सलकपुर	१५९०९१	५	लम्की	१५८१२२
२	जनकपुर	११७१९२	६	नेपाली सेना	१८२८१
३	चितवन	८३१४६	७	केन्द्र	३९०४
४	बुटवल	१९९९८२		जम्मा	७३९७१८

२.११ कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरू

क) प्राविधिक जनशक्तिको कमी

राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि केन्द्रमा राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, कार्यान्वयन तहमा ५ वटा कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू र नेपाली सेनाको वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालय रहेका छन् । चुरे-तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरु योजना-२०७४ ले लक्षित गरे अनुसारको प्रतिफल प्राप्त गर्नका लागि गुरुयोजनाले तोके अनुसारको बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृत हुनु वाञ्छनीय हुन्छ । यद्यपी हालका वर्षहरूमा गुरुयोजनाले माग गरे भन्दा निकै कम रकम तथा कार्यक्रम स्वीकृत हुने गरेको छ ।

स्वीकृत कार्यक्रमहरूको सफल एवम् प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि यथेष्ट मात्रामा कर्मचारीहरू चाहिने हुन्छ । हालको स्वीकृत दरवन्दीमा प्राविधिक कर्मचारीको संख्या नै कम छ भने स्वीकृत दरवन्दी पनि पदपूर्ति हुन नसकेको अवस्था रहेको छ ।

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

ख) भौतिक पूर्वाधारको कमी

चुरे-तराई मधेश क्षेत्रका ३७ जिल्ला अन्तर्गतका नदी प्रणाली र नदीप्रणाली बाहिरका क्षेत्रमा समेत हरेक वर्ष करिब रु २ अरबको कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति र ५ वटा कार्यान्वयन इकाईहरू मध्ये समिति र ४ वटा इकाईहरूको आफ्नो भवन समेत नभएको । सिमित संख्यामा रहेका कर्मचारीहरूलाई पनि आवास सुविधा उपलब्ध गराउन सक्ने अवस्था नरहेको । ठूलो तथा सार्वजनिक यातायात चल्ने स्थानवाट धेरै टाढाको क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका र दैनिक रूपमा अनुगमन गर्नु पर्ने प्रकृतिका कार्यक्रमहरू अनुगमनका लागि कर्मचारी परिचालन गर्न सवारी साधनको कमी रहेको ।

ग) बैदेशिक श्रोतको रकम समयमा निकास व्यवस्था नहुनु

गत आ.व.को स्वीकृत कार्यक्रममा ५३ करोड १४ लाख रुपैया बैदेशिक श्रोतको रकम रहेकोमा सो रकम समयमा निकास हुन नसकेकोले कार्यक्रम सञ्चालनमा गम्भिर रूपमा समस्या उत्पन्न भएको । बैदेशिक श्रोतको रकम नेपाल सरकारको श्रोतबाट व्यवस्थापन गरिए तापनि कार्यक्रम सञ्चालनको क्रममा शुरुमा रकम व्यवस्थापनमा देखिएको अन्यौलले कतिपय कार्यक्रम समयमै शुरु गर्न नसकिएको ।

घ) कोभिड १९

विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको कोभिड १९ को कारण जारी भएको लामो समयको बन्दाबन्दी र बन्दाबन्दी पछिको पावन्दीका कारण कर्मचारी, उपभोक्ता तथा कामदार र सेवा प्रदायकहरूको गतिशिलतामा भएको सिमितताले जारी रहेका र शुरु हुनु पर्ने कार्यक्रमहरू प्रभावित भई समयमा कार्य सम्पन्न गर्न कठिनाई भएको । सतर्कता र सामाजिक दुरी कायम गरेर कार्यक्रमहरू सम्पन्न गर्ने प्रयत्न गरिए पनि कार्य प्रतिकूलताको प्रभावले शतप्रतिशत सफलता हासिल हुन नसकेको ।

सन्दर्भ सामग्रीहरू :

- चुरे-तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरु योजना-२०७४
- वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका आ.व. २०७५/२०७६ (रा.चु.त.म.वि.स.)
- वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका आ.व. २०७६/२०७७ (रा.चु.त.म.वि.स.)
- नेपाल राजपत्र भाग ५ (२०७१/०३/१६)
- चुरे-तराई मधेश संरक्षण: कार्यक्रमको उपलब्धि र भावी कार्यदिशा-२०७५, डा. पेमनारायण कंडेल (पूर्व सदस्य-सचिव, रा.चु.त.म.वि.स.)
- राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण कार्यक्रमको विद्यमान अवस्था : चुनौती र संभावनाहरू-२०७५ (रा.चु.त.म.वि.स.)
- विद्यार्थीहरूको दृष्टिमा चुरे संरक्षण (निबन्ध संग्रह) (रा.चु.त.म.वि.स.)
- चुरेको दीगो व्यवस्थापन कार्ययोजना र राष्ट्रिय कार्यशाला गोष्ठी प्रतिवेदन २०७६/७७ (रा.चु.त.म.वि.स.)
- आ.व. २०७७/०७८ मा समितिका शाखाहरूबाट प्राप्त तथ्यांकहरू

अनुसूची १

आ.व. २०७७/७८ को कार्यक्रम तथा प्रगतिको अवस्था

क) कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरू

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	लक्ष्य		प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
	अ) पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू					
१	गल्छी, पहिरो, खहरे रोकथाम	वटा	१५८	३८०७.५४	१५८	३४९८.४४
२	नदी तथा खोला किनारा स्थिरिकरण/व्यस्थापन (स्पर, डाइक, बायोइन्जिनियरिंग समेत)	कि.मी.	३२.२७	७८४१.८२	३०.०४	७००६.१२
३	हरित पेटीका निर्माण	हेक्टर	७१.६९	५८.६१	४५.४७	३८.१८
४	तालतलैया / सिमसार संरक्षण तथा व्यवस्थापन	वटा	२८	८२१.५९	२८	७५९.८३
५	चुरे क्षेत्रका अति संवेदशील क्षेत्रमा तारवार सहित पुनरुत्पादन संरक्षण तथा व्यवस्थापन (HOT-SPOT) (वन तथा वातावरण संरक्षण निर्माण)	हेक्टर	११७	९९.००	११६.७२	९४.३४
६	कृषिवन प्रणाली प्रवर्धन	हेक्टर	११५.२०	१४४.००	७५.२०	७२.११
७	भूमिगत जल पुनर्भरण र सतहमुनिको पानी उपयोग	वटा	५६	८४०.५०	५६	८०८.०६
८	पर्यापर्यटन क्षेत्र प्रवर्धन कार्यक्रम	वटा	१३	२३७.००	१२	२१५.०६
९	रेन वाटर रन अफ हार्भेस्टिङ ड्याम	वटा	६.००	९०.००	६	८८.८९
१०	बाँस/अग्निसो/अन्य विरुवा रोपण तथा व्यवस्थापन	हेक्टर	१९	९४.८७	१८	८६.२५
११	वन विरुवा उत्पादन / खरिद तथा वितरण	हजार	२५०	२५.००	२५०	२४.८९
१२	बाँसको कलमी विरुवा उत्पादन / खरिद तथा वितरण	हजार	५०	७५.००	३८.५०	५१.१६

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	लक्ष्य		प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
१३	तारवार सहित वृक्षरोपण	हेक्टर	१२५	१८७.५०	९८.३२	१४२.६९
१४	भिरालो जग्गामा बहुवर्षीय (फलफूल) खेती	हेक्टर	८	८.००	८	७.८५
१५	जल पुनर्भरण / संरक्षण पोखरी निर्माण	वटा	२२	२२४.२०	१८	१८७.९७
१६	नदी उकाशा जग्गामा घेरवार सहितको वृक्षरोपण	हेक्टर	१४	१७.२५	९	१०.३४
१७	वाणगगा नदी-प्रणालीमा चुरे कार्यक्रमको प्रभाव आंकलन	पटक	१	८.१४	०	०.००
१८	सिचाई कूलो निर्माण तथा मर्मत,	कि.मि.	१.४८	१०१.१२	१.४८	९९.९०
१९	सिचाई कूलो निर्माण तथा मर्मत,	वटा	३	७२.७७	२.८९	६३.६०
२०	कार्यालय संचालनसंग सम्बन्धी यन्त्र, उपकरण तथा मेशीन औजार	संख्या	५	५.००	५	५.००
२१	फर्निचर एवं फिक्सर खरीद	संख्या	५३०	११.००	५३०	९.४७
२२	नर्सरी/पोलीहाउस/ग्रीन हाउस/सेडहाउस निर्माण	संख्या	५	५०.००	५	४३.५८
२३	नर्सरीमा विरुवा उत्पादनको लागि नर्सरी नाइकेको ज्याला पारिश्रमिक	महिना	६०	१२.००	४०	७.०१
२४	फलफूल खेति विस्तार	वटा	१९९९८	३०.००	१४७००	१४.९७
२५	चिउरी खेति विस्तार तथा प्रवर्धन, (सितगंगा न.पा. - अर्घाखाँची)	वटा	२०	४०.००	२०	३५.३८
२६	मन्दिर, बाँध, कुण्ड, पार्क आदि संरक्षण	कि.मि.	२.२९	१३५.३८	१.२३	९४.६३
२७	अन्य खोला/खहरे/करिडोर/ आदि नियन्त्रण/संरक्षण	क्षेत्रफल/ स्थान	१५	४८२.६०	१३.९९	४१२.२०
२८	खाँडो नदी प्रणालीमा एकीकृत संरक्षण कार्यक्रम संचालन गरी नमुना नदी प्रणालीको रुपमा व्यवस्थापन गर्ने	नभएको	१	२००.१६	१	१९६.७८
२९	झुरझुरे खहरे खोला संरक्षण (राप्ति न.पा.-३)	पटक	१	२३.००	१	७.०३

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	लक्ष्य		प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
३०	लामिरह बाँध निर्माण वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन	पटक	१	२०.००	१	१८.६१
३१	बर्दिवास न पा ३ टोकी डाँडामा पहिरो रोकथाम नियन्त्रण (नमुना स्थल विकास)	वटा	१	५०.००	१	४७.९७
३२	क्षतिग्रस्त संरक्षण कार्यको मर्मत व्यवस्थापन (बुटवल उप महानगरपालिका, वडा नं ५ तिनाउ खोला)	वटा	१	२६.५६	०.८५	१३.९८
	क) पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा:			१५८३९.६१		१४१६२.२७
	आ) चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु					
१	रा.प. द्वितीय	जना	५	३५.३४	५	३४.८९
२	रा.प. तृतीय	जना	१०	६१.८२	१०	४९.५१
३	रा.प.अनं. प्रथम	जना	३०	१४८.४१	२८	१११.१६
४	स्थायी कर्मचारीको महंगी भत्ता	जना	४५	१०.८०	४३	७.३२
५	अन्य भत्ता	जना	१३	४.००	१२	१.४५
६	समितिका कर्मचारीहरुको लागि अन्य भत्ता	नभएको	१	१.००	१	०.२७
७	निजामती कर्मचारीहरुको पोशाक खर्च	जना	४८	४.८०	४६	३.९०
८	धारको महसुल	पटक	१५	२.४१	१५	१.४१
९	बिद्युत महशुल	पटक	५	९.२९	५	४.४२
१०	जारको पिउने पानी	जार	८६.१	२.८०	८५.१	०.९६
११	मिनिरल वाटर	संख्या	१६८	०.५०	१६८.०	०.१४
१२	टेलिफोन महसुल	पटक	५	८.३०	५	५.४७

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	लक्ष्य		प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
१३	ईमेल/ इन्टरनेट/वेबसाइट महसुल	पटक	५	७.९०	५	३.९२
१४	डिजेल	लीटर	१३१५.३९	२५.७७	१३१५.३९	२२.१६
१५	मोटरसाइकल, कार, जीप, भ्यान आदि (कार्यालयको इन्धन)	लीटर	२६९.४४	९.८७	२६९.४४	७.७०
१६	मोटरसाइकलका लागि पेट्रोल(कार्यालयको इन्धन)	वटा	२	२.००	२	५.२२
१७	मोबिल(कार्यालयको इन्धन)	लीटर	२१५	५.०२	२०३	२.१३
१८	ग्याँस, डिस्टिल वाटर, मोबिल, ब्यट्री तथा जेनेरेटर आदि(इन्धन- अन्य प्रयोजन)	लीटर	५०८	२.५०	५०८	१.७८
१९	मोटर साईकल, कार, जिप, भ्यान(सवारी साधन मर्मत)	संख्या	५	२१.००	५	२०.८१
२०	कम्प्युटर/ल्यापटप/स्क्यानर/फोटोकपी आदि (मेशिनरी सामान) मर्मत खर्च	संख्या	८	३.००	८	२.२९
२१	स्टेशनरी तथा कार्यालय संचालनका लागि अन्य खर्च(कार्यालय मसलन्द सामान खर्च)	संख्या	७४	३६.००	७४	३४.८४
२२	पत्रपत्रिका छपाई , सूचना प्रकाशन आदि	पटक/ संख्या	७२	४.५०	७२	४.४८
२३	बिषेशज्ञ सेवा र परामर्श खर्च(सेवा करार)	जना	६	५५.००	६	२७.३७
२४	सामुदायिक वनको कार्ययोजना बनाई हस्तान्तरण गर्ने कार्य (सिरहा जिल्ला)	वटा	१	२.००	१	१.०३
२५	हल्का सवारी चालक -व्यक्ति करार	जना	५	१४.०२	५	१३.९२
२६	कार्यालय सहयोगी -व्यक्ति करार	जना	९	२४.७०	९	२४.४४
२७	करार कर्मचारीको पोशाक खर्च	जना	१२	१.२०	१२	१.४०
२८	करार कर्मचारीको चाडवाड खर्च	जना	१५	२.८२	१५	१.०५

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	लक्ष्य		प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
२९	चुरे सम्बन्धी नदी-प्रणाली स्तरीय अभिमुखीकरण	पटक	८	८.००	८	०.००
३०	क्लास्टर स्तरीय समन्वय, प्रगती समिक्षा गोष्ठी	क्षेत्र	१	१.००	१	०.००
३१	कम खर्चिलो भू-संरक्षण प्रविधि तालिम (उपभोक्ता समूहलाई)	पटक	५	१०.५०	३	६.२६
३२	चुरे संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम	पटक	७	३२.००	७	१९.८९
३३	नदी प्रणाली स्तरीय वार्षिक योजना तर्जुमा कार्यक्रम	नदी प्रणाली	३८	१७.००	३१	११.७५
३४	अन्तर्देश समन्वय गोष्ठी	पटक	१	४.००	१	४.००
३५	योजना गोष्ठी	पटक	२	३.००	२	०.८९
३६	चुरे संरक्षण कार्यविधि, मापदण्ड सम्बन्धी अन्तर्क्रिया	पटक	२	४.००	२	०.००
३७	चुरे दिवस इकाई स्तरीय गोष्ठी	पटक	२	२.००	२	२.००
३८	टि.भि मार्फत प्रचार प्रसार	पटक	४४	१०.००	४४	९.९०
३९	रेडियो मार्फत प्रचार प्रसार	पटक	४४	५.५२	४४	५.२१
४०	होर्डिङ बोर्ड निर्माण	वटा	४	१०.००	४	९.९०
४१	चुरे संरक्षण सम्बन्धी लेख रचना प्रकाशन	वटा	१७	३.६५	१७	२.३०
४२	चुरे सम्बन्धी वस्तुतकला र पुरस्कार	पटक	१	१.००	१	०.६८
४३	चुरे संरक्षण सम्बन्धी सूचनामूलाक इलेक्ट्रोनिक होर्डिङ बोर्ड	वटा	२	८.००	२	२.९९
४४	चुरे सम्बन्धी वस्तुतकला तथा पुरस्कार वितरण कार्यक्रम	वटा	१	२.००	१	०.००
४५	स्थानिय रेडियो पत्रपत्रिकाहरु मार्फत चुरे सम्बन्धी संदेश प्रकाशन/प्रसारण तथा प्रवाह	वटा	८५	३.५०	८५	३.४९

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	लक्ष्य		प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
४६	चुरे संरक्षण सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको फोटो फ्रेम तयारी तथा वितरण	नभएको	१	२.००	१	२.००
४७	बहुसरोकारवालाहरूसँग चुरे संरक्षण सम्बन्धी कार्यविधि तथा मापदण्ड बारे जानकारी एवं अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	२	४.००	२	०.००
४८	पम्पलेट, पोस्टर, ब्रोशियर, वार्षिक प्रगति पुस्तिका / Activities Profile प्रकाशन, ब्याग खरिद, प्रचारप्रसार सामग्री उत्पादन तथा प्रकाशन, वितरण	संख्या	३००	४.६५	३००	४.५२
४९	नदी-प्रणालीहरूको पुनर्सर्वेक्षण (Reassessment) तथा सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग छलफल कार्यक्रम	नदी प्रणाली	१७	८.५०	१७	७.१७
५०	संरक्षण सम्बन्धी प्रचार प्रसार सामग्री उत्पादन तथा वितरण	पटक	६	५.००	६	५.००
५१	हरित रोजगारी तथा आयआर्जन (सामुदायमा, बेसार, अम्रिसो, अदुवा खेति प्रवर्धन र बजारीकरण	नदी प्रणाली	७	२७.६८	६	२२.००
५२	अन्तर इकाई समन्वय भ्रमण (उपभोक्ता समुह)	जना	२५	५.००	२५	५.००
५३	चुरेका उपल्लो र तल्लो तटिका उपभोक्ताहरूसँग समन्याइक छलफल	पटक	२०	२.००	१	०.०९
५४	चितवन का.का.ई.अन्तर्गतका चुरे क्षेत्रकोनदी प्रणालीहरूको Sand मोडल तयार गर्ने	वटा	१	३.००	१	२.९५
५५	चुरे दिवस (इकाई स्तरीय)	पटक	३	३.००	३	३.००
५६	अनुगमन तथा मुल्यांकन	नभएको	१६	३९.००	१६	३८.८६
५७	सरुवा भ्रमण खर्च	जना	५	६.००	५	४.०५
५८	तेश्रो पक्ष बीमा र नविकरण(बीमा स्वारी साधन)	संख्या	३०	४.९०	३०	२.१८
५९	कार्यान्वयन इकाई कार्यालयको लागि विविध खर्च	पटक	५	१२.००	५	१०.७८
६०	कार्यालय/गोदाम/आवास प्रयोजनको लागि घर भाडा	महिना	३६	२९.८२	३६	२६.१४

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	लक्ष्य		प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
६१	कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरुमा पदाधिकारीहरुको मुकामको लागि घरभाडा	महिना	३६	१०.३८	३६	८.८०
६२	घर भाडा (पदाधिकारीको मुकाम-१ र कार्यालयको स्टोर -१ को लागि)	महिना	१	४.८०	१	२.२०
	ख) चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा:			८०३.६७		६१९.४२
	कुल जम्मा खर्च			१६६४३.२८		१४७८१.६९
प्रतिवेदन अवधिको प्रगति	भारित	९४.२१%	भौतिक	९२.११%		
प्रतिवेदन अवधिको खर्च	पूँजिगत रु.	१४१६२.३	चालु रु.	६१९.४२	जम्मा रु.	१४७८१.६९

ख) नेपाली सेना

(रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	खर्च शीर्षक	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
०	अ) पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु कम्पोनेन्ट नभएको						
११.४.१७.४९५	सिराहा जिल्लाको मान्ठादेवी सामुदायिक वनमा पहिलो चरणको वृक्षरोपण, क्षतिग्रस्त भूमि पुनरुत्थान तथा अन्य संरक्षण कार्य (श्री नं १ वन तथा पर्यावरण सुरक्षा गण, रानीवास ब्यारेक, सिन्धुली)	हेक्टर	३११५७	६६.००	१००.५०	६६.००	९९.९८
११.४.१७.४९६	दाङ जिल्लाको जनकल्याण र नेवारिकोट सामुदायिक वनमा दोस्रो चरणको वृक्षरोपण (श्री नं २ वन तथा पर्यावरण सुरक्षा गण, हातिखोर ब्यारेक, नवलपरासी)	हेक्टर	३११५७	५०.००	८१.७५	५०.००	८१.६९

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
११.४.१७.४९७	नवलपरासी जिल्लाको सितापोखरी सामुदायिक वनमा दोस्रो चरणको वृक्षरोपण (श्री नं २ वन तथा पर्यावरण सुरक्षा गण, हातिखोर व्यारेक, नवलपरासी)	३११५७	हेक्टर	२०.००	३१.५०	२०.००	३१.४९
११.४.१७.४९८	चितवन जिल्लाको भरतपुर म.न.पा.मा रहेको किर्गाफिसर तालको जिर्णोद्धार, संरक्षण, सम्बर्धन र पुनर्निर्माण (श्री कालीप्रसाद गण (ई), भैसे व्यारेक, मकवानपुर)	३११५७	क्षेत्रफल/स्थान	१.००	१८५.८८	१.००	१५२.४४
	क) पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा:				३९९.६३		३६५.६१
	कुल जम्मा खर्च				३९९.६३		३६५.६१

प्रतिवेदन अवधिको प्रगति	भारित	१००%	भौतिक	१००%
प्रतिवेदन अवधिको खर्च	पूँजीगत रु.	३६५.६१	चालु रु.	९१.४९%

ग) राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति (रकम रु. लाखमा)

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
०	अ) पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु कम्पोनेन्ट नभएको						
११.३.७.१	कार्यालय संचालनसंग सम्बन्धी यन्त्र, उपकरण तथा मेशीन औजार(सवारी साधन तथा मेशिनरी औजार)	३११२२	संख्या	५.००	५.००	५.००	४.९९
११.४.२२.६५	चुरे सम्बन्धी अध्ययन तथा सूचना केन्द्र स्थापना	३११५९	क्षेत्र	१.००	३०.००	१.००	२९.५०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
११.५.३०.१८	नारायणी पूर्वको चुरे क्षेत्रमा वन अतिक्रमणको अध्ययन अनुसन्धान तथा प्रतिवेदन तयारी (प्रदेश नं. १, २ र ३)	३११७२	पटक	२.००	२०.००	२.००	१८.९५
११.५.३०.१९	चुरे क्षेत्रमा विकास निर्माणकालागि कोरिडोर ताक्ने कार्यको लागि अनुन्धान	३११७२	पटक	१.००	१०.००		
११.५.३०.२०	क्षतिग्रस्त भूमिको पुनरुत्थान अध्ययन (नारायणी पूर्व र पश्चिम)	३११७२	सेट	०.००	०.००	०.००	७.६३
११.५.३०.२१	धनुषाधाम संरक्षित वन अन्तर्गत Mini Zoological Garden को लागि सम्भाव्यता अध्ययन	३११७२	क्षेत्र	१.००	१०.००	१.००	१०.००
११.५.३०.४८	चुरे क्षेत्रमा अवस्थित जोखिमयुक्त वस्तिहरूको पहिचान एवं नक्शांकन (पूर्व, मध्य र पश्चिम मध्ये एक।)	३११७२	संख्या	१.००	७५.००	१.००	७२.६७
११.५.३०.५०	चुरे क्षेत्रमा भएका घाँस (कुश,काँश, खर,शिरु,बाबियो आदि) को क्षेत्र पहिचान अध्ययन र नक्शांकन	३११७२	पटक	१.००	३०.००	१.००	२६.९३
११.५.३०.५४	क्षतिग्रस्त भूमिको पुनरुत्थान अध्ययन (नारायणी पूर्व र पश्चिम)	३११७२	पटक/ संख्या	२.००	२०.००	२.००	११.९१
११.५.३४.२	चुरे संरक्षण तथा व्यस्थापन संग सम्बन्धित सोधपत्र को निम्ति सहयोग	३११७२	संख्या	१०.००	६.००	९.००	४.९५
११.५.३६.२	चुरे क्षेत्रको भौगर्भिक अध्ययन तथा नक्साङ्कन	३११७२	पटक	१.००	७५.००	१.००	७१.३१
११.५.३८.१	नदीजन्य पदार्थको मौज्जात मापन कार्य (प्रदेश नं. १, ३, ४, ६ र ७ मध्ये कुनै तीनमा)	३११७२	प्रदेश	३.००	१२६.००	१.००	३७.८२

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
११.५.३८.३	रूपन्देहि जिल्लाको उप. म.न.पा. शुखा खोलामा तटबन्ध सम्बन्धी अध्ययन	३११७२	क्षेत्रफल/ स्थान	१.००	१०.००	१.००	८.१९
११.५.४०.५४	Stock measurement and projection of Harvesting Riverbed materials from the River systems of chure-Terai Region of Province Two	३११७२	पटक	१.००	३७.०८	१.००	३७.०८
११.५.४०.५५	Stock measurement and projection of Harvesting Riverbed materials from the River systems of chure-Terai Region of Province Five	३११७२	पटक	१.००	४२.६८	१.००	४२.६८
११.५.४०.५६	Identification with spatial Location of most sensitive areas in chure along with prescription for protection and management to different types of sensitive areas	३११७२	पटक	१.००	४१.९८	१.००	४१.९८
११.५.४०.५७	Scoping of Development Works in Chure Region (To identify the development corridor in Chure region	३११७२	पटक	१.००	२८.०२	१.००	२८.०१
११.५.४०.५८	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषबाट विगतमा गरिएको Faunal Diversity in chure region of Nepal विषयको अध्ययन अनुसन्धान कार्यको भुक्तानी बाँकि	३११७२	पटक	१.००	८४.६२	१.००	८४.६१
	क) पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा:				६५१.३८		५३९.२१
	आ) चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू						
	कम्पोनेन्ट नभएको						
१.१.१.२	रा.प. विशिष्ट	२११११	जना	१.००	८.६७	१.००	८.६६
१.१.१.४	रा.प. द्वितीय	२११११	जना	६.००	४०.४२	४.००	२४.५५

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
१.१.१.५	रा.प. तृतीय	२११११	जना	२१.००	१२६.७०	१४.००	६६.९७
१.१.१.६	रा.प.अनं. प्रथम	२११११	जना	१२.००	५६.६४	८.००	२५.३१
२.१.३.१	जारको पिउने पानी	२२१११	जार	१६६.६६	१.००	१६६.६६	०.९८
२.१.६.१	टेलिफोन महसुल	२२११२	पटक	५.००	२.००	५.००	०.४४
१.१.७.१	अध्यक्ष	२१११२	जना	१.००	८.७१	१.००	७.५१
२.१.७.१	ईमेल/ इन्टरनेट/वेबसाइट महसुल	२२११२	पटक	१५.००	१.८०	१५.००	१.५३
१.१.७.२	सदस्य	२१११२	जना	४.००	३४.२९	४.००	२१.९०
२.१.११.१	पदाधिकारीको सुविधाको सञ्चार खर्च	२११४२	जना	५.००	१.००	५.००	०.५७
२.२.१.५	पदाधिकारी सुविधा इन्धन(कार्यालयको इन्धन)	२२२११	लीटर	१०००.००	१२.००	१०००.००	११.२१
१.२.२.१	स्थायी कर्मचारीको मंहगी भत्ता	२११३२	जना	४०.००	९.२०	२७.००	४.८९
२.२.२.३	डिजेल	२२२१२	लीटर	७६८०.००	७.६८	७६८०.००	५.२०
२.२.२.५	मोटरसाइकल, कार, जीप, भ्यान आदि (कार्यालयको इन्धन)	२२२१२	लीटर	२१६०.००	२.१६	२१६०.००	१.८३
२.२.२.९	मोबिल(कार्यालयको इन्धन)	२२२१२	लीटर	७२०.००	३.५०	७२०.००	२.६२
२.२.३.९	ग्याँस, डिस्टिल वाटर, ब्याट्री तथा जेनेरेटर आदि(इन्धन- अन्य प्रयोजन)	२२३१४	लीटर	१०००.००	१.५०	१०००.००	०.१३
१.२.४.९	कर्मचारीको बैठक भत्ता	२११३४	पटक	१.००	१.००	१.००	०.९६
१.२.९.७	समितिका कर्मचारीहरुको लागि अन्य भत्ता	२११३९	नभएको	५.००	१.००	५.००	०.१८
१.३.१.१	निजामती कर्मचारीहरुको पोशाक खर्च	२११२१	जना	४०.००	४.२०	२०.००	२.००

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
२.३.१.५	मोटर साईकल, कार, जिप, भ्यान(सवारी साधन मर्मत)	२२२१३	संख्या	६.००	१८.००	६.००	१७.९३
२.३.२.६	कम्प्युटर/ल्यापटप/स्वयानर/फोटोकपी आदि (मेशिनरी सामान) मर्मत खर्च	२२२२१	संख्या	१०.००	५.००	१०.००	१.५३
२.४.१.२१	स्टेशनरी तथा कार्यालय संचालनका लागि अन्य खर्च(कार्यालय मसलन्द सामान खर्च)	२२३११	संख्या	१०.००	२०.००	१०.००	१९.४४
२.४.१.२.५	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन पुस्तिका प्रकाशन	२२३१५	पटक	४००.००	३.००	४००.००	२.८९
२.४.१.३.२	नीति ,नियम, कार्यनीति, मार्गदर्शन, निर्देशिका तयारी तथा प्रकाशन	२२३१५	नभएको	१.००	४.५०	१.००	३.४९
२.५.३.४	विपेशज्ञ सेवा र परामर्श खर्च(सेवा करार)	२२४११	जना	१०.००	२०.००	१०.००	१७.६६
२.५.४.१	सूचना प्रणाली तथा नवीकरण खर्च (लेखा साफ्टवेयर नवीकरण)	२२४१२	पटक	१.००	१.००	१.००	
२.५.५.९	प्रगति संकलन समीक्षा र समष्टीगत तयारीका लागि web portal मा आधारित कम्प्युटर सफ्टवेयर तर्जुमा	२२४१२	पटक	१.००	५.००	१.००	४.८९
२.५.७.१	कम्प्युटर अपरेटर -व्यक्ति करार	२२४१३	जना	१.००	३.३९	१.००	३.३८
२.५.७.२	हल्का सवारी चालक -व्यक्ति करार	२२४१३	जना	९.००	२३.३९	९.००	२२.६२
२.५.७.३	कार्यालय सहयोगी -व्यक्ति करार	२२४१३	जना	७.००	१६.३७	५.००	१४.४८
२.५.७.६	करार कर्मचारीको पोशाक खर्च	२२४१३	जना	१८.००	१.८०	१६.००	१.६०
२.५.७.८	करार कर्मचारीको चाडवाड खर्च	२२४१३	जना	१८.००	३.९९	१६.००	३.६०
२.५.७.१९	कम्प्युटर अधिकृत	२२४१३	जना	१.००	४.३२	१.००	४.३२
२.६.६.४४	केन्द्रस्तरीय समन्वय बैठकहरु	२२५१२	पटक	३.००	७.५०	०.००	

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
२.६.६.४७	केन्द्र स्तरीय प्रगति समिक्षा गोष्ठी	२२५१२	पटक	३.००	४.००	३.००	०.२०
२.६.६.४८	नदी प्रणाली स्तरीय एकीकृत स्रोत व्यवस्थापन (पन्च वर्षीय) योजना तर्जुमा कार्यक्रम	२२५१२	वटा	१७.००	६३.००	१०.००	३०.३३
२.६.६.५८	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी	२२५१२	पटक	१.००	३.००	१.००	३.००
२.७.१.२	प्रेस क्लिपिंग संकलन तथा प्रकाशन	२२५२१	पटक	३६५.००	१.००	३६५.००	०.४८
२.७.५.४१	वार्षिक क्यालेण्डर प्रकाशन तथा वितरण	२२५२२	वटा	६२५०.००	५.००	६२५०.००	४.७७
२.७.५.८५	चुरे संरक्षण सम्बन्धी सन्देशमूलक सामग्री खरिद तथा वितरण (टिसर्ट)	२२५२२	पटक	१०००.००	५.००	१०००.००	४.९५
२.७.५.८७	चुरे संरक्षण सम्बन्धी श्रव्य दृश्य सामग्री तयारी तथा प्रसारण	२२५२२	पटक	१.००	३.००	१.००	२.९६
२.७.५.८८	चुरे संरक्षण सम्बन्धी जिगल प्रसारण (स्थानिय एफ.एम. बाट)	२२५२२	पटक	४०.००	३.००	४०.००	२.९६
२.७.५.८९	चुरे संरक्षण सम्बन्धी टेलिभिजन बहस तथा प्रसारण	२२५२२	पटक	१.००	४.००	१.००	३.९९
२.७.५.९०	चुरे संरक्षण सम्बन्धी ब्रोसर, पर्चा, पम्पलेट, पोस्टर, स्टिकर तयारी तथा वितरण	२२५२२	थान	१००००.००	२.००	१००००.००	१.९५
२.७.५.९१	चुरे डायरी उत्पादन तथा वितरण	२२५२२	थान	५००.००	२.५०	५००.००	२.४६
२.७.५.९२	चुरे संरक्षण सम्बन्धित सन्देशमूलक सामग्री प्रकाशन (विभिन्न पत्रपत्रिकामा)	२२५२२	पटक	५०.००	२.००	५०.००	०.२५
२.८.१.८	अनुगमन तथा मुल्यांकन	२२६११	नभएको	१.००	१५.००	१.००	१४.९९
२.८.२.३	सरुवा भ्रमण खर्च	२२६१२	जना	१२.००	२.००	२.००	०.०३

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति	
				परिमाण	बजेट	परिमाण	खर्च
२.९.२.४	तेश्रो पक्ष बीमा र नविकरण(बीमा सवारी साधन)	२२२१४	संख्या	२५.००	३.१०	२५.००	२.८४
२.९.९.४	समितिको लागि विविध खर्च	२२७११	पटक	१२.००	५.००	१२.००	३.९६
	ख) चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा:				५८३.३३		३८५.३६
	कुल जम्मा खर्च				१२३४.७१		९२४.५७

प्रतिवेदन अवधिको प्रगति	भारित	८२.६१%	भौतिक	९०.५३%	
प्रतिवेदन अवधिको खर्च	पूँजिगत रु.	५३९.२१	चालु रु.	३८५.३६	जम्मा रु.
				९२४.५७	७४.८८%
					६७.०१

अनुसूची २ बेरुजुको विवरण

आ.व.	बेरुजु				फछ्यौट				बाँकि			
	पेशकी	नियमित गर्नु पर्ने	असुल गर्नु पर्ने	जम्मा	पेशकी	नियमित भएको असुल भएको	जम्मा	पेशकी	नियमित गर्नु पर्ने	असुल गर्नु पर्ने	जम्मा	
२०७१/०७२	५.००	०.००	१००.६९	१०५.६९	५.००	१३.००	१८.००	०.००	०.००	८७.६९	८७.६९	
२०७२/०७३	५.००	०.००	२२८.६०	२३३.६०	५.००		५.००	०.००	०.००	२२८.६०	२२८.६०	
२०७३/०७४	१०.००	३०८३.७३	३७२.३४	३४६६.०८		२२९६.००	२२९६.००	१०.००	७८७.७३	३७२.३४	११७०.०८	
२०७४/०७५	०.००	२०८९५.९३	०.००	२०८९५.९३		६४६१.००	६४६१.००	०.००	१४४३४.९३	०.००	१४४३४.९३	
२०७५/०७६	०.००	९४४१.७१	२५८७२.९६	३५३१४.६६		७२१८.०३	७२८२.८३	०.००	२२२३.६८	२५८०८.१६	२८०३१.८३	
२०७६/०७७	६४१६.००	१८०९.७४	६७३०.६२	१४९५६.३६				६४१६.००	१८०९.७४	६७३०.६२	१४९५६.३६	
जम्मा	६४३६.००	३५२३१.११	३३३०५.२१	७४९७२.३१	१०.००	१५९७५.०३	१६०६२.८३	६४२६.००	१९२५६.०८	३३२२७.४१	५८९०९.४८	

अनुसूची ३

आ.व. २०७१/७२ देखि २०७७/७८ सम्मसम्मका मुख्य मुख्य उपलब्धीहरू

क्र. सं.	मुख्य कार्यक्रम तथा आवधिक लक्ष्य	इकाइ	२०७१-७२		२०७२-७३		२०७३-७४		२०७४-७५		२०७५-७६		२०७६-७७		२०७७-७८		जम्मा
			लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	
१	राष्ट्रिय पहिरो तथा खहरे रोकथाम	गोटा	६४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४	१८४
२	नदी तथा खोला किनारा व्यवस्थापन	कि.मि.	२६.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००	२१.००
३	तारबार सहित बाँस तथा अन्य प्रजाति खरिद तथा रोपण	हेक्टर	१४०८	१२६७.६२	१२५	१२५	२५	२५	२५	२५	७	७	७	७	१२५	१२५	१२५
४	अति संवेदनशील क्षेत्र (HOT SPOT) संरक्षण	हेक्टर	५२०	५०६	४६७	४३७	४४८	४४८	४४८	४४८	७०	७०	७०	७०	११३	११३	११३
५	क्षतिप्रस्त सार्वजनिक भूमि पुनरुत्थान	गोटा	०	०	७	७	२९	२९	३०	३०	२५	२२	१७	१६	१३६	१३६	२५४
६	नदी उकास जग्गा संरक्षण तथा दक्षरोपण	हेक्टर	३३७	३२८	१७४	१६०	१३४	१३४	१३४	१३४	३३४	३३४	३३४	३३४	१४	१४	६७९
७	नदी किनारा हरित पेट्टी विकास	हेक्टर															
८	नदी प्रणालीको खाली सार्वजनिक पर्ति जग्गामा दक्षरोपण	हेक्टर	११	११	९९९	८९९	४४२	४४२	६८३	५९३	०	०	०	७१.६९	४५.४७	१९६.६९	१९६.६९
९	नर्सरी मर्मत । सुदृढीकरण तथा व्यवस्थापन	गोटा	३३	३३	८८	८८	१०६	१०६	१३	११	०	०	०	५	५	२४५	२४५
१०	गुणस्तरीय विरुवा तथा बीउ व्यवस्थापन	हजार	५८५५	५७७०	८८८५	८०१३	८४४६	८३८४.५४	३८०८	३७४२	६२०	६१९	२५००	२०९१.१०	२५०	२५०	३०३६४
११	बाँसको विरुवा उत्पादन तथा खरिद	हजार	११५	१०५.३	१०८.०	१०१.०	९८.०	९८.०	९८.०	३८९.०	०.०	०.०	५०	५०	३८.५	३८.५	६२९
१२	बाँस/अम्रिसो/अन्य विरुवा रोपण तथा व्यवस्थापन	हेक्टर															
१३	भिरालो कृषि भूमिमा बहुवर्षीय वाली विस्तार	हेक्टर															
१४	फलफुलको विरुवा खरिद तथा वितरण	हजार	२३६.२	१०९.७६	९५.९७	७६.७८	५८.०१	५२.०४	०.००	०.००	४५.३	४५.३	३७८	२१३.३२	२०	१४.७	८३३.४८
१५	कृषि वन प्रवर्धन	गोटा															
१६	भूमिगत जल पुर्नभरण, पोखरी निर्माण तथा संरक्षण	गोटा	६७	६०	१२९	११३	१२५	११८	४९	४९	५२	४८	१०३	५६	५६	५९९	५३९
१७	तालतलैया तथा सिमसार व्यवस्थापन	गोटा	३	३	११	११	८	८	४	२	८	६	६	२९	२९	७६	७६

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

क्र. सं.	मुख्य कार्यक्रम तथा आवधिक लक्ष्य	इकाई	२०७१-७२		२०७२-७३		२०७३-७४		२०७४-७५		२०७५-७६		२०७६-७७		२०७७-७८		जम्मा	
			लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति	लक्ष्य	प्रगति
१८	रेन वाटर रन अफ हॉस्टिंग ड्याम	गोटा	६	६	२१	१६	३५	३५	५६	५३	५८	४५	१२	९	६	१९४	१७०	
१९	पर्याप्त रन प्रवर्धन र विकास	गोटा	३	३	०	०	५	५	०	०	१६	१३	१८	१८	१२	५५	५१	
२०	जल पुनर्भरण / संरक्षण पोखरी निर्माण	बटा																
२१	साना सिंचाई तथा सहकारी सिंचाई	गोटा	६८१	६७१	३०२	२४२	२६४	२६०	२१२	१८७	०	०			५	१४६४	१३६५	
२२	भू स्वतन्त्र उपचार कार्य	प्याकेज	६०	५९	४०	३८	६४	६४	०	०	०	०				१६४	१६१	
२३	स्पर,स्टड तथा चेकड्याम निर्माण	गोटा	१०१	७४	३५४	३४३	४३६	३५८	७३	७१	०	०				९६४	८४६	
२४	तटबन्ध निर्माण	कि.मि.	३३.००	३०.००	२३.००	१६.८५	३६.००	३५.००	१८.००	१७.००	०.००	०.००				११०.००	९८.८५	
२५	जडिबुटी रोपण तथा विस्तार	हेक्टर	१६१	१४३	३५	३५	३४	३४	७०	६६	०	०				३००	२७८	
२६	पानी महान संरक्षण तथा कृषा उत्खनन	गोटा	२२२	१९५	११२	९५	१४८	१४२	१२५	११६	०	०				६०७	५४८	
२७	पहिरो रोकथाम नियन्त्रण (नमुना स्थल विकास)	स्थान											८	७		८	७	
२८	पशुपंजी विक्री केन्द्र	गोटा	२०	२०	६	४	७	७	०	०	०	०				३३	३१	
२९	साहुरी घर तथा गोला वितरण	गोटा	०	०	०	०	२८	२०	१७०	१५६	०	०				१९८	१७६	
३०	७४४ स्थानिय तह अनुसार वन जलाधारहरूको नक्सांकन	प्याकेज	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०				१	१	
३१	गाई, भैँसी, बाख्रा, बँगर तथा कुखुराको गोठ, खोर तथा डुड सुधार	गोटा	१७०५	१९६०	१६००	१५२०	२०६१	२०६१	०	०	०	०				५३६६	५५४१	
३२	गुर्योजना तयार तथा प्रकाशन	पटक	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०				१	१	
३३	चुरे क्षेत्रमा रहेको Invasive Alien प्रजातिको नक्सांकन	प्याकेज	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०				१	१	
३४	चुरेको वन श्रोत माथिको स्थानीयको निर्भता अध्ययन	जिल्ला	१	१	१	१	०	०	०	०	०	०				२	२	
३५	माछा पोखरी निर्माण	हेक्टर	०	०	१८	१४	२३	२०	०	०	०	०				४१	३४	
३६	चुरे क्षेत्रमा अवस्थित जोखिमयुक्त वास्तवरुको पहिचान एवं नक्सांकन	गोटा	१	१	२	२	३	२	५	५	०	०				११	१०	
३७	वनस्पति उद्यान निर्माण	गोटा	५	५	५	५	५	५	७	७	०	०				२२	२२	
३८	सहकार्यमा बायोयास निर्माण तथा अनुदान	घरघुरी	३४०	३४०	३३९	३१४	३८५	३८५	५५०	५२१	३८०	३५७				१९९४	१९१७	

अनुसूची ४

समिति र कार्यान्वयन निकायहरूको आ.व. २०७७/७८ को निकाशा, खर्च र प्रगतिको अवस्था

(रकम रु. लाखमा)

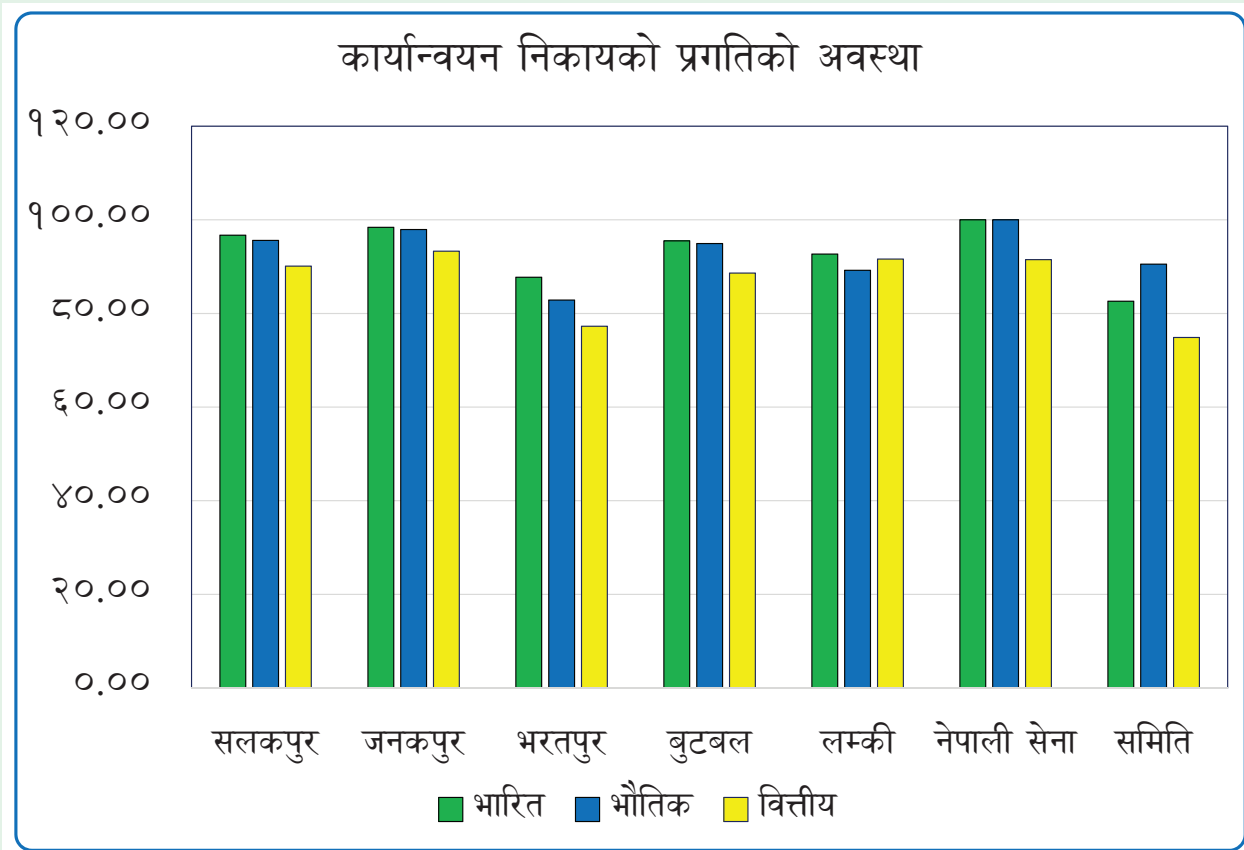
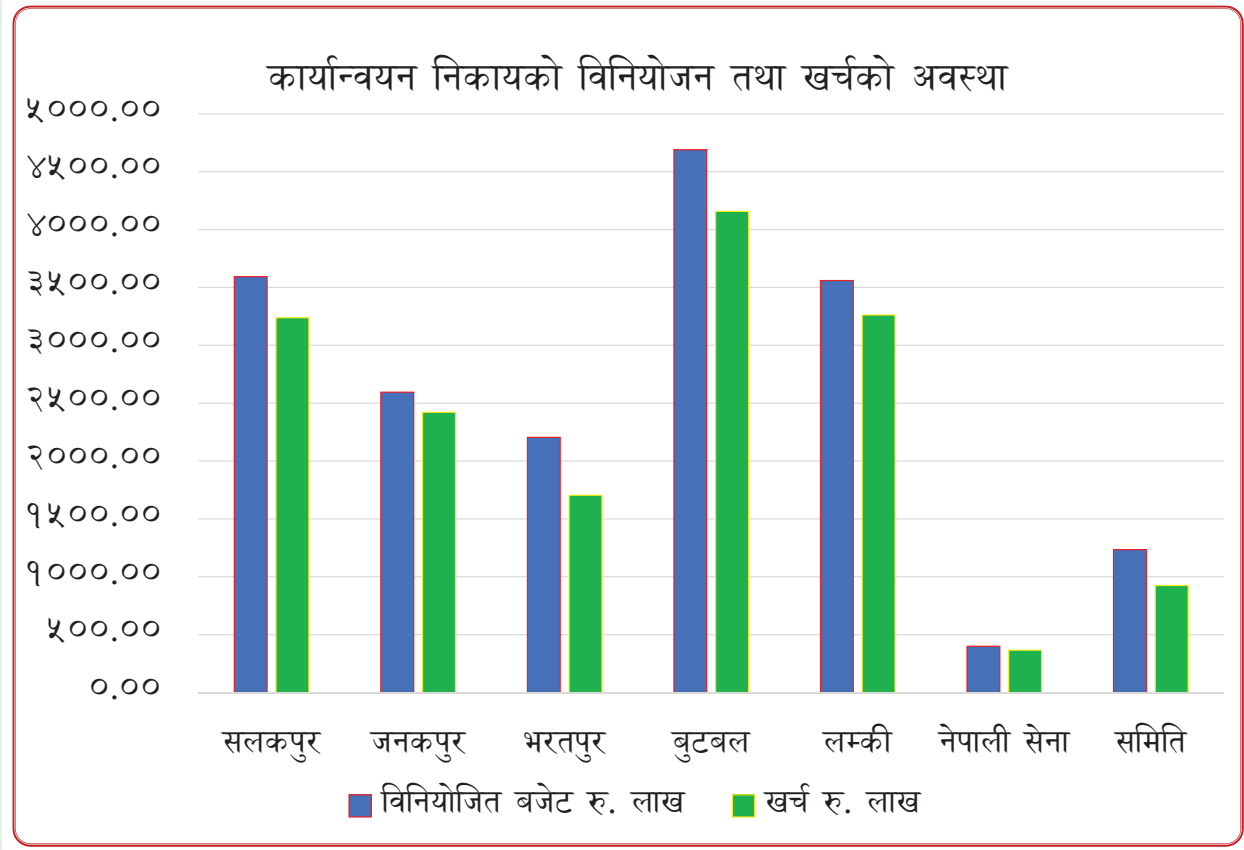
कार्यक्रम / आयोजनाको नाम	वार्षिक बजेट			वार्षिक खर्च			खर्च प्रतिशत			प्रगति प्रतिशत	
	चालु	पूँजीगत	जम्मा बजेट	चालु	पूँजीगत	जम्मा खर्च	चालु	पूँजीगत	जम्मा	भारित	भौतिक
सलकपुर ३२९८११३०१	१३२.९३	३४६०.४५	३५९३.३८	९८.१४	३१३९.९२	३२३८.०६	७३.८३	९०.७४	९०.११	९६.७१	९५.५९
जनकपुर ३२९८११७०१	१६३.५४	२४३१.५५	२५९५.०९	१०३.०३	२३१८.२९	२४२१.३२	६३.००	९५.३४	९३.३०	९८.४०	९७.९२
भरतपुर ३२९८१३१०१	१७२.२८	२०३२.६९	२२०४.९७	१२८.९५	१५७४.९९	१७०३.९४	७४.८५	७७.४८	७७.२८	८७.७५	८२.८६
बुटवल ३२९८१४८०१	१७३.२०	४५१६.७३	४६८९.९३	१५६.८४	३९९९.६४	४१५६.४८	९०.५५	८८.५५	८८.६३	९५.५१	९४.९३
लम्की ३२९८१७७०१	१६१.७२	३३९८.१६	३५५९.८८	१३२.४७	३१२९.४३	३२६१.९०	८१.९१	९२.०९	९१.६३	९२.६७	८९.२३
नेपाली सेना ३४५०१३५५३		३९९.६३	३९९.६३		३६५.६१	३६५.६१		९१.४९	९१.४९	१००.००	१००.००
समिति ३२९८१३४०१	५८३.३३	६५१.३८	१२३४.७१	३८५.३६	५३९.२१	९२४.५७	६६.०६	८२.७८	७४.८८	८२.६१	९०.५३
जम्मा	१३८७.००	१६८९०.५९	१८२७७.५९	१००४.७९	१५०६७.०९	१६०७१.८७	७२.४४	८९.२०	८७.९३	९३.८९	९३.०१

अनुसूची ५

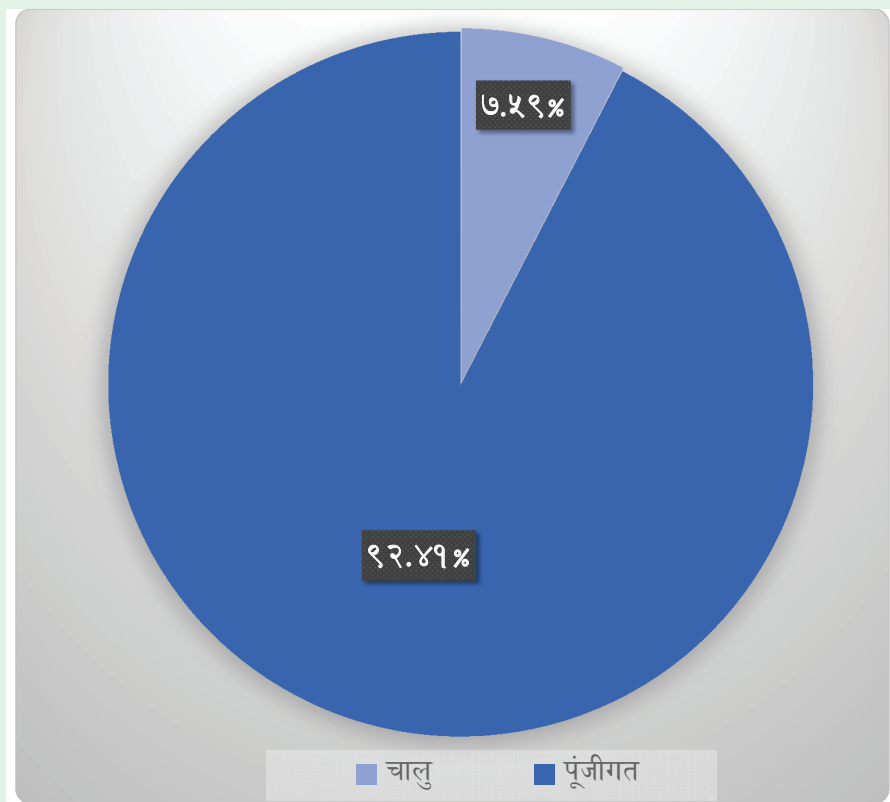
आ.व. २०७१/७२ देखि २०७७/७८ सम्मको वित्तीय प्रगति

(रकम रु. हजारमा)

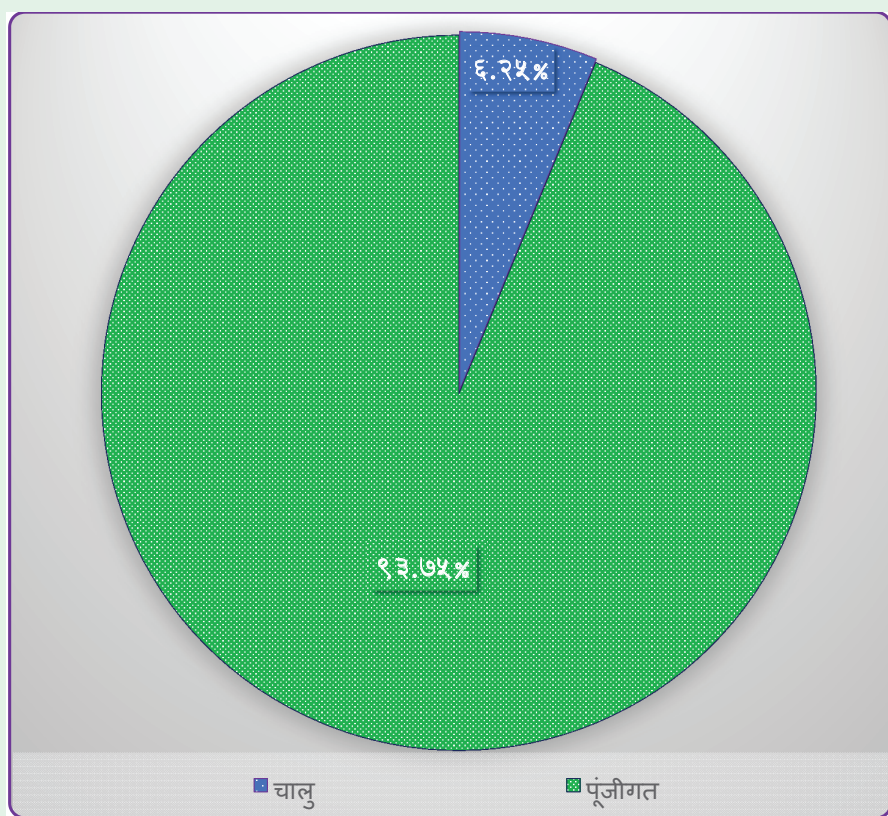
आ.व.	विनियोजित बजेट (रु.) हजारमा			संशोधित बजेट (रु.) हजारमा			कुल खर्च (रु.) हजारमा			वार्षिक प्रगति प्रतिशत		समग्र प्रगति प्रतिशत	
	नेपाल सरकार	वैदेशिक	जम्मा	नेपाल सरकार	वैदेशिक	जम्मा	नेपाल सरकार	वैदेशिक	जम्मा	खर्च	भौतिक	भौतिक	खर्च
२०७१/०७२	१९.३८	-	१९.३८	१२४.६४	-	१२४.६४	११६.००	-	११६.००	१३.०६	१३.०६	१३.०६	०.४६
२०७२/०७३	१९६.८२	-	१९६.८२	१९६.४३	-	१९६.४३	१७७.६३	-	१७७.६३	१०.४३	१०.४३	१०.४३	०.७१
२०७३/०७४	१८८.३९	-	१८८.३९	१८४.७३	-	१८४.७३	१७२.३३	-	१७२.३३	१३.२९	८९.०४	८९.०४	०.६९
२०७४/०७५	१९१.०३	-	१९१.०३	१८२.४८	-	१८२.४८	१६१.०१	-	१६१.०१	८८.२३	९२.९६	९२.९६	०.६८
२०७५/०७६	१६१.४२	८.५५	१६९.९७	१५८.१०	८.५५	१६६.६५	१४६.५०	६.१९	१५२.६९	११.६३	९५.०७	९५.०७	०.६१
२०७६/०७७	११३.१४	६०.५५	१७३.६९	१६७.१९	-	१६७.१९	१४१.४९	-	१४१.४९	८४.६३	९१.११	९१.११	०.६१
२०७७/०७८	१०२.४९	५३.१४	१५५.६३	१७९.७५	३.०३	१८२.७८	१६०.७२	०.००	१६०.७२	८७.९३	९३.०१	९३.०१	०.६८
हालसम्मको	१०५२.६६	१२२.२४	११७४.९०	११९३.३१	११.५८	१२०४.८९	१०७५.६८	६.१९	१०८१.८७	८९.७९	९२.१०	९२.१०	४.४४

आ.व. २०७७/७८ को विनियोजित बजेटको अवस्था

आ.व. २०७७/७८ को खर्चको अवस्था

अनुसूची ६

राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरु

क्र.सं.	नाम, थर	पद	मोबाइल नं	ईमेल	शाखा इकाई
१	डा. किरण पौडेल	अध्यक्ष	९८५११२०५१६	kiran.poudyal@gmail.com	भरतपुर, चितवन
२	श्री कमला ओली सिवाकोटी	सदस्य	९८४१५५५७०१	olikamala@gmail.com	सलकपुर, मोरङ
३	श्री शशी कुमार शर्मा	सदस्य	९८४१६७४३०७	shashikumarsharma08@gmail.com	जनकपुर, धनुषा
४	श्री सुशिमता ढकाल	सदस्य	९८४१५४५७९९	dhakal_sus@yahoo.com	बुटवल, रुपन्देही
५	श्री भेषराज आचार्य	सदस्य	९८५१११२६९१	bheshrajacharya19@gmail.com	लम्की, कैलाली,
६	श्री बट्टी राज हुंगाना	सदस्य-सचिव	९८५१२०९९८७	brdhuangana70@gmail.com	रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
७	श्री शरद बाबु पगेनी	उप-सचिव	९८४१४८४९८७	sbpageni@gmail.com	नीति तथा योजना
८	श्री राजन रेग्मी	उप-सचिव	९८४१३५५३५१	rajan.regmi67@yahoo.com	अनुसन्धान तथा प्रबिधि विकास
९	श्री रामकृष्ण राजथला	उप-सचिव	९८५८४८५५६१	rkrjthala3a@gmail.com	आयोजना डिजाइन तथा कार्यान्वयन
१०	श्री उद्धवप्रसाद घिमिरे	लेखा अधिकृत	९८४३४३८७१०	uddhav_ghimire@yahoo.com	प्रशासनिक समन्वय तथा सदाचार
११	श्री शंकर कुमार गिरी	स.ब.अ.	९८४१३७७७६४	skgiri2004@yahoo.com	नीति तथा योजना
१२	श्री राजमान श्रेष्ठ	स.भु.अ.	९८४१५२६५३१	Shrestharajman31@gmail.com	आयोजना डिजाइन तथा कार्यान्वयन

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

क्र.सं.	नाम, थर	पद	सोवाइल नं	ईमेल	शाखा इकाई
१६	श्री प्रेमनाथ पौडेल	भुगर्भशास्त्री	९८४१७३७४६५	striprem.geo@gmail.com	आयोजना डिजाइन तथा कार्यान्वयन
१७	श्री शुष्मा गिरी खड्का	स.भु.स.अ	९८४३०४२९३८	gsushmak@gmail.com	अनुसन्धान तथा प्रबिधि विकास
१८	श्री क्षितिज श्रेष्ठ	कम्प्यूटर अधिकृत	९८५११६२८७७	xitij555@hotmail.com	अनुसन्धान तथा प्रबिधि विकास
१९	श्री विनायक मानान्धर	रेन्जर	९८४१०५५५६५	manandhar13b@gmail.com	नीति तथा योजना
२०	श्री रामनाथ चौधरी	रेन्जर	९८४५०४१९३६	rnchaudhary1977@gmail.com	अध्ययन विदा
२१	श्री इन्दल प्रसाद साह	लेखापाल	९८४१३२३४४८		प्रशासनिक समन्वय तथा सदाचार
२२	श्री दामोदर विष्ट	नायब सुब्बा	९८५१०७२६१३	bistakajidamodar60@yahoo.com	प्रशासनिक समन्वय तथा सदाचार
२३	श्री दुर्गा रेग्मी	नायब सुब्बा	९८४२७९६६६६	durgaregmi2043@gmail.com	प्रशासनिक समन्वय तथा सदाचार
२४	श्री विनिता शर्मा	नायब सुब्बा	९८६२२३८११९	binitasharma98622@gmail.com	प्रशासनिक समन्वय तथा सदाचार
२५	श्री भुपेन्द्र कु हुजदार	क.अपरेटर	९८४१४६१४४५	bhupenhuzdar@yahoo.com	प्रशासनिक समन्वय तथा सदाचार
२६	श्री अशोक कुमार झा	का.स.	९८४४११४४१४	asokjha1@gmail.com	रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
२७	श्री मिना कंडेल	क.अपरेटर	९८४९९६३८३७		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
२८	श्री परमेश्वर अधिकारी	ह.स.चा.	९८४१६९७४११	adhikaripradeshwor@yahoo.com	रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
२९	श्री मनोज कु लामा	ह.स.चा.	९८५११५९४९३		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
३०	श्री सुजन राउत	ह.स.चा.	९८५५०४१९१२		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
३१	श्री सुरेश गुरागाई	ह.स.चा.	९८४१४०९८८३		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
३२	श्री अभिलाष बुढाथोकी	ह.स.चा.	९८१३८५५३३७		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
३३	श्री राजेश सापकोटा	ह.स.चा.	९८४१७९४३०८		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
३४	श्री रमेश काप्ले	ह.स.चा.	९८४५२८३७४८		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति

क्र.सं.	नाम, थर	पद	मोबाइल नं	ईमेल	शाखा इकाई
३५	श्री रुपेन्द्र राजथला	ह.स.चा.	९८४१९७४८८३		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
३६	श्री यमबहादुर तामाङ्ग	ह.स.चा.	९८६६२९८०२३		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
३७	श्री रेशम व. नेपाल	का.स.	९८४१४०८६६०		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
३८	श्री वीना घिसिङ्ग	का.स.	९८४३१३७०३०		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति
३९	श्री लिला नेपाल	का.स.	९८६२२३९१५९		रा.चु.त.म.सं.वि. समिति

कार्यक्रम कार्यान्वयन इकाईहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरू

क्र.सं.	नाम, थर	पद	मोबाइल नं	ईमेल
सलकपुर, मोरङ				
१	श्री भीमबहादुर कालीकोटे	उप-सचिव (इकाई प्रमुख)	९८५२०७७९३६	bhimkalkote@gmail.com
२	श्री खड्ग बहादुर तामांग	स.भू.सं.अ.	९८५२०५१०५३	Kbtamang2@gmail.com
३	श्री निरज प्रसाद दाहाल	रेञ्जर	९८५२०४१८२४	nirjdl@gmail.com
४	श्री पुर्ण प्रसाद घिमिरे	लेखापाल	९८५२०३८८७७	purnaghimirey@gmail.com
५	श्री अनिलकुमार चौधरी	सब-इन्जिनियर	९८६८३०८४९०	Anile977@gmail.com
६	श्री राजधन राइ	भू-संरक्षण सहायक	९८५२०५२७१६	kulumhrai@gmail.com
७	श्री माधव भट्टराई	नायब सुब्बा	९८६२०३५००५	susil.bhatarai1617@gmail.com
८	श्री शिवनारायण खवास	हल्का सवारी चालक	९८४९९९२१०३	
९	श्री छतकुमार खवास	कार्यालय सहयोगी	९८००९१०२२३	
१०	श्री गणेश थापा मगर	कार्यालय सहयोगी	९८२३१९५८१५	

क्र.सं.	नाम, थर	पद	मोबाइल नं	ईमेल
जनकपुर, धनुषा				
१	श्री शिव कुमार पोखरेल	उप-सचिव	९८२११४८९६५	pokharels18@gmail.com
२	श्री देव पुजन यादव	स.भू.सं.अ.	९८१७८४४०१४	dev4forestry@gmail.com
३	श्री काशी राम यादव	स.भू.सं.अ.	९८४९१०४०८४	ykashimuskan@gmail.com
४	श्री चाणक राज सुवेदी	लेखापाल	९८५१०३९८६७	gotochanak@gmail.com
५	श्री दिपक काफ्ले	नायब सुब्बा	९८६९९९९५४७	kafle.dipak55@gmail.com
६	श्री कृष्ण शाह	प्राबिधिक सहायक	९८५४०३८४०८	shahk38338d@gmail.com
७	श्री धर्मेन्द्र कुमार महतो	सब-इन्जिनियर	९८६९०८११९७	Smart.dharmendra37@gmail.com
८	श्री काशी प्रसाद साह	सब-इन्जिनियर	९८५४०२४८८१	okkashijee@gmail.com
९	श्री लाल बाबु ठाकुर	सब-इन्जिनियर	९८५४०२६१११	lalbabu2034@gmail.com
१०	श्री गंगाराम श्रेष्ठ	ह.स.चा.	९८४१४६३७४४	hshrestha853@gmail.com
११	श्री सिकेन्द्र यादव	का.स.	९८१२००९९१४	
१२	श्री शिव कुमार यादव	का.स.	९८०७८८९४०	
भरतपुर, चितवन				
१	श्री राम हरि पन्थ	उप-सचिव	९८६३०४८३३३	erhpantha@hotmail.com
२	श्री विष्णु प्रसाद न्यौपाने	सहायक वन अधिकृत	९८५५०६१३५८	bishnuprasadyashoda@gmail.com
३	श्री दीपक चर्मकार	जलाधार व्यवस्थापन अधिकृत	९८४४०१०४३६	deepak.charmakar@gmail.com
४	श्री विन्दुराज पौडेल	लेखापाल	९८५५०२३७४८	bindupoudel62@gmail.com
५	श्री जीवन अधिकारी	रेञ्जर	९८४६४७१९१२	jivanadh3@gmail.com

क्र.सं.	नाम, थर	पद	मोबाइल नं	ईमेल
६	श्री हिमाली दाहाल	नायब सुब्बा	९८५२८२१६३६	hdtrital@gmail.com
७	श्री निश्चल रेग्मी	भू संरक्षण सहायक	९८४९२७३३९६	regminischal177@gmail.com
८	श्री अनिल कुमार सिन्हा	सब इन्जिनियर	९८५४०२४५३९	anilinha539@gmail.com
९	श्री भिम वहादुर थापा	ह.स.चा	९८४५३९६२२३	bhimthapa7899@gmail.com
१०	श्री कल्पना ओली कडेल	का.स.	९८४६२५४६६९	
११	श्री दिपेश परियार	का.स.	९८६७०८६०७९	
बुटबल, रुपन्देही				
१	श्री अजय कार्की	उप-सचिव	९८५६०२१९८२	clickajaya@gmail.com
२	श्री बिमल राउत	स.भू.सं.अ.	९८५५०३२२०७	rautb.htdmak1@gmail.com
३	श्री नविन श्रेष्ठ	स.भू.सं.अ.	९८५७०८३१५५	nabinshrestha237@gmail.com
४	श्री प्रकाश बस्नेत	सब-इन्जिनियर	९८५६०५९५११	pbgorkhaly@gmail.com
५	श्री कोपिला काफ्ले	रेन्जर	९८४७२५४८३१	kopilakafle1414@gmail.com
६	श्री उमेश बुढाथोकी	भू-संरक्षण सहायक	९८६६५४२१७६	umesh.budathoki@gmail.com
७	श्री नविन पौडेल	नायब सुब्बा	९८५७०८९०८८	paudelnabin150@gmail.com
८	श्री दिपक नेपाली	लेखापाल	९८५७०३७१०४	nepalidipak37@gmail.com
९	श्री अंकित कडेल	कृषि (प्रा.स.)	९८६७५१०१०८	kit_an2006v2@yahoo.com
१०	श्री सन्तोष खनाल	कार्यालय सहयोगी	९८४७५७१२११	
११	श्री सुभद्रा कडेल	कार्यालय सहयोगी	९८४७१८८०३५	
१२	श्री जीवन गुरुङ	हल्का सवारी चालक	९८६२४३८१३१	

क्र.सं.	नाम, थर	पद	मोबाइल नं	ईमेल
लम्की, कैलाली				
			०९१-५४०४९९	
१	श्री भरत प्रसाद भट्ट	उप-सचिव (इकाई प्रमुख)	९८५८४९०४९९	bharati@gmail.com
२	श्री प्रभात पाल	जलाधार व्यवस्थापन अधिकृत	९८५२०५८५८६	ecoprabhat@gmail.com
३	श्री सृष्टि पुडासैनी	सहायक भू-संरक्षण अधिकृत	९८५८४७९४९९	shristi50p@gmail.com
४	श्री चक्र बहादुर थापा	नायब सुब्बा	९८५८०५००१८	chakrathapa2019@gmail.com
५	श्री डम्बर बहादुर विष्ट	लेखापाल	९८५८४७८४९९	dambarbista888@gmail.com
६	श्री सुरेन्द्र प्रसाद खत्री	भू-संरक्षण सहायक	९८४५६३७५२५	kecy.suren048@gmail.com
७	श्री महेश मिश्र	भू-संरक्षण सहायक	९८६८५५६४७२	forester.mahesh@gmail.com
८	श्री मल्लिका सिटौला	कृषि सहायक	९८४८४३०६१५	sitaulamallika@gmail.com
९	श्री प्रेम बोहरा	सव-इन्जिनियर	९८४८७०७५५७	prashantbohara83@gmail.com
१०	श्री राजेन्द्र बोहरा	कार्यालय सहयोगी	९८४२२६१०७७	rajendrbohara156@gmail.com
११	श्री शंकर दत्त जोशी	कार्यालय सहयोगी	९८४८८७४२३४	joshishankar275@gmail.com
१२	श्री समृत महर्जन	हल्का सवारी चालक	९८४६७६१८८८	samritmaharjan@yahoo.com

आ.व. २०७७/७८ मा सम्पन्न क्रियाकलापका भलकहरु

समितिबाट सम्पन्न क्रियाकलापहरु

समितिका पदाधिकारीहरुबाट किङ्ग फिसर ताल निरीक्षण (भरतपुर म.न.पा.-६, चितवन)

कार्यक्रम अनुगमन (सर्दुखोला सिरानको ठूलो पहिरो रोकथाम, धरान २०) (सुनसरी नदी प्रणाली)

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

आ.व. २०७७/७८ को तेश्रो चौमासिक तथा वार्षिक प्रगति समीक्षा गोष्ठी

आ.व. २०७८/७९ को लागि योजना तर्जुमा गोष्ठी, लुम्बिनी, रूपन्देही

नेपाल सरकारको सचिव पदमा बढुवा हुनु भएका सदस्य सचिव डा कृष्ण प्रसाद अचार्यको विदाई

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

नेपाली सेनाको वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालयबाट सम्पन्न क्रियाकलापहरु

पहिलो चरणको वृक्षरोपण, मान्ठादेवी सामुदायिक वन, सिराहा

किङ्ग फिसर ताल तेस्रो पुननिर्माण, संरक्षण तथा सम्बर्द्धन, चितवन

वृक्षरोपण, सितापोखरी सामुदायिक वन, नवलपरासी (ब.सु.प.)

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

वृक्षरोपण, जनकल्याण सामुदायिक वन, दाङ

वृक्षरोपण क्षेत्र, मन्ठादेवी सामुदायिक वन, सिराहा

कार्यान्वयन इकाई सलकपुर मोरङबाट सम्पन्न क्रियाकलापहरु

सिमसार संरक्षण तथा व्यवस्थापन, बेतिनी सा.व.उ.स. उर्लाबारी २, मोरंग

सिमसार संरक्षण तथा व्यवस्थापन (शिव ओरक पोखरी) चुलाचुली ३, इलाम

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

निन्दा खोला स्थिरिकरण, बुद्धशान्ति गा.पा. ५, झापा

हर्दिया पहिरो रोकथाम, मिक्लाजुंग २ मोरंग

भूमिगत जल पुनर्भरण पोखरी निर्माण, मन्ठादेवी मिर्चैया १, सिरहा

सिमसार संरक्षण तथा व्यवस्थापन, सुनवर्सी पोखरी, रतुवामाइ ५ गोविन्दपुर

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

कार्यान्वयन इकाई जनकपुर धनुषाबाट सम्पन्न क्रियाकलापहरु

गल्छी खहरे रोकथाम मिथिला न.पा. १०, बरहरि खोला

भूमिगत जल पुनर्भरण, जल्केनी खोल्सी, लालबन्दी न.पा. १२, सर्लाही (लखनदेही नदी प्रणाली)

नदी तथा खोला किनारा स्थिरीकरण, क्षीरेश्वरनाथ न.पा. १०, धनुषा (जलाध नदी प्रणाली)

बाँस रोपण तथा व्यवस्थापन, हरिवन न.पा. ४, मोहनपुर, सर्लाही (लखनदेही नदी प्रणाली)

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

खोला किनार स्थिरिकरण, बर्दिबास न.पा. ३ पाटु, रातु खोला

नदी किनारा स्थिरीकरण, गुजरा न.पा. ३, शिमरिक धनसर खोला

कार्यान्वयन इकाई भरतपुर चितवनबाट सम्पन्न क्रियाकलापहरु

पहिरो रोकथाम कार्यक्रम, जीतपुरसिमरा २२, वारा (दुधौरा नदी प्रणाली)

खहरे रोकथाम कार्यक्रम, जीतपुरसिमरा २१, वारा (दुधौरा नदी प्रणाली)

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

खहरे रोकथाम कार्यक्रम, वीरगंज म.न.पा. ३१, पर्सा (तिलावे नदी प्रणाली)

ओरिया नदी तथा खोला किनारा स्थिरिकरण-व्यवस्थापन कार्यक्रम, ठोरी ४, पर्सा

सतह मुनीको पानी सदुपयोग, जीतपुरसिमरा २१, वारा (दुधौरा नदी प्रणाली)

चुरे भावर क्षेत्रमा जल पुनर्भरण पोखरी निर्माण, बकैया ५, मकवानपुर (बकैया नदी प्रणाली)

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

कार्यान्वयन इकाई बुटबल रुपन्देहीबाट सम्पन्न क्रियाकलापहरु

दोभान खोला नियन्त्रण, तिनाउ २ पाल्पा

पहिरो रोकथाम, राजपुर गा.पा.रसेरी खोला, दांग

सिंचाई कुलो संरक्षण कार्यक्रम, सैनामैना १ रुपन्देही

तालतलैया संरक्षण तथा कार्यक्रम, सैनामैना ७ रुपन्देही

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

नदी तथा खोला किनार स्थिरकरण , राप्ती गा.पा. ४ दांग

नदी तटवन्ध गुजुर पूरवा गाँउ ओमसतिया र रोहिणी सिमाना (नदी च्यानलाईजेसन समेत)

कार्यान्वयन इकाई लम्की कैलालीबाट सम्पन्न क्रियाकलापहरु

नदी तथा खोला किनारा स्थिरिकरण/व्यवस्थापन, गौरिगंगा न.पा.१०, कैलाली

तारबार सहितको वृक्षरोपण, ठाकुरबाबा ७, बर्दिया

“चुरेको माटो चुरेलाई, सफा पानी सबैलाई”

नदी तथा खोला किनारा स्थिरकरण/व्यवस्थापन, कैलारी नाला, ध.उ.म.न.पा.-१३, कैलाली

गलछी, पहिरो, खहरे रोकथाम, पञ्चपुरि न.पा. ६, सुर्खेत

जल पुनर्भरण र सतहमुनिको पानी उपयोग, अण्डैया, गौरिगंगा न.पा.-५, कैलाली

नदि तथा खोला किनारा स्थिरिकरण/व्यवस्थापन, घोडाघोडी ४, कैलाली

**चुरेको माटो चुरेलाई,
सफा पानी सबैलाई ।**